

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AİLE YAŞAM DÖNGÜSÜ İÇERİSİNDE EVLİLİK DOYUMUNUN
İNCELENMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sinem KELEŞ**

**Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fethi GÜNGÖR

KASIM 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AİLE YAŞAM DÖNGÜSÜ İÇERİSİNDE EVLİLİK DOYUMUNUN
İNCELENMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sinem KELEŞ (421200905)

Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Bu tez 25/11/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Prof. Dr. Fethi GÜNGÖR	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. İsmail BARIŞ	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇELİK	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Aile Yaşam Döngüsü İçerisinde Evlilik Doyumunun İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 109 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 10.12.2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı danışmanım tarafından şahsıma iletilen Turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %10'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Sinem KELEŞ
Öğrenci Numarası : 421200905
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmet
Programı : Sosyal Hizmet
Türü : () Proje (X) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Danışman
Prof. Dr. Fethi GÜNGÖR

24.12.2019

ÖNSÖZ

Bu araştırma, mutlu ve sağlıklı toplumun temel taşı olan aile ve evlilik kurumunu desteklemek, mutlu ve doyumlu evlikleri ve ailelerin işlevselliğini artırmak amacıyla yola çıkılarak tasarlanmıştır. Söz konusu çalışmada aile yaşam döngüsü evrelerinde meydana gelen değişimler, yaşam olayları ve gelişim görevlerine odaklanarak bu faktörlerin bireylerin evlilik doyumlarına etkisi konu edinilmiştir. Bu bağlamda çalışmamız alana katkı sunması ve alanda benzer çalışmalara katkısı olması umuduyla gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın başından sonuna kadar değerli zamanını ayıran, desteğini esirgemeyen, bu süreçte çalışmaya yön veren tavsiyelerini, sabrını ve anlayışını eksik etmeyen saygı değer hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Fethi GÜNGÖR'e ve çalışmaya yön veren tavsiyeleri için Doç. Dr. İsmail BARIŞ ve Dr. Öğr. Üyesi Recep ÇELİK'e saygılarımı ve şükranlarımı sunuyorum.

Sadece yüksek lisans ve tez sürecinde değil bütün eğitim hayatım boyunca bana destek olan, bana güvenen, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem Nazan Keleş, babam Veli Keleş ve ablam Mehpare Gülaldı'ya, tez sürecinde kuramsal ve literatür araştırmamda kaynak taraması yapmamda destek olan Doç. Dr. Nedim C. M. Gülaldı'ya sonsuz teşekkür ederim.

Tez sürecinde kuramsal araştırmalarımnda kütüphanelerindeki kaynaklarla bana destek olan, tez çalışmasında beni motive eden değerli meslektaşlarım Sosyal Çalışmacı M. Müge Civan İnce ve Sosyal Çalışmacı Dilek Kurnaz Özdemir'e, tezimi şekil açısından düzenlememde destek olan İbrahim Kazenç'e teşekkür ederim.

Son olarak araştırmanın tamamlanmasını sağlayan, çalışmaya katılan ve sorulara içtenlikle katılan katılımcılara teşekkürlerimi sunarım.

Sinem KELEŞ

11/11/2019

İÇİNDEKİLER

BEYAN	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLOLAR	v
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1: AİLE VE AİLE YAŞAM DÖNGÜSÜ

1.1. Aile	7
1.1.1. Ailenin Temel Özellikleri.....	8
1.1.2. Ailenin İşlevleri	9
1.2. Aile Kuramları	11
1.2.1. Aile Sistemleri Kuramı	11
1.2.2. Yapısal İşlevsel Kuram	12
1.2.3. Sosyal Çatışma Kuramı.....	13
1.2.4. Feminist Aile Kuramı.....	14
1.2.5. Sembolik Etkileşim Kuramı	15
1.2.6. Sosyal Alışveriş Kuramı.....	17
1.2.7. Ekolojik Kuram	17
1.2.8. Aile Gelişim Kuramı	19
1.3. Aile Yaşam Döngüsü	20
1.3.1. Aile Yaşam Döngüsü ve Sınıflama Modelleri	21
1.3.1.1. Duvall'ın Aile Yaşam Döngüsü Modeli	23
1.3.1.2. Carter ve McGoldrick Aile Yaşam Döngüsü Modeli	24
1.3.2. Aile Yaşam Döngüsü Evreleri.....	25
1.3.2.1. Yeni Evli Çift (Çocuksuz Aileler)	25
1.3.2.2. Küçük Çocuklu Aileler	27
1.3.2.3. Ergenlik Döneminde Çocuğu Olan Aileler	29
1.3.2.4. Çocuğu Evden Ayrılan Aile	30
1.3.2.5. İleri Dönemdeki Aile (Yaşlılık)	32

BÖLÜM 2: EVLİLİK VE EVLİLİK DOYUMU

2.1. Evlilik	35
2.2. Evlilik Doyumunu Kavramı	36
2.3. Evlilik Doyumunu Etkileyen Unsurlar	37
2.4. Evlilik Doyumunu Açıklayan Kuramlar	40
2.4.1. Yükleme Kuramı	40
2.4.2. Bağlanma Kuramı	41
2.4.3. Sosyal Öğrenme Kuramı	42
2.4.4. Kişiler arası İletişime Bağlı Sosyal Biliş Kuramı	42
2.4.5. Romantik Aşk Kuramı	43
2.4.6. Yatırım Kuramı	43

BÖLÜM 3: AİLE YAŞAM DÖNGÜSÜ İÇERİSİNDE EVLİLİK DOYUMUNUN İNCELENMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	47
3.1.1. Araştırmanın Modeli	47
3.1.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	47
3.1.3. Veri Toplama Araçları	48
3.1.3.1. Kişisel Bilgi Formu	48
3.1.3.2. Evlilik Yaşam Ölçeği	48
3.1.4. Verilerin Analizi	48
3.2. Bulgular ve Yorum	49
3.2.1. Evli Bireylerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular	49
3.2.2. Evli Bireylerin Evlilik Doyumlarının İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	53
3.2.3. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngülerinin İncelenmesine İlişkin Bulgular	66
SONUÇ VE TARTIŞMA	73
ÖNERİLER	83
KAYNAKÇA	85
EKLER.....	95
ÖZGEÇMİŞ.....	99

TABLÖLAR

Tablo 1. Aile Yaşam Döngüsü Hakkında Yapılan Araştırmalar ve Öngördükleri Aşama Sayısı.....	22
Tablo 2. Duval'in Aile Yaşam Döngüsü Modeli	23
Tablo 3. Carter ve McGoldrick Aile Yaşam Döngüsü Modeli	24
Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	49
Tablo 5. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	49
Tablo 6. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	49
Tablo 7. Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı	50
Tablo 8. Katılımcıların Aylık Hane Halkı Gelir Düzeylerine Göre Dağılımları	50
Tablo 9. Katılımcıların Evlenme Biçimlerine Göre Dağılımları.....	50
Tablo 10. Katılımcıların Çocuk Durumuna Göre Dağılımları	51
Tablo 11. Katılımcıların Yaşlı Bakım Sorumluluğuna Göre Dağılımları.....	51
Tablo 12. Katılımcıların Aile Yaşam Döngülerine Göre Dağılımları.....	51
Tablo 13. Katılımcıların Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları	52
Tablo 14. Katılımcıların Evlilik Hakkındaki Düşüncelerine Göre Dağılımları	52
Tablo 15. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları.....	53
Tablo 16. Katılımcıların Yaş Durumu Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları.....	53
Tablo 17. Katılımcıların Yaş Durumu Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları.....	54
Tablo 18. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları.....	54
Tablo 19. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları.....	55
Tablo 20. Katılımcıların Çalışma Durumu Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları.....	55
Tablo 21. Katılımcıların Çalışma Durumu Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları.....	56
Tablo 22. Katılımcıların Aylık Hane Halkı Gelir Düzeyleri Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları.....	56

Tablo 23. Katılımcıların Aylık Hane Halkı Gelir Düzeyleri Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	57
Tablo 24. Katılımcıların Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 25. Katılımcıların Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 26. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	59
Tablo 27. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	59
Tablo 28. Katılımcıların Yaşlı Bakım Sorumluluğu Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	60
Tablo 29. Katılımcıların Yaşlı Bakım Sorumluluğu Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	60
Tablo 30. Katılımcıların Aile Yaşam Döngüsü Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	61
Tablo 31. Katılımcıların Aile Yaşam Döngüsü Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	61
Tablo 32. Katılımcıların Boş Zamanı Değerlendirme Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	62
Tablo 33. Katılımcıların Boş Zamanı Değerlendirme Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	63
Tablo 34. Katılımcıların Evlilik Hakkındaki Düşüncelerine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	64
Tablo 35. Katılımcıların Evlilik Hakkındaki Düşüncelerine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları	65
Tablo 36. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları	66

Tablo 37. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Çocuk Bakımında Yardım Alma Durumlarına Göre Dağılımları	67
Tablo 38. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Yaşlı Bakım Sorumluluğu Durumlarına Göre Dağılımları	68
Tablo 39. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Ev İşlerinde Yardım Alma Durumlarına Göre Dağılımları	68
Tablo 40. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları	69
Tablo 41. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Evlilik Hakkındaki Düşüncelerine Göre Dağılımları	71

KISALTMALAR LİSTESİ

AYD	: Aile Yaşam Döngüsü
EYÖ	: Evlilik Yaşam Ölçeği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TUIK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Aile Yaşam Döngüsü İçerisinde Evlilik Doyumunun İncelenmesi: İstanbul Örneği	
Tezin Yazarı: Sinem KELEŞ	Danışman: Prof. Dr. Fethi GÜNGÖR
Kabul Tarihi: 25/11/2019	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 94 (tez) + (ekler)=109
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet	Bilim Dalı: Sosyal Hizmet
<p>Aile zaman içinde değişen ve gelişen dinamik bir yapıdan oluşmaktadır. Aile yaşam döngüsü denilen bu gelişim süreçlerinde aile üyelerinin gerçekleştirilmesi gereken belirli yaşam olayları ve gelişim görevleri yer almaktadır. Aile üyelerinin bu yaşam olaylarına ve gelişim görevlerine uyum sağlamaları beklenmektedir. Ancak bazı durumlarda aile yaşam döngüsü evrelerindeki yaşam olayları bireylerin evliliklerinde stres ve kriz yaratan bir duruma neden olabilmektedir. Bu faktörler bireylerin evlilikten beklentilerinin karşılanmamasına neden olabileceği gibi bireylerin evlilik ilişkisinden aldıkları doyumunu da etkilemektedir. Bu bağlamda aile yaşam döngüsü evrelerinde evlilik doyumunun incelendiği bu çalışmada, aynı zamanda evlilik doyumunun demografik değişkenlere göre nasıl farklılaştığı da incelenmiştir.</p> <p>Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya İstanbul Avrupa yakasında yaşayan 18 yaş ve daha üstü en az 6 aylık evli bireylerden oluşan 180 kadın ve 150 erkek olmak üzere toplam 330 evli birey katılmıştır. Katılımcıların sosyo demografik bilgilerini ve aile yaşam döngüsü evrelerini tespit etmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu ve evlilik doyumlarını ölçmek için Tezer (1996) tarafından geliştirilmiş Evlilik Yaşam Ölçeği uygulanmıştır. Bu çalışmada verilerin analizi için SPSS 20.0 programı kullanılmıştır. İki grup arasındaki farkı belirlemek için t-testi, İki den fazla gruplar arası karşılaştırmalarda Tek Yönlü Anova testi ve aile yaşam döngüsü evrelerindeki değişkenleri incelemek için Ki-Kare testi kullanılmıştır. Çoklu karşılaştırmalar için Post Hoc Tukey testi kullanılmıştır.</p> <p>Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında, evlilik doyumunun aile yaşam döngüsü evreleri içerisinde farklılaştığı, yeni evli çiftlerin evlilik doyumlarının en yüksek düzeyde olduğu, çocuk sahibi olduktan sonra evlilik doyumlarının düşmeye başladığı ve çocukların ergenlik dönemine gelmesiyle birlikte evlilik doyumlarının en alt seviyeye geldiği, çocukların evden ayrılmasıyla birlikte evlilik doyumlarının tekrar arttığı görülmüştür. Aynı zamanda cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, evlilik biçimi, boş zaman değerlendirme etkinlikleri ve bireylerin evlilik hakkındaki düşünce ve algıları ile evlilik doyumunu anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği; ancak çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda evli bireylerin aile yaşam döngülerinin ayrıntılı incelenmesine ilişkin bulgulara bakıldığında aile yaşam döngüleri ile çalışma durumu, çocuk bakımında yardım alma, boş zaman değerlendirme ve evlilik hakkındaki düşünceleri arasında anlamlı ilişki olduğu bulgularına ulaşılmıştır, bireylerin ev işlerinde yardım alma ve yaşlı bakım sorumluluklarının olup olmaması gibi değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.</p> <p>Araştırma kapsamında elde edilen bulgular literatür desteği ile tartışılmış, uygulayıcılar ve araştırmacılar için önerilerde bulunulmuştur.</p>	
Anahtar Kelimeler: Aile, Aile Yaşam Döngüsü, Evlilik Doyumu,	

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Examination of Marital Satisfaction Within The Family Life Cycle: The case of İstanbul	
Thesis Author: Sinem KELEŞ	Advisor: Prof. Dr. Fethi GÜNGÖR
Date of Acceptance: 25/11/2019	Total Number of Pages: x (pre text) + 94 (main body) + 5 (appendices)=109
Department: Social Work	Field of Study: Social Work
<p>Family consists of a dynamic structure that changes and evolves over time. In these developmental processes, which are called the family life cycle, there are certain life events and development tasks that family members need to perform. Family members are expected to adapt to these life events and development tasks. However, in some cases, life events in the family life cycle stages can cause stress and crisis in individuals' marriages. These factors may cause failure in individuals' expectations from marriage to be met, as well as they have an impact on the satisfaction individuals receive from the marriage relationship. In this context, in this study, marital satisfaction was analyzed in the family life cycle stages, at the same time how marital satisfaction differed according to demographic variables was analyzed.</p> <p>Relational screening model was used in the research. The study was performed on a total of 330 married individuals, 180 females and 150 males, aged 18 years and over, who were married for at least 6 months, who were living on the European side of Istanbul. The Personal Information Form was used to determine the socio-demographic information and family life cycle stages of the participants, and the Marriage Life Scale developed by Tezer (1996) was used to measure marital satisfaction. In this study, SPSS 20.0 program was used for data analysis. The t-test was used to determine the difference between the two groups, the One-Way Anova test was used for comparisons between more than two groups, and the Chi-Square test was used to analyze the variables in the family life cycle stages. Post Hoc Tukey test was used for multiple comparisons.</p> <p>When the findings obtained in the study are examined, it is observed that marital satisfaction is changing during the stages of the family life cycle, the marital satisfaction of the newly married couples is at the highest level, the marital satisfaction begins to decrease after having children and reaches to the lowest point when the children enter puberty, the marital satisfaction increases again when the children leave home. At the same time, gender, age, education level, income level, marriage style, leisure activities and individuals' thoughts and perceptions about marriage and marital satisfaction showed a reasonable difference, but no significant difference was found according to the working status. As a result of the study, after the detailed analysis of findings of married individuals' family life cycles, it is observed that there is a reasonable relationship between the family life cycles and working status, getting help in child care, evaluating the spare time and thoughts about marriage, however there was no reasonable relationship between the variables such as individuals getting help in housework or have responsibility of elderly care.</p> <p>The findings obtained within the scope of the research were discussed with the support of literature, and suggestions were made for practitioners and researchers.</p>	
Keywords: Family, Family Life Cycle, Marital Satisfaction	

GİRİŞ

İnsanlar aile kurumu içinde doğarlar. Aile dünyadaki ilk ilişkilerimizin, deneyimlerimizin ve ilk bir gruba ait olma duygumuzun temelidir. İnsanlar aileler içinde doğar, büyür ve ölür. İnsan davranışı ve gelişimi, aile yaşam döngüsü kalıplarında hareket ettikçe şekillenir. İnsana dair bütün problemler aile geçmişimizin biçimlendirici seyri, şu an gerçekleştirilmeye çalıştığı görevler ve arzuladığı gelecekte kaynaklanmaktadır. Bu nedenle insana dair konuları çözümlenmede aile ve aile yaşam döngüsü odaklanılması gereken en önemli konulardan biridir (McGoldrick, Carter ve Garcia Preto, 2014: 1).

Bu bağlamda Sezal'a göre aile, "toplumsal örgütlenmenin ve toplumsal kurumlaşmanın temel birimidir" (Sezal, 1981: 17). Aile toplumda diğer sosyal gruplardan daha fazla hayatını devam ettiren bir kurumdur. İnsanların arkadaşlık ve iş grupları daha çok zaman ve mekân olarak insanları bir arada tutan yapılardır. Ancak aile bireyleri biyolojik olarak da bir arada tutar ve daha geniş bir akrabalık örgütüne bağlar. Aile içinde bireyler hem duygusal hem de biyolojik ilişkiler kurmaktadır ve bu ilişkiler evlilik yoluyla hak ve yükümlülükler konusunda korunmaktadır. Böylece aile insanlar için nesiller arası bağı devam ettiren en önemli kurum özelliği taşımaktadır. Aile, sosyal bir organizasyondan daha çok sosyal bir kurumdur. Çünkü aile toplumdaki bütün değer ve uygulamaları içermektedir. Belirli bir toplumdaki bütün aileler diğer aileler ve toplumsal kurumlar ile etkileşim içindedir.

Aile sadece aynı çatı altında yaşayan anne- baba ve çocuklardan oluşan sosyal bir birim değil, aynı zamanda fiziksel ve duygusal sağlıklı bireylerin yetişmesinde önemli işlevleri olan bir kurumdur. Aile fiziksel ve duygusal olduğu kadar ekonomik, sosyal ve kültürel olarak da bireylerin gelişimine ve davranışlarına etkisi olan bir yapıdır. Aile bireylerin cinsel ilişkilerini yasallaştırırken neslinin devamını sağlama gibi önemli bir işleve sahiptir. Aile üyelerine kendisini güven ve huzur içerisinde hissedebileceği sevgi ve şefkatin yer aldığı sıcak bir ortam sunarak aile üyeleri arasında "biz" duygusu ile birlikte psikolojik doyuma ulaşmasını sağlamaktadır. Aile çocuğun ilk sosyalleştiği, toplumun ve ailenin kültürünü ve değer yargılarını öğrendiği. Aile çocuğa toplumsal hayata uyum sağlamasını sağlayacak bilgileri, değerleri ve davranışları kazanmasını sağlamaktadır (Aksoy, 2017: 69-112).

Aile, iki bireyin evlenme kararına dayanılarak kurulan bir yapıdır. Evlilik çocuk sahibi olmak, çocuklara bir statü sağlamak ve kültürel, psikolojik, fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik amaçları hedefleyen bir anlaşmadır. Evlilik sürecinde ki işlevlere bağlı olarak bireylerin üstlenmiş olduğu rol ve sorumluluklar gereği eşler arasında zaman zaman sorunlar yaşanmasına neden olabilmektedir. Yaşanan bu sorunlar bireylerin hem yaşam doyumlarını hem de evlilik ilişkisinden aldıkları doyumları düşürebilmektedir. Evlilikten alınan doyum, evliliğin kalitesini belirlemekte ve evliliğin ve aile yaşantısı devam ettirmede önemli bir rol oynamaktadır (Sokolski ve Hendrick, 1999: 39-49).

Evlilik doyumu; bireylerin evliliklerindeki beklentilerinin ne kadar karşılandığı ile ilgilidir. Evlilik doyumu, evlilik ilişkisi içerisinde eşlerin çatışma yaşamadan, aile ile ilgili süreçlerde eşlerin ortak hareket ettiği, stres ve kaygılardan uzak, mutlu bir evlilik ilişkisi şeklinde tanımlanmaktadır (Çakır, 2014: 42).

Son yıllarda evlilik doyumunun sağlıklı evlilik ilişkisi için önemli bir kavram olduğunun farkına varılmasıyla birlikte evlilik doyumu ile ilgili birçok araştırma gerçekleştirildiği görülmektedir. Çünkü evlilik doyumu kavramı, hem bireysel hem de aile yaşamı açısından önemli bir faktördür. Evlilik doyumu yüksek sağlıklı ailelerin artması, sağlıklı bir toplumun oluşması açısından önemli olacaktır.

Son zamanlarda evlilik doyumu ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalarda çoğunlukla evlilik doyumunu azaltan veya arttıran bireysel faktörleri üzerinde durulduğu görülmektedir. Eşlerin karşılıklı uyumsuz davranışları, çiftlerin problem çözme becerisindeki yetersizlikler, özsaygı, depresyon gibi kişilik faktörleri, eşler arası şiddet, sağlıklı evlilik işlevleri, eşlerin kendilerini ifade etme tarzları, aşk-sevgi modeli, iletişim becerileri, çatışma rolleri gibi faktörler evlilik doyumunda en çok incelenen konular arasındadır. Buna bağlı olarak evlilik ilişkisini geliştirmeye çalışmalarda grup çalışmaları ve evlilik ilişkisini geliştirmeye yönelik bireysel programlar olarak genellikle mikro düzeyde önlemler alınmaktadır (Canel, 2007: 112).

Ancak evlilik ilişkisi sadece aile yaşantısı üzerine kurulmuş bir süreç değildir. Bireyler evlilik ilişkisi içinde birçok yaşamsal olaylar yaşamaktadırlar. Evlilik ilişkisi üzerine kurulan ailede aile bireylerinin üstlendiği birçok rol ve sorumluluklar vardır. Aile üyeleri arasındaki rol ilişkilerini ve aile üyelerinin gerçekleştirmiş olduğu gelişimsel görevlerde bireylerin evlilik algısı ve memnuniyetleri üzerinde etkili olmaktadır.

Bu nedenle aile, aile sorunları ve ailede yaşanan krizlere yönelik çalışmalar yapmadan önce aileyi değerlendirmek ve analiz etmek aileye yapılacak müdahale yöntemlerini belirleme açısından faydalı olacaktır. Aileye yönelik müdahale alanları ve türleri; terapi, eğitim, sosyal politikalar ve sosyal hareketlerdir. Ancak bu müdahaleleri tasarlamak için öncelikle aile hayatını anlamaya yönelik teorilerden bahsetmek daha sağlıklı olacaktır.

Aile yapılarını ve davranışlarını açıklamaya yönelik kullanılan kuramlardan ekolojik, yapısal işlevselci, feminist, çatışmacı, simgesel etkileşim ve toplumsal alışveriş kuramı sosyolojide pek çok alanda kullanılan genel nitelikli yaklaşımlardır. Aile sistem kuramı ve aile gelişim kuramı ise özellikle aile konusunda oluşturulmuş kuramlardır. Bu kuramlardan toplumsal alışveriş kuramı, simgesel etkileşim kuramı, yapısal işlevselci kuram ve aile ekolojisi kuramı statik kuramlardır ve ailenin mevcut durumu ve yapısını araştırmak için kullanılmaktadır. Eğer ailedeki bireylerin ve hatta ailenin tamamının değişimini incelemek istiyorsak dinamik yaklaşımlardan olan feminist aile kuramı, aile sistem kuramı, çatışma kuramı ve aile gelişim kuramı kullanılmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2013: 50).

Özellikle aile konusunda oluşturulan aile gelişim kuramı evli bireylerin aile yaşantıları içerisinde yaşayabilecekleri, bütün iletişim, etkileşim, rol ve sorumluluklar, gelişim görevleri gibi konulara odaklandığından aile ve evlilik ilişkilerini anlama konusunda önemli bir yaklaşımdır.

Ailenin geçirdiği gelişim aşamaları kuramın merkezinde yer almaktadır. Aile dinamik bir yapıdır ve geçirdiği gelişim aşamaları nedeniyle sürekli üyelerinden görevler beklemektedir. Bu bağlamda kurama göre aile; belirli aşamalar içinde üyelerinin gelişim görevlerini gerçekleştirdiği bir kümedir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 45). Aile gelişim kuramı ailelerin aile yaşam döngüsü denilen aşamalarda gelişimi sürdürdüğü ifade etmekte ve bu bağlamda odak ve varsayımlarını oluşturmaktadır. Gelişimsel süreçler aileleri anlamak ve analiz etmek açısından önemli ve kaçınılmaz konulardır ve aileler farklı aşamalarda değerlendirilmelidir.

Ailelerin gelişimi toplumsal zamanlama ve sıralama normları tarafından düzenlenen süreçlerden geçmektedir. Bir ailenin ya da aile üyelerinden birinin normatif sıralama dışında bir gelişim göstermesi durumunda sonraki yaşam süreçlerinde ve gelişimsel dönemlerde bozulma yaşanabilmektedir.

Ailelerin bir basamaktan diğerine geçerken yaşamış oldukları değişime ayak uydurmaları gerekmektedir. Ancak bazı durumlarda geçiş ve değişim stres yaratan bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir. Aile bu geçiş süreçlerine uyum sağlayamazsa kriz yaşayabilmektedir (Baran ve Atlı, 2017: 57-58). Aile gelişim teorisi sadece aile yaşam döngüsü içerisinde yer alan gelişim görevleri, roller ve yaşam deneyimlerine değil, aynı zamanda aile üyelerinin memnuniyet ve istikrarını ve çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını, aile bireylerinin sosyal sistem tarafından öngörülen yaşam süreçlerine adaptasyonunu da inceleme yönünde çalışmalarını genişletmektedir.

Ailenin bir aşamadan diğerine geçişinde aile yapısında ve kompozisyonunda değişiklik meydana gelmektedir. Her değişiklikte birlikte aile farklı görev ve rollerle yüz yüze gelmektedir. Aile üyelerinin rolleri, bu rolleri nasıl sürdürüleceği normlarla belirlenmiştir (İçli, 1997: 65). Bireyler aile yaşam döngüsünde kendisinden beklenen bu rol ve görevleri gerçekleştirememesi ya da gerçekleştirdiği rol ve görevler karşındaki kişinin beklentilerini karşılamaması durumunda evliliklerinde stres ve kriz yaratan bir duruma neden olabilmektedir. Bu durum evlilik ilişkisinde rol tutarsızlıklarına ve beklentilerin karşılanmamasına neden olabilmektedir. Bu değişkenler evlilik doyumunu etkilediğinden evliliği ve aile yaşantısını olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle aile yaşam döngüleri ve bu döngülerde yer alan gelişim görevlerinin evlilik doyumunu etkileyen faktörlerin ortaya konması önemli olacaktır.

Aile gelişim teorisi ve buna bağlı olarak aile yaşam döngülerinin etkili bir şekilde kullanımı bize aile ve evlilik yaşantısı içinde aile üyelerinin gelişimsel değişime bağlı olan ilişkileri rol ve görevlerini anlama süreci hakkında bize bilgi sahibi olmamıza

yardımcı olacaktır. Özellikle deneyimsiz çift ve ailelerin aile yaşamında ön göremedikleri yaşamsal olayları ve gelişimsel rolleri anlamak açısından kolaylık sağlayacaktır. Aile yaşam döngüsü içinde aile üyeleri arasındaki rol ilişkilerinin ve aile bireyleri arasındaki ilişki ve etkileşimlerin bireylerin evlilik algılarına etkisi araştırılması gereken bir konudur. Bu nedenle aile yaşam döngüsü; aile yaşamındaki bireylerin rol ve görevlerinin, evlilik yaşantıları ve evlilik doyumlarını nasıl etkilediği konusu araştırmamızın konusu olacaktır.

Araştırmanın Problemi

Evlilik sürecinin başarılı şekilde yürütülebilmesi açısından evlilik doyumu son derece önemlidir. Evlilik birliği içinde eşler aile yaşam döngüsündeki gelişim görevlerini, rol ve sorumluluklarını yerine getirirler. Aile yaşam döngüsündeki eşlerin rol ve sorumlulukları ve evrelerdeki gelişim görevleri eşlerin birbiri ile olan ilişkisini ve evlilik doyumunu olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Evlilik doyumunun düşük olduğu ailelerde ailenin dinamik yapısı etkilenmekte ve ailenin işlevlerini yerine getirememesine neden olmaktadır. Bilindiği üzere sağlıklı birey ve toplum yaşantısı için toplumun yapı taşı olan ailenin işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi beklenmektedir. İşlevsel ve sağlıklı ailelerde evlilik doyumunu artmaktadır. Ailenin sağlıklı işlevselliğe sahip olması için eşlerin aile yaşam döngüsündeki gelişim görevlerine uyum sağlamaları gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmanın temel problemi ise aile yaşam döngüsü evreleri içerisinde bireyin evlilik doyumunun ne düzeyde olduğudur.

Araştırmanın Amacı

Aile zaman içinde değişen ve gelişen bir sistem olduğu için dinamik bir yapıya sahiptir. Her aile yaşam süreci içinde çeşitli evrelerden geçmektedir ve bu evrelerde gerçekleştirilmesi gereken gelişim görevleri ve rolleri vardır. Her dönemin sağlıklı olarak atlatılması o döneme özgü gelişimsel görevlerin sağlanmasına bağlıdır. Ancak aile içindeki bireylerin sergiledikleri davranışların ve tutumların benzer olması imkânsızdır. Bu durum ise bireyler arasında bir çatışmanın doğmasına neden olabilmektedir. Bireylerin döngü içindeki gelişim görevlerini gerçekleştirirken, çatışmaları azaltarak, evlilikteki mutluluğun ve memnuniyetin artması evlilik doyumunu da artırmaktadır. Bu bağlamda bu araştırma aile yaşam döngüsü içerisinde evlilik doyumunu incelemeyi amaçlamaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde araştırmada bireylerin evlilik doyumları aile yaşam döngüsünün her bir evresinde ayrı ayrı incelenecektir.

Araştırmanın Önemi

Ülkemizde aile ile ilgili araştırmalar genel olarak sosyologlar tarafından yürütülmektedir. Ancak multidisipliner çalışmalarla aileye yönelik araştırmalar geniş bir perspektiften incelenebilir. Her bir disiplinin aileye yönelik çalışmaları araştırmacılara daha geniş bilgiler sunacaktır. Bugüne kadar aile konulu yapılan araştırmaların birçoğu aileyi yatay bir kesit şeklinde ele almış ve aileyi bir bütün şeklinde ele alarak bireyi nasıl etkilediği

üzerinde durulamamıştır. Bir başka ifadeyle ailenin belli bir zaman kesitinde bireyi farklı açılardan nasıl etkilediği konusu yeteri kadar araştırılmamıştır (Özdemir, vd., 2009: 7).

Bu araştırmada ise aile yaşam döngüsünün tüm evrelerinde bireyin evlilik doyumunun incelenecek olması literatürdeki bu eksikliği sunacak katkı açısından önemlidir. Başka bir ifadeyle araştırmada ailenin yatay bir kesit şeklinde ele alınmaması ve aileyi farklı evrelerde incelenmesi araştırmanın önceki araştırmalardan farkını ve önemini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda aile yaşam döngüsünü sadece sosyolojik olarak değil, aile yaşam döngüsü evrelerinde bireylerin evlilikteki memnuniyetleri ve doyumları ölçülerek psikolojik olarak da ele alınması açısından önemlidir. Doyum yaşanmayan evliliklerin birçoğunun boşanma ile sonuçlandığı düşünüldüğünde evlilik doyumunun düştüğü evrelerde ailelere yönelik koruyucu ve önleyici çalışmaların gerçekleştirilmesi açısından bu alandaki araştırmacılar, aile danışmanları, çift terapistleri ve ilgili uzmanlar açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma evlilik ve aile yaşantısı konusunda deneyimsiz çift ve ailelere, aile yaşamında öngöremedikleri yaşamsal olayları ve görevleri anlamaları açısından kolaylık sağlayacaktır.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmaya yön veren genel hipotez “evlilik doyumu aile yaşam döngüsü evrelerine göre değişkenlik göstermektedir”. Bu doğrultuda alt hipotezler ise şunlardır:

- Evlilik doyumu ile katılımcıların cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Evlilik doyumu ile katılımcıların yaşları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Evlilik doyumu ile katılımcıların eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Evlilik doyumu ile katılımcıların çalışma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Evlilik doyumu ile evlenme biçimi arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Evlilik doyumu ile çocuk sahibi olma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Evlilik doyumu ile yaşlı bakım sorumluluğu arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Evlilik doyumu aile yaşam döngüsünün evrelerinde anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.
- Evlilik doyumu ile eşlerin boş zamanı değerlendirme durumları arasında ilişki vardır.
- Eşlerin evlilik hakkındaki algıları ve evlilik doyumları arasında anlamlı ilişki vardır.
- Aile yaşam döngüsü evreleri ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki vardır
- Aile yaşam döngüsü içinde kadın ve erkeklerin evlilik doyumu arasında anlamlı ilişki vardır.

BÖLÜM 1

AİLE VE AİLE YAŞAM DÖNGÜSÜ

1.1. Aile

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre aile; “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” olarak tanımlanmaktadır. Sezal (1981: 17) aileyi “ birbirine evlilik ve kan yoluyla veya evlat edinme sekiyle bağı olan insanlar grubudur” şeklinde tanımlamıştır.

Turner, aileyi daha çok biyolojik ve sosyal yönüyle ele almış ve “Aile biyolojik olarak evlenme ve çocuk sahibi olma, onları yetiştirme sosyalleştirmek suretiyle kendine has tabiatı ve tarzları bulunan bir sosyal gruptur” olarak tanımlamıştır. (Turner'den aktaran Kır, 2011: 383).

Gladding (2012: 5) "Aile, biyolojik veya psikolojik bağları olan ve aralarında tarihsel, duygusal ve ekonomik bir birliktelik olan ve kendini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birliktir." şeklinde belirtmiştir.

Karataş aileyi çocuk ve yetişkinler için ayrı tanımlamıştır. Aile çocuklar için, toplumsal yaşama dâhil olmak için yaş, cinsiyet, eğitim, meslek gibi değişkenlerle şekillendirilen bir kurum olarak belirtmiş; yetişkinler için ise daha çok özel yaşamlarının geçtiği ve duygusal doyum yaşadığı önemli bir yer olarak bahsetmiştir (Karataş, 2001: 90). Aile; çocuk ya da yetişkin her bireyin varlığını ortaya koyabildiği ve yaşamını sürdürebildiği, her yönden ihtiyaçlarını karşılayabildiği sosyal bir sistemdir.

Aile toplumun din, dil, kültür, değer ve geleneklerini yaşatan en önemli kurumdur. Bu bağlamda aile başarılı ve mutlu bir yaşam içinde bulunursa toplumda bu bağlamda başarılı mutlu ve sürdürülebilir olacaktır (Türkiye Aile Planlaması Derneği, 1999: 3).

Aile ve evlilik kavramları; gelişen ve değişen toplumdan etkilenmekte ve değişime uğramakta olsa da, her toplumda ve her zaman diliminde bireyin ve toplumun gelişimi için önemini korumaya devam etmektedir. Hem aile içindeki bireylerin hem de bir sistem olarak ailenin rol ve sorumlulukları zamandan, toplumdan ve kültürel ve küresel gelişmelerden etkilenip değişse de çoğunlukla sürekliliğini ve etkinliğini korumaktadır. Özellikle de ailenin, çocukların gelişimini destekleme ve ihtiyaçlarını karşılama açısından büyük önem taşımaktadır. Aile sadece çocuklar açısından değil, yetişkin bireyler açısından da bireylerin ilk ihtiyaçlarının karşılandığı, maddi ve manevi açıdan doyum sağladıkları, ruhsal gelişimlerini destekledikleri bir sistem olarak önemli rol oynamaktadır (Baran ve Yurteri Tiryaki, 2017: 3-9).

Genel olarak aile kavramına bakıldığında ailenin; çoğunlukla ebeveynler ve çocuklardan gibi alt sistemlerden oluşan, aile üyelerinin hem birbirleriyle hem de aile dışındaki diğer kurum ve sistemlerle karşılıklı etkileşim içerisinde bulunan, bireylerin bazı

gereksinimlerini karşıladıkları ve çeşitli rol ve sorumluluklar üstlendikleri birim olarak kabul edilmektedir.

1.1.1.Ailenin Temel Özellikleri

Aile; çeşitli öğelerden oluşan, karmaşık bir yapıya sahip olan ve her öğenin birbirinden farklı rol ve sorumlulukları olan bir sistemdir (Duyan, 2003: 47). Aile birçok yönüyle diğer sistem ve sosyal yapılardan farklı özellikler taşımaktadır.

Bu bağlamda Özgüven ailenin temel özelliklerini şu şekilde belirtmiştir;

Aile evrensel bir nitelik taşır, aile duygusal bir temele dayanır, ailenin kişiyi şekillendirme özelliği vardır, aile biriminin büyüklüğü sınırlıdır, aile toplumun çekirdeğini oluşturur, aile üyelerinin belirli bir rolleri ve sorumlulukları vardır, aile sosyal ve yasal kurallara dayanır, aile toplumsal kurumlarla etkileşim içindedir, her aile standart değil özel bir yapıdadır (Özgüven, 2000: 26).

Aile tüm dünyada ve tüm toplumlarda en sık görülen ve toplumun yapı taşlarını oluşturan evrensel bir alt sistemdir ve nikâh denilen bir akit ile başlar. Her aile içinde bulunduğu toplumun değerleri, kuralları ve yasal düzenlemeleri doğrultusunda kurulur, gelişir ve sonlanır. Aileyi oluşturan her bir bireyin aile yaşamı içinde çeşitli rol ve sorumlulukları yer almaktadır. Özellikle çocuklu ailelerde kadın ve erkek, eş rol ve sorumluluklarının yanı sıra anne ve baba olarak çocukları ve ailedeki diğer bireyler içinde rol ve sorumluluklar üstlenmektedirler. Ailenin sevgi gibi duygusal bir temele dayalı olması daha fazla sorumluluk üstlenen kadın ve erkeğin olumsuz duygularının azalmasını sağlamakta ve aile içinde hoşgörünün, mutluluğun ve aile yaşantısından duyulan tatminin artmasını sağlamaktadır. Aile aynı zamanda bireylerin birincil sosyalleşmesinde ve kişiliklerini oluşturmalarında en temel ve önemli kurumdur. Birey aile içinde gelişerek ve desteklenerek toplumsal hayata hazırlanır. Bireyin aile içinde şekillenmesi ve gelişmesinin yanı sıra ailede toplumdaki değişen koşullardan etkilenmekte ve gelişmektedir. Aile bir sistem olarak toplumdaki eğitim, sin, siyaset gibi diğer kurum ve sistemlerle etkileşim içindedir(Özgüven, 2000: 26-27).

Gökçede (1976: 49-50) benzer kriterlerle ailenin temel özelliklerini; ailenin her toplumda ve sosyal yapıda yer alan evrensel oluşu, sevgi, şefkat, arzu gibi duygusal temellere dayanması, ailenin çocukluktan itibaren bireyleri şekillendirme özelliğine sahip olması, sınırlı bir kapsamı olması ve toplumun yapı taşını oluşturan bir ünite olması, her bir aile bireyinin devam eden ve değişkenlik gösteren rol ve sorumluluklarının olması, sosyal ve yasal kurallarla çevrili olması şeklinde sıralamıştır.

Duval (1988: 131) her ailenin, bir aile olarak sürekliliğini sağlaması için bazı temel görevleri yerine getirmesi gerektiği üzerine durmuştur. Bu görevler;

- Fiziksel bakım sağlamak,
- Kaynakları temin etmek,
- Aile üyelerinin sorumluluklarını belirlemek,

- Aile üyelerinin sosyalleşmesini sağlamak,
- İlişki kalıplarını oluşturmak,
- Aile üyelerini bir arada tutma ya da izin verme,
- Toplum kurumları ile ilişki kurma,
- Moral ve motivasyonu sağlamaktadır.

Her aile bu temel görevlerini, aile yaşam döngüsü içerisinde gerçekleştirmektedir.

1.1.2.Ailenin İşlevleri

Aile; birbirinden farklı karaktere, değerlere, yeteneklere ve beklentilere sahip iki veya daha fazla bireyden oluşan gruptur. Aileler farklı türde olmasına rağmen, tüm aileler temelde aynı ya da benzer işlevlere sahiptirler (Bulut, 1993: 3).

Aile işlevleri birçok yazar tarafından ele alınmıştır. Aile; bireylerin fiziksel, duygusal, cinsel, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı bir sistemdir. Bu bağlamda Ackerman, aile işlevlerini genel olarak biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak dört başlıkta tanımlamıştır (Ackerman'dan aktaran Özgüven, 2000: 19-20). Ogburn ise ailenin işlevlerini daha genişleterek ve bütüncül bir yaklaşımla; neslin devamını sağlamak, din eğitimi vermek, çocukların eğitimini planlamak, cinsel doyum sağlamak, boş zaman faaliyetleri gerçekleştirmek, aile üyelerinin birbirini koruması, statü sağlamak ve ekonomik ihtiyaçları karşılamak olarak tanımlamıştır (Ogburn'dan aktaran Kır, 2011: 384).

Lundberg ailenin temel işlevlerini cinsel davranışların düzenlenmesi, aile üyelerinin memnuniyeti, iş bölümü ve işbirliği ve çocukların bakımı ve eğitimi olmak üzere 4 başlık şeklinde sınıflamıştır (Tepeli, 2018: 30). Kongar ise ailenin işlevlerini; ekonomik, eğitim, koruma, dinsel, prestij, dinlenme ve eğlenme, eşler arası sevgi ve neslin devamı olarak 7 başlıkta toplamıştır (Kongar, 1972: 15).

Satir ailenin işlevlerini; yetişkinler için sağlıklı bir cinsel yaşam sunmak, çocuk yetiştirerek neslin devamını sağlamak, iş bölümü ile ekonomik güç yaratmak, sağlam ilişkiler ile birlikte kuşaklar arasındaki bağı korumak, ebeveynlik sorumluluğu için çocukları eğitmek, çocuklara sorumluluklar kazandırmak ve çocukların bakım ve beslenmesini sağlamak olarak sıralamıştır (Satir, 2016: 29-30).

Benokraitis'de ailenin işlevlerini diğer araştırmacılarla benzer şekilde 8 başlıkta toplamıştır. Bunlar; çocukları koruma ve sosyalleştirme işlevi, cinsel ilişkileri düzenleme işlevi, toplumsal rol ve statüleri belirleme işlevi, duygusal destek işlevi, koruma işlevi, eğitim işlevi, dini işlev ve ekonomik işlevdir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 85). Görmekteyiz ki ailenin işlevlerini farklı şekillerde sınıflandıran birçok sosyolog vardır. Farklı sınıflandırmalar olmasına rağmen en önemli nokta ailelerin işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi gerektiğidir. Toplumun yapı taşı olan aileler içinde bulunduğu toplumsal yapıyı şekillendirmekte ve etkilemektedir. Sağlıklı işlevselliğe sahip

aileler toplum yaşayışının da sağlıklı işleyişini sağlamakta ve sağlıklı toplumu oluşturmaktadır.

Her ailenin kendisinden beklenen işlevleri sağlıklı bir biçimde yerine getirmesi gerekmektedir. İşlevlerini kendisinden beklenen düzeyde yerine getiremeyen aile sağlıklı olarak tanımlanmaktadır. Ailenin sağlıklı ya da sağlıklı olarak tanımlanması aile üyelerinin özelliklerine, aile içi ilişki ve iletişime, ailesinin sosyo-ekonomik yapısına ya da toplumdaki olanaklara bağlıdır (Demiröz, 2003: 86). Aynı zamanda ailelerin sağlıklı ya da sağlıklı olması işlevlerini yerine getirip getiremediğine de bağlıdır.

İl'in (2001) belirttiği gibi ailenin temel işlevlerinin sağlıklı olması birey ve toplum yaşamı açısından üzerinde durulması gereken konulardan biridir. Sağlıklı bir aile; fonksiyonlarını yerine getirebilen, işlevsel bir ailedir. Ailenin işlevsel olmasındaki başarıları ise; eş seçimi ve evlilik zamanı, ailenin duygusal iklimi ve aile bireylerinin ihtiyaçlarının karşılanması gibi etkenlerle açıklanmaktadır. Ailenin sağlıklı oluşturulması ve sürdürülebilir olması eş seçiminin ve evlilik zamanının doğru yapılması ile ilgilidir. Aile bireylerinin fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal olgunluğa ulaştıktan sonra kendileri için uygun eş seçmeleriyle birlikte için ailenin sağlam bir temel ile oluşturulmasını sağlamaktadır. Sağlıklı ve işlevsel bir ailenin temelinde duygusal iklimde önemli rol oynamaktadır. Aile bireylerinin benlik algıları, olumlu duyguları, aile yaşamında ve ilişkilerinde kendileri hakkında algıladıkları "artılar" ve "eksiler" üzerinden objektif bir biçimde düşünebiliyor olmaları, iletişime dayalı sorun çözme yetenekleri, başarısızlıklarının sorumluluklarını alabiliyor olabilmeleri, hoşgörü ve saygıya dayalı iletişim kurabiliyor olabilmeleri gibi duygusal özellikler ailenin sağlıklı işlevselliğini sürdüren faktörlerdir. Aile yaşamı içerisinde eşlerin ve diğer aile üyelerinin birbirlerinin ihtiyaçlarına duyarlı olmaları ve bu ihtiyaçların karşılanmasında aile üyeleri ile iş birliği içinde olması işlevsellik anlamında sağlıklı aile yaşamına katkı sağlamaktadır (İl, 2001: 50-58)

Ackerman sağlıklı aileyi; aile üyelerinin ortak amaç ve değerlere sahip olması ve bu amaçlar doğrultusunda üstlendikleri rol ve sorumluluklarla uyum içinde olmalarına bağlamaktadır. Aynı zamanda aile üyeleri arasında çıkabilecek çatışmalarda işbirliği içinde problem çözme becerilerini kullanmaktadırlar. Aile yaşantısı içinde aile üyeleri birbirlerini kabul eder, saygı ve anlayış içerisinde davranırlar (Ackerman'dan aktaran Bulut, 1993: 10).

Polak ise sağlıklı aileyi; bireylerin karşılıklı ilişki ve etkileşimindeki doyumun yüksek olmasına bağlamakta, aile içinde çıkabilecek çatışma ve sorunların olumlu iletişim ve işbirliği içinde çözülebileceğini savunmaktadır (Ackerman'dan aktaran Bulut, 1993: 9).

Aile işlevlerini sağlıklı ve başarılı bir biçimde yerine getiren aile, aile yaşam döngüsündeki evrelere uyum sağlamakta ve evrelerdeki gelişim görevlerini sağlıklı bir

şekilde yerine getirmektedir. Aile işlevlerinin yerine getirilmesi, aile ki bireylerin aile içindeki ilişkilerin uyumu, kalitesi ve aile içindeki yaşantılarındaki mutluluğun artmasını sağlamaktadır.

1.2. Aile Kuramları

1.2.1. Aile Sistemleri Kuramı

Aile sistemleri kuramı “Genel Sistem Teorisi”nden oluşturulan ve aileyi sistem olarak ele alan kuramdır. Genel sistem kuramı; fiziksel, biyolojik ve toplumsal ilişkiler bir bütüncül olarak ele alınır ve sistemdeki her parçanın diğer parçalar ile etkileşimleri ve bağları olduğu ifade edilmektedir. Yalnızca tüm parçalar birbiriyle ilişkili olduğu zaman anlamlı hale gelmektedir (Büyüктаşkapu Soydan, 2018: 78-79). Aile bir sistemdir ve bu sistem de tüm sistemler gibi var olmak için aynı kurallarla çalışmaktadır. Aile; günlük işlevlerini yerine getirmek ve devamlılığını sağlamak zorunda olan bir sistemdir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 47). Aile alt sistemleri olan, birbirine bağlı, aile üyelerinin etkileşim içinde olduğu canlı bir sistemdir.

Aile sistemleri kuramı aileyi sadece bireylerden oluşan bir yapı olarak değil, aile üyelerinin birbirleriyle olan etkileşimleriyle de ele almaktadır. Çünkü ailenin özellikleri ancak aile üyelerinin birbirleri ile olan etkileşimleri ve iletişimlerini incelendiğinde anlaşılabilir. Bu bağlamda kuramdaki en önemli kavramlardan biri “ortak etki”dir. Aile üyeleri birbirleri ile etkileşim içinde ve birbirlerine bağlı olduklarından aile üyelerinden birinin başına gelen bir olay bireyin içinde bulunduğu bütün aileyi etkilemektedir (Büyüктаşkapu Soydan, 2018: 78-79). Aile alt sistemleri olan birbirine bağlı yarı geçirgen bir sınırı olan bir sistemdir ve her ailede birkaç kişiden oluşan küçük alt sistemler vardır. Her alt sisteminde kendine özgü kuralları, sınırları ve rolleri vardır. Ailedeki her üyenin davranışları sistemin tüm üyelerini etkilemektedir. Aile üyelerinden birinin değişimi, aile sisteminin yenilenmesini sağlamaktadır (Ertürk, 2010: 17-33). Aile yaşam döngüsü içinde aile sistemindeki karı-koca ya da çocuklar gibi alt sistemlerde meydana gelen değişiklik birbirlerini etkilemektedirler. Yeni evli bir çift karı-koca alt sistemi içindeyken çocuk sahibi olduktan sonra aile sistemine ebeveyn-çocuk gibi alt sistemi eklenmektedir. Yeni bir çocuğun doğumuyla da kardeş-kardeş alt sistemi eklenecektir. Kardeşlerden birinin evlenmesi aileye yeni alt sistemleri dâhil edecek ya da babanın yurt dışına iş için gitmesi aile sisteminde değişime yol açacaktır(Smith'den aktaran Büyüктаşkapu Soydan, 2018: 78-79).

Aile Sistemi kuramındaki diğer önemli bir kavramda “döngüsel nedensellik”tir. Aile içindeki evlilik ilişkisi, ebeveynlik becerileri ve çocukların davranış ve gelişimleri birbirlerini etkilemektedir. Çocukların davranışı her bir ebeveyni ve ebeveynler arasındaki ilişki tarafından etkilenmekte, aynı zamanda anne-babanın ilişkilerini de etkilemektedir. Ebeveynler arası ilişkisinin kalitesi, çocuğun sağlıklı gelişiminde etkili olmaktadır. Bu bağlamda aile sistemi kuramı, gerek evlilik ve aile terapisi gerekse aile

iletişimi ve etkileşimi doğrultusunda bireylerin aileleri ile olan karmaşık ilişkilerine yol gösterme açısından kullanılan önemli bir kuramdır. Kuram aile üyelerine kaliteli yaşam tarzı, kişisel özellikler ve duygular hakkında önemli bilgiler sunmaktadır (Baran ve Atlı, 2017: 50-52; Büyüktaşkapu Soydan, 2018: 78-79).

Aile sistemleri kuramı; ailenin nasıl bir ilişkiye sahip olduğu, bu ilişkilerin işlevsel mi yoksa işlev bozucu mu olduğu, aile içi ilişkiler nasıl daha üst seviyeye getirilebileceği gibi sorulara cevap bulmaya çalışmaktadır (Aluş, 2016: 52).

Aile sistemleri kuramına en büyük eleştiri kuram olmaktan çok bir “model” olduğu ile ilgilidir.

1.2.2. Yapısal-İşlevselci Kuram

En yaygın olarak kullanılan kuramlardan biri olan yapısal işlevsel yaklaşım toplumu birbiri ile ilişkili parçaların görev yaptığı bütün bir sistem olarak görür. Durkheim tarafından sistemleştirilen ve Talcott Parsons ve Robert Merton tarafından geliştirilen kuram; yapı, fonksiyon, sistem, sosyal sistem, statü, rol, kültürel yapı, toplumsal yapı, değer, norm, düzen gibi temel kavramlar üzerine kurulmuştur. Yapısal işlevselci kuram bireylerden çok genel yapıyı ve bu yapının işleyişi üzerine odaklanır. Yapıyı oluşturan normlar, adetler, gelenekler ve kurumlar birer eleman olarak analiz edilir. Toplumu oluşturan bu parçalar işlevlerini gerçekleştirdiklerinde toplum da genel işlevini normal konumunda gerçekleştirecektir. Organlar fonksiyonlarını yerine getiremez durumda ise toplumda anormal ya da patolojik duruma gelecektir. Bu nedenle kurama göre işlevsellik açısından hem organizma olarak yapıya yani topluma hem de yapıyı oluşturan parçaların işleyişine bakmak gereklidir (Kasapoğlu, 2011: 10; Sungur, 2014: 9-11).

Yapı, toplumun ihtiyaçlarının karşılanması için görev yapan ve kendi aralarında iç bağımlılığı olan alt sistemlerden meydana gelmektedir. Aile, eğitim, ekonomik gibi kurumlar toplumun yapısını oluşturan parçalardır ve her parçanın kendine özgü gerçekleştirmesi gereken işlevler vardır. Örneğin ailenin çocuk yetiştirme, büyütme ve koruma gibi işlevleri vardır. Eğitim kurumlarının toplumun ve bireylerin çeşitli becerileri kazanması ve gelişmesi sağlamak gibi işlevleri vardır (Başak, 2003: 139). Her bir parça ya da alt sistem işlevlerini yerine getirerek yapının korunmasını sağlamaktadır.

Yapısal işlevselci kurama göre aile toplumun temelidir ve toplumun devamlılığını sağlamak üzere işlevi olan bir kurumdur. Aile üyelerinin işlevlerini yerine getirmesi de üyelerin arasındaki koordinasyona bağlıdır. Aile üyelerinin birinin koordinasyonu sağlayamaması ve işlevini yerine getirememesi durumunda ise ailevi sistem tehlikeye girebilmektedir. İşlevini ve görevini yerine getirmesi ise ailenin istikrarına katkı sağlamaktadır. Aile üyeleri arasındaki iş birliğinin yüksek olması ise ailevi dayanışmayı güçlendirmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 38-39).

Toplumdaki değişimler aile yapısında da değişimlere yol açmaktadır. Örneğin Parsons’a göre, sanayi öncesi toplumda, aile temelli emek yoğun üretim yapıldığından geniş aileye

ihtiyaç varken, günümüz tüketim toplumunda daha yaygın olarak anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan meydana gelen “çekirdek aile” yer almaktadır. Sanayi toplumunda çekirdek aile; çocuk yetiştirme, ekonomik destek sağlama ve duygusal güven sağlama gibi temel işlevleri yerine getirmektedir. Aile sadece çocukları dünyaya getirmekten sorumlu değil aynı zamanda uzun yıllar boyunca çocuğun beslenme, giyinme, barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması ve çocukların içinde buldukları toplumun kültürel özelliklerini dikkate alarak eğitmesinden de sorumludur. Ailenin ikinci işlevi hem aile üyeleri için hem de genel aile sistemi için ekonomik destek sağlamaktır. Aile dışında kazanılan paranın aile içinde ortak tüketiminin sağlanması gerekmektedir. Aile, bireylerin sağlıklı sosyal ve duygusal gelişimleri açısından güven ve saygı temeline dayanan ilişkilerin kurulması ve duygusal desteğin sağlandığı en önemli yerdir (Kasapoğlu, 2011: 9-13; Baran ve Atlı, 2017: 43-44). Aile bu işlevleri ile birlikte toplumun işleyişini ve sürekliliğini sağlayan bir kurumdur. Bir bakıma aile üyeleri hem aile kurumunun hem de toplumun sürekliliğini güvence altına almaktadır. Bu açıdan kurama göre hem aile içindeki mikro düzeyde aile içi ilişkilerinin incelenmesi, hem de makro düzeyde aile ve toplumdaki diğer kurumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi önemlidir (Büyüктаşkapu Soydan, 2018: 74-76).

Yapısal işlevselci yaklaşım; toplumu oluşturan parçaların düzenli ve istikrarlı bir biçimde birbirleri ile ilişki içinde olduğunu savunarak, değişimleri göz ardı ettiği için eleştirilere odak olmuştur (Sungur, 2014: 11-14).

1.2.3. Sosyal Çatışma Kuramı

Toplumu bir bütün olarak gören yapısal işlevsel kurama karşı kullanılan en önemli kuramlardan biri olan Sosyal Çatışma Kuramı köklerini Karl Marks'ın felsefesinden almaktadır. Kuram toplumdaki gruplar arasındaki sosyal, ekonomik ve siyasi eşitsizliklere odaklanmaktadır. İnsanların elde etmeye çalıştıkları bazı ortak çıkarlara sahip olduğunu ve toplumsal ilişkilerin çekirdeğinde güç olduğunu kabul etmektedir. Değerler ve düşünceler toplumun kimliğini belirleyen araçlar değil, toplulukların kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullandıkları silahlardır (Büyüктаşkapu Soydan, 2018: 77). Toplum; paylaşılan inanç, değer ve düşüncelerden oluşan düzenli ve sistemli bir yapı değil, aksine bireylerin üye oldukları grupların bir mücadele içinde var oldukları ve her grubun kendi gücünün el verdiği ölçüde mücadeleye katıldığı ve toplum için çatışmanın olduğu bir yapıdır. Toplumsal koşullarda gruplar arası mücadeleye kaynak sağlayarak ya da kısıtlılıklar getirerek mücadelenin sonucunu etkileyebilirler. Bu durum toplumsal mekanizmayı kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya neden olabileceği gibi mekanizmanın çalışmasını da durdurabilmektedir (Sungur, 2014: 14-15). Çatışmacı kuramcılara göre toplumsal gruplarda bütünleşmeden çok çıkarlara dayalı bir mücadele ve rekabet vardır ve bu durum çatışmaya yol açmaktadır. Kuram bu dengesizliklerin ve karşıtlıkların kaynağını bulmaya çalışır (Tezcan, 1993: 17).

Sosyal çatışmacı kuram aileye uyarlandığında daha çok aile içindeki rekabet ilişkileri ve çatışmalara odaklanır. Aile içindeki çatışma ve rekabet ilişkileri ise aile içindeki kaynakların paylaşımı ve paylaşım sürecindeki eşitsiz güç ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Ailedeki otoriteye bağlı olarak çatışma; pazarlık ve uzlaşma gibi ilkelerle çözümlenebilir. Ailede güçlü olanlar güçsüz olanlar karşısında çoğunlukla avantajlı tespit edilmiştir. Özellikle aile içinde kadınlar erkek egemenliği altında istismar edilmektedir. Bu bağlamda çatışmacı kuramcılar evliliği, toplumdaki eşitsiz, erkek egemen ilişkinin korunmasını sağlayan araç olarak görmektedirler. Kuram ailelerin sınıf, ırk, cinsiyet eşitsizliğinden nasıl etkilendiğini ortaya koyarken ailedeki çatışma ve rekabet ilişkisini ele almaktadır (Kasapoğlu, 2011: 15; Canatan ve Yıldırım, 2013: 40-41).

Kuramın çatışmayı odak noktası seçmesi ve aile ve toplumdaki sosyal düzeni, sürekliliği ve istikrarı açıklamada yetersiz kalması eleştirilen yönüdür. Aynı zamanda açıklamaların yalnızca ekonomik işlevlerle sınırlandırılması da eleştirilen başka bir boyuttur (Kasapoğlu, 2011: 15).

1.2.4. Feminist Aile Kuramı

Aile incelemelerinde klasik sosyolojik yaklaşımlardan başka Feminist Yaklaşımda artan şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Feminist yaklaşım işlevselcilerin olumlu görüşlerine eleştirel bakar (Kasapoğlu, 2011: 16). Eleştirel bir yaklaşım olarak feminist kuram kadınların ezilmişliğinin nedenlerine ve özgürleşme süreçlerine odaklanırken hem de günlük yaşamdan toplumsal yaşama kadar yer alan bütün yapı ve ilişkilere de eleştirel bakmaktadır. Feminist yaklaşımın liberal, radikal, marksist, sosyalist gibi birçok varyantı olmakla birlikte hepsinde ortak olan şey; yaklaşımın hem kuramsal hem de siyasi düzeyde yapılan en önemli tartışması olan erkek egemenliği anlamına gelen “ataerkil” meselesidir. Ataerkilliğin ne olduğu, nasıl tanımlanacağı, bu durumun kadınlar açısından sonuçları, siyasetteki yeri ve kapsayıcılığı ya da sınırlılıkları gibi konular feminist yaklaşım açısından önemini hep korumuştur (Güneş, 2017: 245).

Cinsler arası ilişkiler odak noktasında hareket eden Feminist teori, ataerkil toplumda kadın-erkek ilişkilerindeki eşitsizlik temelinde gelişmiştir. Toplumdaki tüm kurumsal yapılar ve kültür kadın erkek eşitsizliğini ayakta tutmaya çalışırlar. Ailede bu kurumsal yapıların başında gelmektedir ve aile toplumsal cinsiyet rollerine göre aile üyelerinin toplumsal beklentileri öğrendiği bir kurumdur (Canatan ve Yıldırım, 2013: 41-42). Yaklaşım kadının yalnızca aile içinde değil, insanlık tarihinde de rolünü anlama üzerinde duran, aile içi ilişkiler, sömürü, çatışma, cinsiyet gibi kavramlar çerçevesinde ele almaktadır. Aile konusunda eksikliğin tamamlanması için kadın deneyiminin yeniden yorumlanması gerektiği üzerinde durmaktadır. Kurama göre aile eşitlikçi bir kurum değildir ve çoğu toplumda da erkeklerin güç kaynaklarını ellerinde bulundurdukları ve ailenin erkek üstünlüğüne kurulu bir sistem olduğunu, artık kadınların da güç kaynaklarını elde edebilmelerini tartışmaktadır (İçli, 1997: 65).

Feminist aile kuram, yapısal işlevselci kuramın aksine aile içindeki ilişki ve rollerin işlevsel ve uyumlu olmadığını, eşitsiz ve dengesiz olduğunu savunmaktadır. Çünkü işlevselciler cinsiyet ayrımcılığına dayalı rol ve güç dağılımını görmezden gelmektedirler. Örneğin aile içinde ev işleri ve çocukların yetişmesi sorumluluğu kadınlardır ve kadınların temel görevi üreme ve çocuk yetiştirmektir. Her ne kadar kadınlar ev dışında çalışmaya başlasalar da yaklaşıma göre bu durumun kadının iki defa sömürülmesi anlamına gelmektedir. Çünkü kadın iş hayatında olsa da ev işleri ve çocukların bakımı sorumluluğunu hala üstlenmektedirler. Ataerkil aile yapısı erkekleri mutlu etmeye dönük ve onlar lehine kurgulanmış düzenlemeleri içermektedir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 41-42; Kasapoğlu, 2011: 16).

Feminist kuram, ataerkil aile modeli üzerine kurulmuş ideal tek tip bir aile formunun olmadığını, aile formlarının çeşitli olabileceğinin ve her aile modelinin de güçlü ve zayıf yönlerine odaklanılması gerektiğini savunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine vurgu yapan feminist teori, aile içinde duygusal doyumun artmasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemini vurgulamaktadırlar. Daha esnek toplumsal cinsiyet rollerine sahip olan ailelerin evlilik doyumunun daha fazla olduğu araştırmalarda ortaya konmaktadır (Polat Uluocak ve Bulut, 2011: 18).

Feminist aile kuramına en büyük eleştiri aileye sadece kadın bakış açısı ile yaklaştığı için, kadını merkeze alarak erkek ve çocukları göz ardı etmesidir. Aynı zamanda kuram nitel araştırmalara ağırlık vermekte ve bulguları sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle kuramın bulgularının genişletilebileceği düşünülmemektedir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 41-42).

1.2.5. Sembolik Etkileşim Kuramı

Sembolik etkileşim kuram, yapı-birey ilişkisi ele alınırken yapının bireyler üzerinde belirleyici bir etkisinin olmadığını, aksine bireylerin olaylara anlam atfederek kendi sosyal dünyalarını kurduklarını kabul etmektedir. Bu nedenle toplumun genel işleyişini keşfetmek ve açıklamak yerine bireylerin kendine özgü sosyal dünyalarını ve aralarındaki etkileşimi anlamak gerekmektedir. Yaklaşım insanların kültür üretebilecek ve karmaşık tarihsel bir süreci aktarabilecek tek güçlü bir varlık olduğunu ve yaşamlarını sürdürdükleri toplumsal yaşantıyı nasıl ve hangi yollarla anlamlandırdıklarını ve hangi sembollerini kullandıklarını anlamak gerektiğini vurgulamaktadır (Başak, 2003: 146-148). Semboller kuramın en temel kavramlarından biridir ve düşünme, konuşma ve anlaşmayı sağlayan araçlardır. Zihinde sembollerini anlamlandırma sonucu bireyin davranışları oluşmaktadır (Aslantürk ve Amman'dan aktaran Büyüктаşkapu Soydan, 2018: 71-74).

Sembolik etkileşim kuramının en önemli savunucuları George Herbert Mead ve onun öğrencisi olan Herbert Blumer'dır. Blumer; insanların eyleme geçmeden önce karşılarındakinin davranışını yorumlayarak eylemlerine yön verdiklerini savunmaktadır. Yani insanlar araya yorum sürecini katmadan doğrudan eyleme geçmezler. Bu yorumlama ve anlamlandırma sürecini ise semboller ve işaretler aracılığı ile

gerçekleştirirler (Kasapoğlu, 2011: 5). Mead ise insan davranışlarını anlamlandırma ve yorumlamanın yanı sıra “benlik” kavramını da kurama ilişkilendirmiştir. Mead’a göre benlik, kişinin toplumun kültürünü ve toplumsal yapısını kabulden öte bir kavram olduğunu, daha çok toplumsal bir süreç olduğunu öne sürmektedir. Bireyler “ben” ile etkileşim sonucunda kendi hareketlerine şekil verip yönlendirme yeteneğine sahiptirler Wallace ve Wolf”tan aktaran Büyüктаşkapu Soydan, 2018: 71-74).

Sembolik etkileşim kuramı; “yapı” ya da “kurum” gibi temel kavramları kullanmak yerine “birlikte eylem”, “toplumsal organizasyon”, “süreç”, simge alışverişi” gibi kavramlar kullanmaktadır. Çünkü yapı yada kurum gibi kavramlar durağan kavramlardır. Oysaki insan sürekli bir oluş halindedir ve tamamlanması düşünülemez. Örneğin aile kurumu yerine “aile birlikteliği” demeyi uygun bulurlar. Çünkü ailede sürekli oluş halindedir. Karı-koca ve iki yaşında çocuktan oluşan bir ailenin ilişkisi ile çocuk büyüdükten sonra oluşan ilişki aynı olmayacaktır (Başak, 2003: 146-148).

Burgess (1926) sembolik etkileşim kuramı perspektifinde aileyi “etkileşim halindeki kişiler birliği” olarak tanımlamıştır (Burgess’den aktaran Rodgers and White, 1993: 230). Sembolik etkileşim kuramı aile değerlendirilmelerinde, aile üyelerinin davranışlarını analiz etmek ve aile içindeki rolleri, iletişim örüntüleri, sosyalleşme ve karar verme gibi dinamikleri açıklamak için kullanır. Her bir aile üyesinin tanımlanmış rolleri vardır ve etkileşimde buldukları bireyler vardır. Aile üyeleri karşılaştıkları her durumda rollerini tanımlarlar ve diğer üyeler ile etkileşimde rol dışı eylemlerde bulunurlar. Etkileşim kuramı da ailenin toplumla ilişkisi ve diğer etkileşimleri, rol dışı eylemleri ve yan birlikteliklerini açıklamak için aile dinamiklerinin etkilerini değerlendirir. Bu değerlendirme; aile içindeki ilişkileri odak alarak aileyi bir etkileşim örüntüsü ile ele almakta ve diğer sosyal etkileşim örüntüleriyle de aileyi anlamaya çalışmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014: 142-153).

Kurama göre ailenin sosyalizasyonu; toplumsal sembollerin, kültürlerin ve inanışların öğrenildiği karmaşık bir süreçtir. Ailede yüz yüze karşılıklı ilişkiler ve aile üyelerinin birbirinin farkında olması önemli noktalardır. Aile içinde bireyler rollerini ailede kullanılan sembollere ve tanımlamalara göre geliştirirler. Roller dışında aile üyelerinin durumlar karşısında tepkilerini anlamak ve değerlendirmek açısından da ailenin kullandıkları sembollerini anlamak oldukça önemlidir. Çünkü aile üyeleri arasındaki iletişim ve deneyimler semboller ile iletilmektedirler (Baran ve Atlı, 2017: 45-47).

Sembolik etkileşim kuramı, bireyi çok fazla öne çıkarması, küçük ölçekler üzerine odaklanması, hisler, güdüler ve bilinçaltını göz ardı ederek insanı sadece zihinden ibaret görmesi, toplumsal yapıyı ve tarihi hesaba katmadığı ve buna paralel değişimi açıklayamadığı için eleştirilere maruz kalmaktadır (Başak, 2003: 146-148).

1.2.6. Sosyal Alışveriş Kuramı

Sosyal alışveriş kuramı; insan ilişkilerine odaklanan ve toplumsal etkileşimin ekonomik alışverişe benzetildiği kuramdır. Kuramda “karşılıklık” önemli bir kavramdır ve toplumsal etkileşim ekonomik alışverişe benzetilir. Fakat alışveriş her zaman para ile ölçülemez. Hem maddi hem de manevi değiş tokuş söz konusudur. Kuramdaki karşılılık kavramına göre, veren ve karşılık olarak almayı bekleyen bireyler birlikte var olurlar. İnsanlar özellikle sosyal ilişkilerinde ödül elde etmek amacı içerisindedirler ve bu nedenle arkadaşları ile ilişkilerini sürdürmekte ve ilişkilerini genişletmekte, başkalarıyla yeni sosyal ilişkiler kurmakta ve diğer insanlarla sürekli olarak ilişkilerini yenilemektedirler. Bireyler kişilerle ilişkide bulunarak, aşkta ya da sosyal ilişkilerde içsel ödüllendirici çıktılar alabilmekte ya da meslektaşlarla bilgi paylaşımı, komşular ile yardımlaşma gibi dışsal ödüller almaktadırlar. Sosyal hayatta içsel ve dışsal ödül alma arzusu sosyal etkileşimlerden yararlanmayı gerektirir ve bu durum sosyal alışveriş kuramının odağını oluşturmaktadır (Akan, 1990: 10; Sungur, 2014: 11-14).

Aile üyeleri arasındaki ilişkilerde genel insan ilişkileri ile benzerlik göstermektedir. Aile, aile bireyleri arasındaki faydayı yükseltmeyi ve maliyeti düşürmeyi amaçlayan alışveriş ilişkilerinin sağlandığı bir küme olarak tespit edilmiştir. Aile içinde bireyler davranışlarını cezalandırılmaktan kaçmak ya da ödül elde etmek amacıyla şekillendirmekte ve kişinin kendisine sağlayacağı kar ya da zarara göre tercihlerini yapmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2013: 44).

Sosyal alışveriş kuramı; insan davranışlarını açıklamada basit ve açık olma özelliğini taşıyan en bireyci kuramlardan biri birisi olmakla birlikte; çok fazla basitleştirici olması ve birçok davranışın alışveriş ile yönlendirildiği varsayımı nedeniyle de eleştirilmektedir. Aile açısından ele alındığında ise aile ilişkilerini sosyal ilişkilere ve hatta ticari ilişkilere benzetmesi açısından eleştirilmektedir. Yine kurama göre bireylerin her zaman akılcı hareket ettiklerinin önemle üzerinde durulması nedeniyle bireylerin özgüce davranışlarının göz ardı edilmesi kuramın eleştiri alan noktalarından biridir. Örneğin çocuk sahibi olmanın zor ve pahalı bir iş olmasına rağmen insanların çocuk sahibi olmak istemesi rasyonel olarak açıklanamamaktadır. Aile içi ilişkilerde birçok rasyonel olmayan davranışlar vardır ve sosyal alışveriş kuramı aileye özgü konuları göz ardı etmesinden dolayı eleştirilmektedir (İçli, 1997: 65; Canatan ve Yıldırım, 2013: 45).

1.2.7. Ekolojik Kuram

Bronfenbrenner’in görüşlerine dayandırılarak geliştirilen ekolojik kuram insan ve çevresi arasındaki ilişkileri inceleyerek, bu çevresel faktörlerin aileyi ve aile bireylerini ne şekilde etkilediğini açıklamaya çalışır. Ekolojik bakış açısına göre çocuğu ve çocuğun gelişimini anlayabilmek için sadece çocuğu değil, içinde bulunduğu çevreyi de anlamak gerekmektedir. Bireyin çevresi ise birbiri içerisinde bulunan katmanlardan oluşan karmaşık ilişkiler sistemidir. Bireylerin gelişimi de bu katmanların birbirleriyle

ilişkilerinden ve ilişkilerin oluşturduğu geniş toplum ile olan ilişkilerinden etkilenmektedir (Obalar ve Ada, 2010: 142-143). Ekolojik modele göre sosyal ve kültürel sistemlerin merkezinde birey bulunmaktadır.

Ekolojik model bireylerin gelişiminin nasıl gerçekleştiğini açıklarken ailenin, yerel kurumların, okulların, medyanın bir bütün olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Çünkü bireyin içinde yaşadığı aile, okul, toplum, siyasi sistemler gibi kurumlar bireyin gelişim ve davranışları üzerine etkisi olmaktadır (Büyüктаşkapu Soydan, 2018: 80-81).

Ekolojik kuram, insanların dâhil olduğu farklı alt kültürleri ve sistemleri incelemektedir. Bronfenbrenner bu alt sistemleri; mikrosistem, mezosistem, ekzosistem ve makrosistem olmak üzere 4 aşamada ele almıştır. Bu aşamalar iç içe geçmiş halkalardan oluşmakta ve bu halkaların merkezinde birey yer almaktadır. Bireyden yakından uzağa doğru sıralanan bu sistemler hem bireyler ile hem de birbirleri ile etkileşim içindedir ve bireyin gelişimini etkilemektedir. Bireyin içinde yaşadığı ve doğrudan yakın ilişki içinde olduğu mikrosistem; birey ile bu sistemler arasında yüz yüze etkileşim içinde olduğu ilişki bileşimidir. Bu sistem içinde genellikle çocuğun yakın ilişki içinde olduğu aile, yakın akraba, arkadaş, çocuk bakıcıları, öğretmen okul gibi kurumları kapsamaktadır. Çocuk bu kişi ve kurumlar tarafından etkilenirken aynı zamanda onları da etkilemektedir. Mezosistem, gelişmekte olan bireyin katıldığı yeni düzenek ve bu düzenekler arasındaki ilişkiler ve bağlantılardır. Mezosistem, mikrosistemlerin toplam sistemidir. Mikrosistemler arasında kurulan ilişkiler ve etkileşimler aynı zamanda mezosistemi oluşturmaktadır. Örneğin aile ya da okulun birey üzerindeki etkileri ayrı ayrı mikrosistemde değerlendirilirken, aile ve okul arasındaki iletişimin bireyin gelişimi üzerindeki etkisi mezosistem içinde değerlendirilmektedir. Ekzosistem, mezosistemin bir uzantısıdır. Doğrudan gelişmekte olan bireyi etkilemeyen, ancak bireyin bulunduğu yakın çevresini etkileyen sosyal yapılardır. Yani mikrosistemdeki kişiler aracılığı ile bireyin gelişimini etkileyen sosyal yapılardır. Örneğin ebeveynlerin işi, arkadaş çevreleri, ailenin destek aldığı sosyal yardım büroları çocuğun doğrudan sosyal, zihinsel ve kültürel gelişimini etkilemese de aile bu sistemlerden etkileneceği için bu etkiler çocuğun gelişimi üzerine yansıtacaktır. Makrosistem ise ekonomik, sosyal, siyasi, hukuk, eğitim ve inanç sistemleri, kültürel değerler, örf adet ve gelenekler gibi en üstteki kurumsal örüntülerdir (Eslek ve Yılmaz Irmak, 2018: 347-362; Davaslıgil, 1997: 69; Büyüктаşkapu Soydan, 2018: 80-81).

Özetle ekolojik kuramın odak noktası insan ve çevresi arasındaki ilişkidir. Bu bağlamda sosyal varlık olarak insan çevresi ile etkileşim içerisindedir. Buna bağlı olarak insan yaşamının kalitesi ve çevrenin kalitesi birbirine etki etmektedir. Ailede çevresel değişimlere uyum sağlayan ve kendini yeniden değiştiren ve örgütleyen bir kümedir. Bireylerde aile aracılığı ile diğer sistemler içinde yetişirler ve bu sistemlere uyum sağlarlar. Bireylerin aile içinde olgunlaşması, gelişmesi aile sisteminin de gelişimine ve değişimine yol açmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2013: 37).

1.2.8. Aile Gelişim Kuramı

İnsan, doğumundan itibaren hayatı boyunca çeşitli gelişim aşamalarından geçmektedir. İnsan gelişimi, dölleme ile başlamakta ve ölümle son bulmaktadır. Bu süreçte insan gelişimi yaşamdaki değişimlere uyum sağlamaya ve yaşamı anlamaya çalışmaktadır. Freud tarafından tanımlanan ve Erikson tarafından geliştirilen bireysel gelişim aşamaları değişen dünyada değişen bireyi anlamada kullanılmaktadır. Bireylerin yaşam dönemlerindeki yaşadıkları değişimler onların tutum ve davranışlarını ve rollerini yeniden şekillendirmektedir. Bu nedenle yaşamın her dönemine atfedilen çeşitli ve farklı yaşamsal görevler bulunmaktadır ve bu görevlere “gelişim görevleri” denir. Gelişim görevleri, bireyin o an içinde bulunduğu yaşam döneminde gerçekleştirmesi gereken görev ve sorumlulukları, geliştirmesi gereken davranışları ve kazanılması gereken becerileri belirtmektedir. Havighurst gelişim görevlerini başardıığında yaşamın diğer dönemlerinde mutluluğa, başarılmadığında ise mutsuzluğa ve sorunlara yol açan görevler olarak tanımlanmaktadır (Aktu, 2016: 162).

Gelişimsel aile kuramı da insan gelişimi, çocuk psikolojisi ve sosyoloji temalarından ortaya çıkmıştır. Aile de bireyler gibi yaşamdaki değişimlere uyum sağlayarak büyür ve gelişir. Bu yaklaşım yapısal işlevselci yaklaşımın ve sembolik etkileşim yaklaşımının bir birleşimidir (Hallaç ve Öz, 2014: 150). Ailenin geçirdiği gelişim aşamaları kuramın merkezinde yer almaktadır. Aile dinamik bir yapıdır ve geçirdiği gelişim aşamaları nedeniyle sürekli üyelerinden görevler beklemektedir. Bu bağlamda kurama göre aile; belirli aşamalar içinde üyelerinin gelişim görevlerini gerçekleştirdiği bir kümedir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 45). Ailenin bir aşamadan diğerine geçişinde aile yapısında ve kompozisyonunda değişiklik meydana gelmektedir. Her değişiklikte birlikte aile farklı görev ve rollerle yüz yüze gelmektedir. Aile üyelerinin rolleri, bu rolleri nasıl sürdürüleceği normlarla belirlenmiştir (İçli, 1997: 65).

Ailelerin bir basamaktan diğerine geçerken yaşamış oldukları değişime ayak uydurmaları gerekmektedir. Bu geçişler çoğunlukla normal kabul edilir. Ancak bazı durumlarda geçiş ve değişim stres yaratan bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir. Yaşanılan stresin yoğunluğu aileden aileye farklılık göstermektedir. Bir bebeğin dünyaya gelmesi gibi aile yapısındaki büyük bir değişiklik ya da çocukların evlenmesi ve evden ayrılması gibi değişikliklerle ailenin kompozisyonunu tamamen değiştirebilir. Aile bu geçiş süreçlerine uyum sağlayamazsa kriz yaşayabilmektedir. Ailenin geçiş süreçleri ve dönüşümü çeşitli durumlarda gerçekleşmektedir. Bunlar; ölüm, doğum veya evden ayrılma gibi ailedeki üyelerin eksilmesi ya da artması ve aile bireylerinin okula başlaması, iş için evden ayrılması gibi yaşamsal olayların gerçekleşmesidir. Ailenin yaşadığı bu dönüşümler “aile yaşam döngüsü” olarak adlandırılmaktadır (Baran ve Atlı, 2017: 57-58).

Aile yaşam döngüsü olarak adlandırılan evreler; evlilikle başlamakta ve çocukların doğumu, okul yılları, ergenlik, mezuniyet ve iş durumları, çocukların evden ayrılması, emeklilik gibi kavramlarla incelenmektedir (Büyüктаşkapu Soydan, 2018: 85).

Gelişimsel aile kuramı tüm aile biçimlerini kapsamaması açısından eleştirilmektedir. Kuramı geliştiren araştırmacılar altmışlı yıllarda Amerikan aileleri ile çalıştıkları için diğer kültür ve aile biçimleri göz ardı edilmiştir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 46).

1.3.Aile Yaşam Döngüsü

Her bireyin doğumundan ölümüne kadar gerçekleştirdiği gelişimsel görevleri vardır. Bu gelişimsel görevler yaşamın her aşamasında bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal olgunlaşmasından, kişisel motivasyonundan ve toplumsal beklentilerinden kaynaklanmaktadır. Gelişimsel görevler kişinin bireysel gelişimi, onaylanması ve mutluluğu bulması açısından her aşamada başarılı bir şekilde yerine getirilmesi gerekmektedir (Duval, 1988: 130).Aile de; evlilik akdiyle başlayan, bireylerin birçok aile içi gelişimsel görevleri tamamlayıp ölümüne kadar uzanan bir süreç ve yapıdır.

Hill ve Mattessich, aile gelişim sürecini "gelişen yapısal farklılaşma" süreci olarak tanımlamaktadır (Rodgers and White, 1993: 226). Aile dinamik bir yapıdır ve gelişim aşamaları göstermektedir. Bu aşamalarda ise sürekli olarak aile üyelerinden yeni görevler beklemektedir. Yani aile aşamalar içinde aile üyelerinin gelişim görevlerini tamamladığı bir küme olarak tanımlanabilir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 45). Her aile; aile yapısının ve aile üyelerinin değişen ihtiyaçları karşısından değişik aşama ve dönemden geçmektedir. Becvar ve Becvar, ailenin gelişim aşamalarını, her aşamada gerçekleştirilmesi gereken gelişim görevleri olarak ele almıştır (Becvar ve Becvar'dan aktaran Duyan, 2003: 51). Özdemir vd., (2009: 8) Aile Yaşam Döngüsünü "ailenin toplumsal bir birim olarak geçirdiği aşamalar" olarak isimlendirmişlerdir.

Duval; Aile yaşam döngüsünü "evlenme ile başlayan, çocukların doğması ve büyümesi ile genişleyen, onların evden ayrılması ile küçülen ve son olarak eşlerden birinin ya da her ikisinin ölümüne kadar olan aşamalardır" şeklinde tanımlamaktadır (Duval'den aktaran Duyan, 2018: 91).

Nystul'e göre aile yaşam döngüsü, "aile yaşantısının süreç içerisindeki seyrini ele alan, sistemik kavramlarla bütünleşen bir modeldir" (Nystul'den aktaran Nazlı, 2013: 46).Aile yaşam döngüsü; bireylerin yaşları, evlilik süreleri, çocukların varlığı ve yaşlarını içeren çok boyutlu bir yapıdır.

Aile dinamiklerini, işlevlerini ve yapısını anlamak, aileyi değerlendirmek ve müdahale uygulamaları gerçekleştirmek için kullanılan bazı teorik yaklaşımlardan söz etmek mümkündür. Bu yaklaşımlardan biri olan "Gelişimsel Yaklaşım" aileye bir yaşam döngüsü üzerinden ve aile üyelerinin değişen rolleri ve görevleri olduğu gözüyle bakmaktadır. Yani aile; değişen, büyüyen ve gelişen bir yaşam döngüsüne sahiptir. Her döngüde ise aile bireylerinin rol ve görevlerinde değişiklikler meydana gelmektedir (Hallaç ve Öz, 2014: 142-153).

Aile yaşam döngüsü modelleri, hem aile içindeki bireylerin davranışlarını hem aile içi ilişkileri anlama ve çözümü konusunda önemli katkısı olan bir konudur. Aile yaşam

döngüsü hakkında yapılacak çalışmalar sayesinde hem aile içinde yaşanan olayları hem de ailelerin yapısından etkilenen toplumda ortaya çıkabilecek değişimleri gözlemlemek ve öngörülebilir bulunmak mümkün olmaktadır. Bu modellerle birlikte ailede yaşanması muhtemel sorunların öngörülmesi ve önlenmesine yönelik çalışmalar yapılması ya da aile konusunda psikolojik terapi yapma yolunu açacaktır (Özdemir vd., 2009: 7-18). Aile yaşam döngüsü modeli üzerinde çalışılması; aileyi ve aile içi ilişkileri anlamak, aile bireylerinin rol ve sorumluluklarını belirlemek, aileye dair ortaya çıkabilecek birçok kriz ve problemlerin tespiti açısından oldukça önemlidir.

Aile içinde yaşanan krizlerin teşhisinde psikoanalitik ve sosyolojik bakış açısının bir arada kullanılması, aile yaşantısında sadece bir kişi üzerinde odaklanmayı azaltmakta; sosyolojik yaklaşımla ailenin bir sistem olarak ele alınması ve aile üyeleri arasındaki etkileşim kalıplarına ve aile üyeleri arasındaki rol dağılımlarına da odaklanmasını sağlayacaktır. Aile ilişkilerine sosyolojik bakış açısı; ailenin yaşam döngülerine ve döngüler içerisindeki gelişim görevlerine odaklanmayı sağlamaktadır (Aktaş, 2000: 57). Aile yaşam döngüsü aşamaları, benzer olayları yaşayan, benzer krizlerle karşı karşıya kalan ve benzer gelişimsel görevleri yerine getirmeye çalışan aileleri sınıflandırmak için bir araç sağlar (Schnittger ve Bird, 1990: 199-205).

Aile; kadın ve erkeğin evlenmesiyle kurulup, eşlerin karı-koca rollerini üstlenerek uyumlu ve doyum sağlayan bir kurumdur. İlk çocuğun doğumu ile birlikte aile genişlemeye başlar ve ailede rollerin yeniden belirlenmesine neden olur. Karı-koca pozisyonunun yanı sıra anne-baba-çocuk rolleri de eklenir. Aileye katılan her çocuk aile hayatının yeniden düzenlenmesine yol açar. Çocukların büyümeleri ve evden ayrılmalarıyla birlikte aile yeniden küçülür ve yeni bir dönemle birlikte rollerde ve gelişim görevlerinde yeni değişiklikler olur (Güven, 1991: 4).

Aile içinde yaşanan bu olaylar ve geçiş dönemleri aile bireyleri için önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerdeki rol değişiklikleri ve yaşam dönemlerindeki gelişim görevleri özellikle eşlerin evliliklerindeki ve aile yaşantılarındaki memnuniyeti ve mutluluğu etkilemektedir.

1.3.1 Aile Yaşam Döngüsü ve Sınıflama Modelleri

Aile yaşam döngüsü 1931 yılından itibaren üzerinde çalışılan, aşamaların geçiş dönemleri ve özelliklerinin belirlenmesi için çalışmalar yapılan bir olgudur. Aile yaşam döngüsü farklı kriterler ele alınarak 4 ila 10 aşama arasında belirlenmiştir (Özdemir vd., 2009: 11)

1930'lu yıllarda Sorokin, Zimmerman ve Galpin 4 aşamalı model, Kirkpatrick, Cowles ve Tough çocukların eğitim düzeyini odak alarak 4 aşamalı model ve Loomis çocukların yaşına göre 4 aşamalı model belirlemiştir. 1940'lı yıllarda Aile yaşam döngüsü modelleri daha genişletilmeye devam ederek üzerinde durulan önemli bir olgu haline gelmiştir. Bigelow çocukların eğitim durumlarına odaklanarak 7 aşamalı, Glick evlilikteki ilk ve son çocuğun yaşam deneyimlerine odaklanarak 7 aşamalı, Duvall ve Hill ise yine

çocukların yaşam deneyimlerini odak alarak 7 aşamalı model geliştirmiştir. 1960 yılında çalışmalar daha da genişletilmiştir. Rodgers 10 aşamalı model, Wells ve Gubar 9 aşamalı, Feldman ise 8 aşamalı Aile yaşam döngüsü modeli geliştirmiştir (Selman, 2017: 51-56).

Aile yaşam döngüsü modelleri, aile gelişimini anlama ve bu gelişimlerdeki geçişleri tanımlamaya ve aile üzerinde yapılan çalışmalarda yol göstermeye yönelik birçok çerçeve sunmaktadır. Bu nedenle aile yaşam döngüsü modelleme üzerine çalışmalar 1970’li yıllardan sonra da önemini korumaya ve üzerinde çalışılmaya devam eden önemli bir konu haline gelmiştir.

Aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak araştırmacıların öngördükleri aile yaşam döngüsü aşama sayısı ve temel aşamaları özet olarak verilmiştir.

Tablo 1. Aile Yaşam Döngüsü Hakkında Yapılan Araştırmalar ve Öngördükleri Aşama Sayısı

Araştırmacı/Yıl	Aşama Sayısı	Temel Aşamalar
Sorokin, Zimmerman ve Galphin, 1931	4	Ekonomik bağımsızlığı sağlamış yeni evliler, Bir veya daha fazla çocuğu olan çiftler, Kendine yetebilen ve çocuğu olan çiftler, Yaşlı çiftler
Kirkpatrick, Cowles ve Tough, 1934	4	Okul öncesi çağda çocuğu olan aile, İlköğretim ve lise çağında çocuğu olan aile, Üniversite çağında çocuğu olan aile, Yaşlı eşlerin oluşturduğu aile
Loomis, 1934	4	Çocuksuzlar ve yeni çocuklular, Küçük çocuklular, 14-36 yaş arası çocuğa sahip büyük çocuklular, Yaşlı aileler
Bigelow, 1950	7	Kuruluş, çocuksuz çift, Okul öncesi veya yeni çocuğu olmuş aile, İlköğretim çağında çocuğu olan aile, Lise çağında çocuğu olan aile, Üniversite çağında çocuğu olan aile, Çocukları ayrılmış aile, Emeklilik
Rodgers, 1962	10	Çocuksuz-yeni aileler, Bebekli aileler, Okul öncesi çocuğu olan aile, Okul çağında çocuğu olan aile, Yetişkinlik çağında çocuğu olan aile, Genç yetişkin aile, Ayrılan çocuğu olan aile, Tüm çocukları evden ayrılmış orta yaşlı eşlerden oluşan aile, Yaşlı eşlerden oluşan aile, Dulluk (Rodgers bazı aşamaları kendi içinde de aşamalarına bölerek toplamda 23 aşamalı bir döngüyü esas almıştır).
Wells ve Gubar, 1966	7	Bekârlık, Yeni evli çift, çocuksuz çift, Küçük çocuklu- en küçük çocuk 6 yaşından küçük, En küçük çocuğu 6 yaşından büyük aile, Çocukları büyümüş aile, Çocukları evden ayrılmış aile- aile reisi çalışıyor, Çocukları ayrılmış ve aile reisi emekli, Yalnız yaşayan/ eşlerden biri ölmüş
Glick, 1971	5	Yeni evli çift, Son çocuğun doğumu, Son çocuğun evlenmesi, Eşlerden birinin ölümü, Diğer eşin ölümü
Duvall, 1972	8	Çocuksuz çift, En büyük çocuk 30 aylık aile, En büyük çocuğu 6 yaşında aile, En büyük çocuğu 13-20 yaşında olan aile, İlk çocuğun evden ayrılmasından son çocuğun ayrılmasına kadarki evrede bulunan aile, Karı-kocanın emekliliğine kadarki dönem, Eşlerden birinin ölümü
Waite, 1980	3	Yeni evli çift, İlk çocuğun doğumu, Bütün çocukların doğmasını takip eden aşama/bütün çocuklar evde
Schiffman ve Kanuk, 1983	9	Yeni evli çocuksuz çiftler, Geç evlenmiş çiftler, İlk çocuğu geç olan çiftler, Çocuksuz genç Boşanmışlar/- Çocuklu genç boşanmışlar, Çocuklu orta yaşlı boşanmışlar, Evden ayrılmış çocukların geri döndüğü (boşanma, ekonomik nedenler vs.) aileler, Evlilik bağı olmaksızın birlikte yaşayanlar, Genç ve orta yaşta evlenmemişler, Eşi ölmüş dullar

		(Yazarlar yaşam dönemlerini birbiri peşi sıra gelecek şekilde değil diğerlerinin eksiklerini tamamlayacak şekilde sırasız saymaktadırlar.)
Duvall ve Hill, 1986	8	Yeni kurulmuş çocuksuz aile, İlk çocuğu doğmuş ya da ilk çocuğu en fazla üç yaşında olan aile, Okul öncesi çağda (3-6) çocuğu olan aile, Okul çağında (6-16) çocuğu olan aile, Onlu(13-20) yaşlarda çocuğu olan aile, Çocukları evden ayrılmış aile, Ailenin orta yılları/ boş Yuva, Emeklilik
Dominian, 1989	3	Evliliğin ile 5 yılı, Çocukların büyüdüğü dönem, Elli yaş sonrası dönem
Carter ve McGoldrick, 1989	6	Bekar genç yetişkinlerin evden ayrılması, Evlilik yoluyla aileyi katılma; yeni bir çift oluşturma, Genç çocuklu aileler, Ergenleri olan aileler, Gençlerin evden ayrılmaya başlaması ve yer değiştirmesi, İleri dönemdeki aileler

Kaynak: Özdemir vd., (2013: 49-51)

Görüldüğü üzere Aile yaşam döngüsü modelleri çoğunlukla evlilik yılı, çocuk sayısı ve çocukların yaşları, ailenin işlevleri gibi değişkenler esas alınarak; başlangıç, genişleyen ve daralan aileler şeklinde incelenmektedir. Bazı araştırmacılar ilk süreçte yaptıkları basit aile yaşam modellerini zamanla alt dönemlere ayırarak sınıflamaları genişletmişlerdir (Güven, 1991: 6). Bu çalışmada sosyal bilimlerde en çok kullanılan üç model açıklanacaktır.

1.3.1.1. Duvall'ın Aile Yaşam Döngüsü Modeli

Duvall ailelerin insanlar gibi çeşitli aşamalardan geçip büyüdüğünü belirtmektedir. Aile popülasyonu, yaş ve aile bireylerindeki sorumluluklar gibi aileyi oluşturan faktörlerin aile yaşam döngüsündeki evrelerde fark yaratmaktadır. Çünkü aile yaşam döngüsünün her aşamasında farklı gereksinimler ve görevler yer almaktadır ve bu görevler sadece aile yaşam döngüsünün büyümesini değil, aynı zamanda bireylerin bireysel memnuniyet ve doyumlarını da etkilemektedir (Yan and Zhou: 2016: 218-224).

Tablo 2. Duval'in Aile Yaşam Döngüsü Modeli

Aile Yaşam Döngüsü Evresi (Süresi)	Bireylerin Aile İçindeki Roller	Ailenin kritik gelişim Görevleri
Çocuksuz evli çiftler (2 yıl)	Karı-koca	Karşılıklı doyurucu evlilik, hamileliğe ve ebeveynlik sözleşmesine uyum sağlamak.
30 aylık bebeği olan aileler (2-5 yıl)	Karı-anne Koca-baba Çocuk	Küçük çocuğun gelişimine uyum sağlama, bakım ve besleme
Okul öncesi dönemde (30 ay-6 Yaş) çocuğu olan aileler (3-5 yıl)	Karı-anne Koca-baba Kız çocuk-kız kardeş Erkek çocuk-erkek kardeş	Okul öncesi dönemdeki çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına uyum sağlamak.
Okula giden çocukları olan aileler (7 yıl)	Karı-anne Koca-baba Kız çocuk-kız kardeş Erkek çocuk-erkek kardeş	Okul çağında çocukları olan diğer ailelerle uyum içinde olmak. Çocukların eğitsel başarılarını desteklemek.
Ergenlik çağında çocuğu olan aileler (7 yıl)	Karı-anne Koca-baba Kız çocuk-kız kardeş	Ergen çocukların özgürlük ve sorumluluk arasında denge oluşturmak.

	Erkek çocuk-erkek kardeş	
Ailenin birinci çocuğu evden ayrılmış ve son çocuk evden ayrılıyor (8 yıl)	Karı-anne-büyükanne Koca-baba- büyükbaba Kız çocuk-kız kardeş-hala Erkek çocuk-erkek kardeş-amca	Genç yetişkinlileri iş, askerlik, okul ve evlilik için özgür bırakmak.
Orta yaşlı anne-baba. Boşalmış evden emekliliğe	Karı-anne-büyükanne Koca-baba- büyükbaba	Evlilik ilişkilerini yeniden kurmak Kendisinden daha yaşlı ve daha genç kuşaklarla bağlarını sürdürmek.
Aile üyelerinin emekliliklerinden sonraki dönem	Dul erkek/kadın Karı-anne-büyükanne Koca-baba- büyükbaba	Yalnız yaşamayla başetmek, emeklilik sonrası yaşama uyum sağlamak.

Kaynak: Özgüven, (2000: 330)

1.3.1.2. Carter ve McGoldrick Aile Yaşam Döngüsü Modeli

Tablo 3. Carter ve McGoldrick Aile Yaşam Döngüsü Modeli

Aile Yaşam Döngüsü Evreleri	Duygusal Geçiş Süreci: Temel İlkeler	İkincil Gelişim Görevleri
Evden ayrılan genç yetişkin	Kendi duygusal ve ekonomik sorumluluğunu almak	Kök aileden farklı benlik oluşturmak, Diğer yetişkinlerle ilişki geliştirmek. İş ve ekonomik bağımsızlık konusunda saygınlık kazanma, Toplumsal saygınlık kazanma.
Ailenin kurulması/yeni evli çift	Yeni sisteme uyum sağlama	Eş ilişkisinin oluşturulması, Geniş aile, arkadaşlar ve diğer sosyal sistemlerle ilişkilerin yeniden düzenlenmesi.
Küçük çocuklu aile	Yeni üyeleri aile sistemine kabul etmek	Çift ilişkisinde çocuklar için yer açmak, Çocuk yetiştirme, ev işleri ve finansal konularda işbirliği yapmak, Çocuklar ve geniş aile arasında ilişkilerin yeniden düzenlenmesi Yeni aile yapısı ve ilişkileri ile daha büyük sosyal sistemler arasındaki ilişkiyi düzenlemek.
Ergenlik döneminde çocuğu olan aile	Çocukların bağımsızlığına izin vermek, aile sınırlarındaki esnekliği artırmak	Ebeveyn-çocuk ilişkisinin aile sistemi dışına çıkmasına izin vermek, Kendi kariyer konusuna yeniden odaklanmak, Yaşlı nesillerin bakımına yönelmek.
Çocukların evden ayrılması ve orta yaşlı aile	Aileye yeni üyelerin giriş ve çıkışlarına izin vermek	Yeniden çift olabilmek, Çocuklar ile yetişkin-yetişkin ilişkisi kurabilme, Torunlar ile ilişkileri düzenleme, Çocuk bakımın sorumluluğundan boşalan yer için yeni kariyer ve ilgi alanlarını keşfetmek, Bakım ihtiyacı olan kök aile ile ilgilenmek.
İleri yaşta Aile	Değişen yeni rolleri kabul etmek, Yaşam döngüsünün tamamlanmasını kabul etmek	Fizyolojik gerileme karşısında işlevselliğini sürdürmek, Toplumla ve diğer sosyal sistemlerle ilişkili değişen aile ilişki modelini kabul etmek,

2017 TÜİK istatistiklerine göre; Türkiye’de yaşayan ailelerin çoğunluğunun çekirdek aile olduğu gözlemlenmektedir (TÜİK: 2018: 1). Amerika’da ise 100 yıl önce yapılan araştırma ve istatistiklerde ailelerin çoğunluğunun çekirdek aile olduğu gözlemlenmiş, 100 yıl önceki Amerika ile günümüz Türkiye’si benzer aile yapısı içinde olduğu görülmüştür. Bu nedenle son yıllarda Amerika’da yapılan aile yaşam döngüsü modellerinin bir bütün olarak ülkemizde geçerli olacağını beklememiz mümkün değildir. Aynı zamanda ülkemizde nişanlılık döneminin önemi, yetişkin bekar çocukların hala ebeveyn denetiminde olması, aile bağlarının güçlü olması gibi kültürel faktörlerde ülkemize yönelik AYD modeli geliştirilmesi gerekliliğini öne çıkarmaktadır (Özdemir vd., 2009: 14-15)

Ülkemizde aile yaşam dönemlerinin belirlenmesine yönelik araştırmalar az olmakla birlikte Güven’in 1991 yılında “Aile yaşam dönemleri ve Özelliklerinin Ev İdaresi İlkeleri Yönünden İncelenmesi” çalışması ilk çalışmalardan biri olarak literatüre geçmiştir. Özdemir vd. (2013), “Aile Yaşam Döngüsü ve Tüketim” adlı çalışmasında “Türkiye’de Aile Yaşam Döngüsü Dönemlerinin Belirlenmesine Yönelik Nitel Araştırma” gerçekleştirmiştir. Ülkemizde yapılan önemli çalışmalardan biride Selman’ın (2017) “Dindarlığın Aile Yaşam Döngüsü Süreçlerine Etkisi” çalışmasıdır.

Aile yaşam döngüsü ile ilgili her araştırma ve çalışmada aile yaşam döngüsü modelleri farklı açılardan ele alınmakla birlikte, bu çalışmada aşamalar Carter ve McGoldrick’in modeli doğrultusunda “yeni evli çift (çocuksuz aileler), küçük çocuklu aileler, ergenlik döneminde çocuğu olan aileler, çocuğu evden ayrılan aile ve yaşlılık(ileri dönemdeki aile)” olarak ele alınacaktır. Çalışmada evlilik doyumunu inceleneceği için modelin ilk aşaması olan “bekâr genç yetişkinlerin evden ayrılması” aşaması değerlendirmeye dahil edilmeyecektir.

1.3.2. Aile Yaşam Döngüsü Evreleri

Aile yaşam döngüsünün tamamlanması için farklı aşamalar, değişiklikler ve geçişler gerçekleştirilmelidir. Aile yaşam döngüsündeki her evrede gelişimin bir sonraki aşamasına hazırlanmak için gerçekleştirilmesi gereken gelişim görevleri yer almaktadır. Bu görevi yerine getirmek ailenin sağlıklı işlevselliği ve bireylerin evlilikten aldıkları doyumunu sağlamakla birlikte, görevlerin gerçekleştirilememiş olması, bir sonraki aşamaya geçilmesini engellemektedir. Fakat ailenin bir sonraki aşamaya uyumunu ve ailenin işlevselliğini olumsuz olarak etkilemektedir.

1.3.2.1. Yeni Evli Çift (Çocuksuz Aileler)

“Balayı” olarak da adlandırılan bu kuruluş dönemi, genellikle ilk çocuğun doğumuna kadar süren dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde evli bireyler genellikle; yaş,

din, etnik köken, sosyal grup ve eğitim düzeyleri açısından benzer özellik göstermektedirler (Murphy ve Staples, 1979: 6-22).

McGoldrick'e göre (2014: 186-187) eş ilişkisinin birçok boyutu vardır. Bunlardan bazıları;

- Ekonomik,
- Duygusal (iletişim, yakınlık, bağlılık),
- Güç,
- Sınırlar (arkadaşlar, geniş aile, iş, çocuklar gibi diğer bağlantılar),
- Cinsellik,
- Çocuk bakımı,
- Boş zaman değerlendirme ve ev işleri.

Evli çiftlerin evlilik yaşantılarında bu boyutları gerçekleştirirken birbirleri ile uyum ve iş birliği içinde aile yaşantısının sorumluluklarını yerine getirmeleri beklenmektedir.

Bu süreçte eşlerinin hem evlilikteki rollere hem de birbirlerine uyum göstermesi ve karı-koca olarak rol ve sorumluluklarının neler olduğunu anlamaları ve gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Eşlerin evliliğe karşılıklı iletişim, empati ve etkin dinleme ile güçlü bir başlangıç ile başlamaları onların hem bu döngüyü hem de bundan sonraki döngüleri daha sağlıklı ve işlevsel gerçekleştirmelerini sağlayacaktır. Bu aşamada eşler tüm aile hayatı boyunca yaşanacak ilişkilerin temelini oluştururlar ve birlikte aile yaşantısı ile ilgili kararlarda ortak seçim yapmaya çalışırlar (Çamur Duyan, 2003: 33-41).

Görüldüğü üzere yeni evlilerin oluşturduğu bu ilk aşama, aile yaşam döngüsündeki ev karmaşık ve zorlu geçişlerin ve gelişimsel görevlerin olduğu bir evredir (İşmen, 2004: 19-39). Hem evliliğe karar vermek hem de uygun eş seçimi gibi önemli kararlar üzerine kurulan evlilikte, bu evreye uyumun sağlanması ve evliliğin sağlıklı olması açısından zor bir süreçtir.

Eşlerin evliliğe güç, kariyer statü gibi farklılıklarla başlaması, eşlerden birinin işsizliği ve ya da ekonomik olarak diğer eşe bağlı olması, toplumsal cinsiyet bağlamında erkeğin kadını kısıtlaması, sindirmesi, eşlerden birinin kayıp yaşaması, eşlerin evliliği kaçış ve kurtuluş olarak görmesi, eşlerin ailelerinde önemli farklılıkların olması, geniş aile sorunları, evlendikten sonra eşlerin kendi ebeveynlerine ekonomik ya da maddi bağımlı olması, eşlerin erken ya da geç yaşta evlenmeleri, flört döneminin çok kısa ya da uzun olması, gibi sorunlar ilk döngüde görülebilecek sorunlar ve zorluklardır (Hill'den aktaran Çamur Duyan, 2003: 35). Çiftlerin bu sorun ve zorluklarla baş etmeleri gerekmektedir. Eşler sağlıklı bir etkileşim, iletişim ve işbirliği ile evliliğin dengesini ve uyumunu yakalayabilmektedirler.

Başarılı bir evlilik karşılıklı saygı, sevgi ve paylaşım ile gerçekleşmekte, evliliğin mutluluğu ve sürekliliği ise eşlerin bireysel sorumluluklarını kabul etmeleri ve

gerçekleştirmeleri ve çaba harcamaları ile sağlanabilmektedir (Özgüven; 2012: 74). Aynı zamanda eşlerin bu döneme ait gelişim görevlerini yerine getirmeleri de başarılı bir evliliğe katkı sağlayacaktır. Bu gelişim görevlerini Çamur Duyan (2018) şu şekilde sıralamıştır;

- Bireyin kendi kök ailesinden ayrılabilmesi,
- Eş sistemini oluşturabilmesi (roller, kurallar ve duygu açısından paylaşım),
- Bir sonraki döneme (hamileliğe ve anne-babalığa) uyum sağlama.

Bireylerin kendi ailelerinden ayrılarak eşi ile yeni bir aile kurması, bununla birlikte kök ailelerle ve arkadaşlar ile olan ilişkileri yeniden düzenlemek ve evliliği çalışır hale getirmek de bu döngüde alt hedefler olarak daha başarılı ve etkin bir aile yaşantısını sağlayacak ve diğer döngülere geçişi kolaylaştıracaktır.

1.3.2.2. Küçük Çocuklu Aileler

Çocuk sahibi olmak ve ebeveynlik, aile yaşam döngüsünün en zorlu evrelerinden biridir. Çocuk sahibi olma kararı, bireysel gelişimi, aile yapısını ve eşler arasındaki ilişkiyi etkileyen bir karardır. Çocukların doğumuyla birlikte karı-koca rollerinin yerini hızla anne-baba rolleri alarak, önceki aşamalarda öğrenilmeyen becerilerin bu aşamada hızlı ve zorlu bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanır.

Ebeveyn olmak, çocuğun okul öncesi dönemde olması, çocuğun okul yaşantısına başlaması ve ikinci bir çocuğun da dünyaya gelmesi gibi aile birçok evreyi aynı döngü içinde yaşayabilir (Çamur Duyan, 2003: 36). Çocukların varlığı; aile içindeki yaşam tarzını, rol ve sorumlulukları, evli bireyler arasındaki ilişkiyi ve ekonomik durumu büyük ölçüde değiştirmektedir.

Çocukların doğumuyla birlikte yetişkinler birçok yeni deneyim ve sorumluluklar ile karşı karşıya gelmektedirler. Ebeveynler çocuklarla birlikte sosyalleşme sürecinde birçok bilgi, tutum, beceri, değer ve beklentiler edinirler (Peterson ve Rollins, 1987: 471-507).

Evlilikte eşlerin çocuk sahibi olma gerekçeleri toplumdan topluma değişse de sosyal ve bireysel gerekçeler olmak üzere iki ana başlıkta incelenmektedir. Neslin devamı, çocukların ilerleyen dönemde ebeveynlerinin bakımını üstleneceği beklentisi, ebeveyn olmanın sağladığı toplumsal statü ve kimlik, sosyal çevrenin baskısı sosyal gerekçeler arasında yer almaktadır. Bireysel gerekçeler ise bireylerin duygusal iklimine bağlı olarak, anne-babalık içgüdüsünün hissedilmesi, çocukla anne-baba arasındaki ilişkinin getireceği mutluluk ve çocuğun varlığı ile ailenin tamamlanacağı duygusu şeklinde sıralanabilir (Baran ve Yurteri Tiryaki, 2017: 13).

Ebeveynlerin çoğu bebeklerinin dünyaya gelmesiyle birlikte bebeklerine büyük bir sevgi duymakta, aileye büyüleyici ve benzersiz bir üye kattıkları için mutluluk ve memnuniyet duymaktadırlar. Bununla birlikte, ebeveynliklerinin ilk yıllarındaki ani değişiklikler neredeyse bütün ebeveynler için birçok etki yaratarak yaşamlarında ciddi değişimlere yol açmaktadır. Ebeveynlerdeki uyku yoksunluğu, parçalanmış programlar, bitmeyen işler,

bebeğin geleceği için endişelenme gibi durumlar ebeveynler ve eşler arasındaki ilişki üzerinde stres kaynağı yaratmaktadır (Carter vd., 2014: 203).

Çocuk sahibi olmanın verdiği mutluluk ve memnuniyetin yanı sıra, bu değişiklikler büyük bir stres ve korku da verebilmekte ve bazı sorunlara da yol açabilmektedir. Bu döngüde yaşanabilecek sorunlar;

- Ebeveynlerin çalışma hayatı ile aile yaşantısı arasında sıkışması,
- Ebeveynlerin rol paylaşımı ile ilgili çatışmalar ve anlaşmazlıklar,
- Ebeveynlerin güç yapısındaki dengesizlikler,
- Eşler arasında çocuk yetiştirme tutumlarına yönelik farklılıklar (Çamur Duyan, 2003: 36).

Aynı zamanda planlanmamış bir çocuğun aileye katılımı, ailenin ekonomik olarak çocuğun ihtiyaçlarını karşılayamayacak düzeyde olması, ebeveynlik becerilerini döngü içinde geliştirememeleri de bu evrede kriz yaratacak konular arasındadır.

Eşlerin aileye gelen bireye yer açarak yeni oluşan aile yapısına uyum sağlamaya çalışması, bebeğe bakım vermesi, eş statüsü ile birlikte ebeveyn olma rollerine hazırlanması, çocuk yetiştirme konusunda hazırlık yapma ve uzmanlaşmaya çalışma, ev işleri dağılımında düzenlemeler ve aile büyükleri ile olan ilişkilerin yeniden düzenlenmesi ortaya çıkması muhtemel sorunların önlenmesine ilişkin yapılacak sorumluluklar arasında yer almaktadır (Çamur Duyan, 2018: 97). Bu hazırlıklar ve sorumluluklar aynı zamanda çocuğun sağlıklı gelişimi, sevgi dolu ve organize bir ortamda yetişmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Sağlıklı bir evrenin gerçekleştirilmesi için de bu aşamanın öne çıkan gelişimsel görevlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu gelişimsel görevleri Çamur Duyan (2018) şu şekilde sıralamıştır;

- Anne babalık rollerine uyum,
- Aile içinde ve sosyal yaşamda sorumluluk ve görevlerin yeniden dağılımı,
- Bebeğe yani çocuk alt sisteminde psiko-sosyal ve duygusal yer açmak
- Evlilik ilişkisi ve yakın ilişkileri yeniden organize etmek,
- Aile ve evlilik yaşamını durağan bir döngüye sokmamak.

Çocuk yetiştirmek; ekonomik, duygusal ve zaman yönetimi açısından kaynaklar gerektirmektedir. Çocuk bakımı ile ilgili sorumluluklar evlilik rolleri ve evliliğin istikrarı açısından ciddi etkilere yol açmaktadır. Çocukların yaşlarının ilerlemesi evlilikteki rol, sorumluluk ve doyumun değişmesine neden olmaktadır. Bazı çalışmalar özellikle küçük yaşta çocukların evlilikle dengeleyici bir özelliğe sahip olduğunu, çocuk sahibi çiftlerin çocuksuz çiftlere göre daha az boşanma olasılığının olduğunu göstermektedir. Küçük yaşta çocuğa sahip olan aile üyelerinin çocuk yetiştirmek için daha çok zaman ve ilgi ihtiyacı olduğundan eşler arası bağlılığın ve bağımlılığın arttığı tespit edilmiştir.

Çocukların yaşlarının büyümesiyle birlikte eşlerin bağlılığının ve evlilik doyumunun azaldığı bilinmektedir (Kapinus ve Johnson, 2003: 155-184). Son yıllarda yapılan araştırmalara göreyse aileye üçüncü bir bireyin girmesinin aileyi kalabalıklaştırdığını ve bu kalabalığın evlilik doyumunu düşürdüğünü göstermektedir. Evliliğin kalitesi ebeveynlerin geleneksel cinsiyet rollerine bürünmesi ve ekonomik gereksinimler için kadının ücretli izne ayrılamaması ve erkeğin iş yaşantısına daha çok yönelmesiyle azalmaktadır (McGoldrick vd., 2014: 204). Görüldüğü gibi aile yaşam döngüsü; ailedeki çocukların varlığı ve yaşları ile bağlantılıdır. Çocukların aileye katılması ile ailenin genişlemesi eşlerin duygusal iklimleri üzerinde etkilidir.

1.3.2.3.Ergenlik Döneminde Çocuğu Olan Aileler

Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında, kabaca on iki ile yirmi iki yaşlar arasındaki yıllara denk düşen çocukta fiziksel, bilişsel, psiko-sosyal ve duygusal olgunlaşmanın gerçekleştiği, bağımsızlığın, kimlik duygusu ve üretkenliğin kazanıldığı geçiş dönemidir (Gander ve Gardiner, 2001:474; Baran ve Yurteri Tiryaki, 2017: 16). Kulaksızoğlu (2009: 32) ergenliği, çocukluk ve yetişkinlik dönemleri arasında kalan “ara dönem” olarak tanımlamıştır.

Cinsel olgunluğun gerçekleşmeye başladığı ergenlik döneminde yalnızca biyolojik değişiklikler değil, psikolojik ve sosyal değişikliklerde ortaya çıkmaktadır. Ergenlik dönemindeki çocukların fiziksel görünimleri değil, arkadaşlık ilişkileri ve toplumsal ilgileri de değişikliğe uğrayacaktır (Yazgan İnanç vd., 2004: 229). Ergenlerin temel görevleri, çocukluktan itibaren getirdikleri çeşitli özdeşimleri daha bütünleşik bir kimlikte bir araya getirmektir. Ergenler bunu akran grupları, kulüpler, din ve politik hareketler aracılığı ile yapmaktadırlar (Miller, 2008: 216). Bir ergenin, toplumsal bir rol kazanmayı, bedenini kabul etmeyi, yaşlılarıyla olgun yetişkin bir ilişki kurmayı, duygusal bağımsızlık kurmak, evliliğe hazırlanmak gibi bir takım gelişim görevleri vardır (Gander ve Gardiner, 2001: 474). Bu süreçte ergenler özellikle anne ve babadan duygusal bağımsızlığını gerçekleştirerek kendi kimliğini kazanma çabası içinde olmaktadır. Bu süreç hem çocuklar için hem de ebeveynler için gerçekleştirilmesi zor bir görevdir.

Ergen çocuk, ailenin ve ebeveynlerin çocukluktan itibaren telkin ettiği ve koyduğu kuralları sınamaya başlar. Ailedeki ebeveynler de hem çocuğa duygusal destek sağlamak hem de bazı belirli sınırları koruyarak çocuğa bağımsızlığını vermek arasındaki dengeyi korumak durumundadırlar (Onur, 2000: 252-253).

Aile içinde anne ve babanın çocuk yetiştirme tutumları, eşler arasındaki evlilik ilişkisinin dinamiği, nasıl ergenlik dönemindeki çocukları etkiliyorsa, ergenlik dönemindeki çocuğun gerçekleştirmesi gereken gelişim görevleri de aileyi ve aile yapısını etkilemektedir (Yavuzer, 2005: 258). Ergenlik dönemindeki çocuğun gelişim görevlerini ne kadar başarılı ve sağlıklı tamamladığı, aile içindeki dengelerin ve aile işlevlerinin ne kadar sağlıklı gerçekleşeceği ile yakın ilişki içerisindedir.

Ergenin yaşadığı kimlik karmaşası, beden imgesini oluşturma, akran ilişkileri, cinsel kimliğini bulma, bağımsızlık arayışı, ebeveyn çatışmaları gibi birçok konu aile içi yapıyı etkilemekte ve eşler arasında uyum ve iletişim sorunlarına yol açabilmektedir (Yavuzer, 1995: 247-250). Ergenlerin bu çatışmaları, anne ve babaların bütün zaman ve enerjilerini çocuklar üzerine odaklamalarına ve eşler arası ilişki doyumunun düşmesine neden olmaktadır.

Çocukların ergenlik çağına girmesi, aile içi iletişimde ve ailenin dinamiğinde büyük bir değişim yaratacaktır. Bu değişim ailede dengenin yeniden kurulmasını gerektirecek ve ailedeki dengenin yeniden sağlanması için eşler arasında ve evlilik üzerinde bir zorlama ve baskı yaratacaktır (Satir, 2016: 8-9). Ailelerin çoğu, belirli bir karışıklık, bozulma ve baskıdan sonra aile kurallarını ve sınırları değiştirerek ergenlerin daha fazla özerklik ve bağımsızlık kazanmalarına izin vermek için kendilerini yeniden şekillendirebilmektedirler (McGoldrick vd., 2014: 226).

Bu döngü, aile yaşam döngüsünün en hızlı ve aktif evrelerinden biridir. Bu döngüde gerçekleştirilmesi gereken görev, rol ve sorumlulukları Erkan ve Özabacı şu şekilde sıralamıştır (Erkan ve Özabacı'dan aktaran Çamur Duyan, 2018: 101).

- Çocuğun yeni gelişen kimliğini kabul etme,
- Arkadaş grubunun etkisini kabul etme,
- Çocuğun bağımsızlaşmasına ve farklılaşmasına izin verme,
- Aile büyüklerine (kök aileye) yardım etme,
- Anne-baba ile çocuk ilişkisinin ergenin sisteme girip çıkmasına izin verecek şekilde esnek olmasını sağlama,
- Kariyer konularına yeniden odaklanma.

Bu döngüde ebeveynler, sadece aile içi ilişkiler açısından değil, evlilik yaşamları ve meslekleriyle de ilgili düzenlemeler yapmaktadırlar. Özellikle birden fazla çocuğa sahip aileler, ekonomik koşullardan dolayı, hem çocukların bakımı hem de evin gereksinimlerini karşılamak için çok daha fazla çalışmak ve daha fazla sorumluluk üstlenmek durumunda kalabilirler (Blacker'dan aktaran Çamur Duyan, 2003: 37). Aynı zamanda eşlerin kendi ebeveynlerinin yaşlarının ilerlemesi ile birlikte yaşlı kuşakların sorumlulukları da eşlere yüklenebilir. Bu durumda eşler hem çocuklarının, hem ebeveynlerinin hem de kendilerinin bakımlarını üstlenmek durumunda kalabilirler (Nazlı, 2013: 42). Bu tür durumlar eşler üzerinde daha fazla stres yaratabilmekte ve eşler arasında bazı çatışmalara da neden olabilmektedir. Eşlerin birbirlerine ayırdıkları zaman daha az olduğu için eşler arasında ilişki kopukluklarına yol açabilmektedir.

1.3.2.4. Çocuğu Evden Ayrılan Aile

Aile yaşam döngüsünün bu evresinde çocuklar artık ergenlik çağından çıkarak birer yetişkin olarak aileden ayrılıp kendi hayatlarını kurmaktadırlar. Bu evre ilk çocuğun evden ayrılmasıyla başlar. Bu döngü orta yaşam döngüsü olarak da adlandırılabilir.

Levinson orta yaşam dönemini 40-65 yaş arasındaki dönem olarak adlandırmaktadır (Levinson'dan aktaran Onur; 2000: 83).

Bu döngüde aileler yetişkin olan çocuklarının özellikle gelecekleri hakkında bağımsız ve özerk kararlar almasını sağlamak için çocukları serbest bırakırlar. Ebeveynler yalnız kalacakları, baskı ve sorumlulukların az olduğu yaşantıyı dört gözle beklemektedirler. Ancak bu durum bütün aileler için geçerli değildir. Irk, sosyal sınıf, kültür, cinsiyet, dini inanışlar, zihinsel ve fiziksel engeller gibi faktörler ailelerin yetişkin çocuklarını nasıl yönlendirecekleri konusunda etkilemektedir. Özellikle yoksul ailelerde ebeveynler genç yetişkinlerin evden ayrılıp bağımsız yaşamaları yerine çalışmalarını ve kendilerine katkıda bulunmalarını tercih etmektedirler. Ailelerin bu aşamadaki görevlerine nasıl yaklaştıklarını anlamak için ailelerin kültürel ve etnik kimliklerine bakmak gerekmektedir. Bu farklılıklardan bağımsız olarak çoğu ailenin bu aşamadan beklediği şey genç neslin ilerlemesi ve kendi yaşamları için daha çok sorumluluk almalarıdır (Blacker ve Garcia-Preto, 2014: 241).

“Boş yuva”da denilen bu aşamada çocukları evlendirme ya da üniversiteye gönderme konularının yol açtığı maddi gereksinimler artmaktadır. Kaynakların yeniden düzenlenmesi için çoğu geleneksel ailede babanın işe daha çok zaman ayırması ve kadının evde yalnız kalması, aynı zamanda kadında meydana gelen menopoz gibi biyolojik değişimler ailede zor ve stresli günler yaşanmasına neden olmaktadır. Bu dönem kimi aileler için evliliğin ilk yıllarına dönüş olarak görülmekte ve rahatlama ve memnuniyet hissettirmekteyken kimi aileler için sıkıntı ve çöküş dönemi olarak görülebilir (Onur, 2000: 253-254). Ebeveynlerin, özellikle de kadınların temel görevi olan çocukların bakımı konusunda ki rol ve sorumlulukları büyük ölçüde tamamlanmıştır. Anne-babaların yıllarca sürdürdüğü ebeveynlik rol ve sorumlulukları bir anda yerini tekrar karı-koca rollerini almıştır.

Bu aşamadaki gelişim görevleri;

- Hala bağlı ve birlikte olan ebeveynler için çift olmak,
- Çocukları ile yetişkin-yetişkin ilişkisi kurabilmek,
- Yeni aile üyelerini evlilik ve doğum yoluyla kabul etmek,
- Orta yaş krizleri ile ilgili sorunları çözmek,
- Meslek sorumluluklarını geliştirmek,
- Kök aile ile ilgilenmek,
- Kök ailedeki ebeveynlerin ölümü ile baş etmek,
- Topluluk içinde yararlı bir yer tutmak (Onur, 2000: 255; Blacker ve Garcia-Preto, 2014: 242).

Bu gelişim görevlerine ek olarak ailenin çocuklar üzerinde; çocukların iş sahibi olmalarına yardımcı olmak, iş hayatında yaşadıkları sorunları anlamak, evlenerek yuva kurmalarını sağlamak gibi alt rol ve sorumlulukları da bulunmaktadır (Çamur Duyan, 2018: 103). Aile yaşam döngüsünün bu evresinde ebeveynlerin anneanne, babaanne, dede gibi farklı rollerinde eklenmesi söz konusu olabilmektedir (Nazlı, 2013: 44). Bu durumda ev içinde küçülen aile tekrar büyüebilmekte ve aile içindeki iletişim, etkileşim ve rol ve sorumluluklarda farklı yapılar söz konusu olabilmektedir.

Bu aşamada beklenen rol ve sorumlulukların yerine getirilememesi ailede bazı krizlere yol açabilmektedir. Bu döngüde çocukların evden ayrılmasıyla birlikte ebeveynler üzerindeki çoğu rol ve sorumluluk kalkmış olsa da eşleri kendi yaşamları ile ilgili birçok sıkıntı beklemektedir. Bu döngüde eşlerin orta yaşlarına bağlı olarak tansiyon, kilo problemleri, kalp hastalığı, depresyon, strese bağlı hastalıklar görülmeye başlanır. Bu tür sağlık problemlerinin belirtileri bireylerin günlük aktivitelerini sınırlayabilir ve yaşamdan aldıkları memnuniyet düzeyini düşürebilir.

Aile yaşam döngüsünün bu evresinde; evden ayrılan çocuklarla birlikte çiftler, kendi yaşamlarını sorgulamaya başlamaktadır. Eşler kendi iç dünyalarına dönerek tüm yaşamlarını yeniden gözden geçirmeye başlarlar (Çamur Duyan; 2018: 105)

1.3.2.5. İleri Dönemdeki Aile (Yaşlılık)

Yaşlılık için yaşa bağlı tanımların yanında biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak da farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Biyolojik yaşlılık, yaşın ilerlemesine bağlı olarak fiziksel ve mental açıdan fonksiyonların azalması anlamına gelmektedir. Psikolojik yaşlılık yine ilerleyen dönemle birlikte öğrenme, algılama ve problem çözme ile uyum sağlama kapasitesindeki değişimleri kapsamaktadır. Sosyal yaşlanma ise kişinin rol ve statü kayıplarına bağlı olarak sosyal yaşamdan geri çekilme olarak tanımlanmaktadır (Görgün Baran vd., 2005: 27). Bu bağlamda ailede eşler fiziksel ve zihinsel yeteneklerin azalması veya ekonomik ve sosyal statüdeki değişiklikler ile karşılaşılabilir. Kişilerin biyolojik, fiziksel, sosyal ve psikolojik değişimler ve kayıplar yaşaması aile içinde eşler arasındaki uyumu ve aile kompozisyonunu etkilemektedir.

Aile kompozisyonundaki değişimleri etkileyen en önemli unsurlardan biri aile bireylerinin statü değişikliğidir. İlerleyen yaş ve yaşlılık ile beraber, birey toplumsal ve psikolojik fonksiyonlarını kaybetmekte ve kişi ailede ve toplumda saygınlığını kaybetmesine neden olmaktadır. Yine kişi belirli bir yaşa geldiğinde emeklilikle birlikte mesleki değerler açısından da kayba uğramaktadır. Emeklilik aynı zamanda aile üyeleri açısından gelir kaybına ve ekonomik statü kaybına da neden olmaktadır. Gelir kaybı eşin aile içindeki rolünü sarsmakta ve aile içinde statü kaybı yaratmaktadır (Emiroğlu, 1995: 23). Endüstrileşme ve kentleşmeye bağlı olarak toplumda ve aile yapısında hızlı ve köklü değişimler yaşanması sonucunda geleneksel geniş ailelerin yerini çekirdek aileler almıştır. Bu durum ileri dönemdeki ailelerin çocuklarından bağımsız yaşamasına bağlı olarak bu

kişilere sağlanan sosyal ve ekonomik desteğin azalmasına neden olmaktadır. (Terzioğlu vd., 2004: 116). Aile içinde yaşlılıkla birlikte statü kaybına uğrayan bireylerin, sosyal destek sistemlerinin de azalması ile birlikte ailenin yaşam kalitesi düşebilmektedir. Emeklilik bireyin sadece statüsünü değil aynı zamanda eşlerin emeklilikle birlikte boş zamanı değerlendirme sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Gelir kaybının da etkisiyle eşler boş zamanı değerlendirme etkinliklerini düzenleyememekte ve ailenin yaşam kalitesinde düşüş olmaktadır.

Ancak bu evre her zaman bir çöküş ve geri çekilme evresi olmamaktadır. Bazı toplumlarda bu evre olumlu bir süreç olarak da ele alınmaktadır (Onat, 2000: 103). İleri dönemdeki ailelerde, çiftler ilişkileri bakımından tekrar birbirlerine yakınlaşmakta ve beraberlikleri yoğunlaşmaktadır. Evdeki çocukların ayrılması ve ebeveynlik rol ve sorumluluklarının azalmasıyla birlikte eşler tekrar evlilikleri üzerine odaklanırlar ve enerjilerini ilişkileri üzerine yoğunlaştırırlar. Böylece eşler bu aşamada birbirlerini daha iyi anlamakta ve yaşamdan ve evlilik ilişkilerinden memnun olma durumları artacaktır.

Eşlerin bu dönemde yaşanması olası değişimlere hazır olmaları, ortaya çıkabilecek sorunlarla baş edebilme gücünü edinebilmeleri açısından önemlidir. Bu aşamada yaşanacak gelişim görevleri başlıca şunlardır.

- Emekliliğe ve azalan gelir miktarına uyum sağlamak,
- Yeni doyum veren bir yaşam ortamı sağlamak,
- Karı-koca olarak eşlerin birbirine gereken ilgiyi göstermek,
- Çocuklarla ve torunlarla dengeli bir ilişki sürdürmek,
- Eşlerden birinin ölümü ile baş edebilecek güce sahip olmak (Bilen, 2009; Güven, 2000)

BÖLÜM 2

EVLİLİK DOYUMU

2.1.Evlilik

Evlilik olgusu evrensel bir kavramdır ve birçok toplumda çeşitli işlevleri yerine getirmek için gerçekleştirilen bir yaşam biçimidir. Özgüven (2000: 19) evliliği “karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir” şeklinde tanımlamıştır.

Evlilik aile kavramına göre daha belirgin bir tanımlamayı içermektedir. Aile bir grup ve sistem olarak ele alınırken evlilik karşı cinsten iki kişinin birlikteliği olarak ele alınmaktadır. Evlilik toplum adına devletin de üzerinde kontrol ve yetkisi bulunan kadın ve erkek arasındaki sözleşmedir (Güleç, 2012: 63). Evlilik insanların yaşamında önemli bir yer tutan ve aile kurumunu oluşturan en temel adımdır.

Evlilik, psikolojik, sosyal ve kültürel bir olay olmakla birlikte, erkek ve kadın cinsinin belirli bazı amaçlarla bir araya gelmesidir (Tarhan, 2005: 195). İl (2001: 139) “evlilik, bireyler arasındaki çok yönlü ilişkileri meşrulaştırması nedeniyle toplumun onayladığı ve desteklediği bir yaşam biçimidir. Bu nedenle bireyler yaşamlarının bir döneminde evlilik kararı almak durumundadırlar” şeklinde açıklamıştır.

Bununla birlikte evlilik kararının alınmasında toplumsal kural ve değerlerin yanı sıra, bireysel ihtiyaçlarda etkilidir. Olumlu motivasyon ile gerçekleştirilen evliliklerin sürdürülebilirliği ve bu evliliklerdeki aile yaşamı oldukça sağlıklı ve başarılıdır. Toplumsal güç ve statü kazanma, mutsuz aile ortamından kurtulma, yüksek yaşam standardına ulaşma, yalnızlıktan kurtulma gibi nedenlerle yapılan evliliklerde sağlıklı ve mutlu bir evlilik yaşamını sürdürme olasılığı düşüktür (İl, 2001: 139). Bu nedenle sağlıklı bir evlilik birliğinin kurulması için öncelikli olarak evliliğin temelinde karşılıklı sevgi ve birlikte aile yaşamını paylaşma isteği ve motivasyonunun olması gerekmektedir.

Sağlıklı evlilikler gerçekleştirmek sadece evliliğin ne amaçla kurulduğu ile ilgili değil, aynı zamanda eş seçimi konusundaki faktörlerde etkili olmaktadır. Eş adaylarının karşı taraf hakkında aile hayatını ve evlilik ilişkisini yürütüp yürütemeyeceği konusunda asgari bilgileri edinmiş olması gerekmektedir. Bununla birlikte eşlerin kişisel özellikler, sosyal ve kültürel özellikler açısından denk olması evliliğin sağlıklı olarak denk olmasını sağlamaktadır. Eşlerin evlik kararından önce ileride kuracakları müşterek hayat konusunda aynı görüş ve kriterlere de sahip olması ileride çıkabilecek anlaşmazlıkların önüne geçmekte ve aile yaşamı içinde evlilik doyumunun azalmasına engel olmaktadır (Battal, 2008: 11-16). Bireylerin ve toplumun hayatında önemli bir yer tutan evlilik kurumu kişilerin eş seçimi ile ilgili tutumları tarafından da şekillenmektedir. Bireylerin evlilik yaşantısı içerisinde sağlıklı bir döngüye sahip olması için kişilerin eş seçiminde kendi ilgi ve beklentilerini dikkate almaları gerekmektedir.

Evliliğin kuruluşu aşaması da toplumlara ve kültürlere göre değişkenlik göstermekle birlikte; eş seçiminden, evlilik yaşına, evlilik biçimine göre toplumun alt kültürlerine, topluluklarına ve yerleşim yerlerine göre dahi değişkenlik göstermektedir. Evlenecek kişilerin toplumsal statü ve rollerindeki farklılıklar evlenme biçimleri ve aile yaşantılarında da farklılıklar oluşturmaktadır (Türkaslan ve Yurtkuran Demirkan, 2007: 27).

Sonuç olarak sağlıklı bir evlilik ilişkisinin sürdürülmesinde ve evlilikten alınan doyumun artmasında, evliliğin türü, kuruluş şekli, eş seçimi, eşler arası iletişim, eşlerin problem çözme becerileri, çocuk sahibi olma durumları gibi birçok bireysel ve sosyal faktör rol oynamaktadır.

2.2. Evlilik Doyumu Kavramı

Glenn (1991) evliliği, “bireylerin mutluluğunu sağlayan ve kişiliklerinin gelişmesinde önemli rol oynayan bir birim” olarak tanımlamaktadır. Fowers (1993) ise evliliği “bireyin benliğini başkasının benliği ile birleştirmesine imkân veren, kişiliğinin gelişmesini ve mutlu olmasını sağlayan bir kurum” olarak tanımlamaktadır (Glenn ve Fowers’dan aktaran Çelik ve Yazgan, 2009: 248).

Evlilik bireylerin yaşamının önemli bir bölümünü kapsayan ve bu süreçte bireylerin psiko-sosyal gelişimine katkı sağlayan ve işlevlerini yerine getirmesini sağlayan önemli bir olgudur. Bu nedenle evlilik üzerine birçok araştırma yapılmakta ve bu araştırmalarda “evlilik kalitesi”, “evlilik mutluluğu” “evlilik uyumu” ve “evlilik doyumunu” gibi farklı kavramların kullanıldığı ve araştırıldığı tespit edilmiştir.

Bütün bu kavramlar evlilik ilişkisinin kalitesini tanımlamak için kullanılan tanımlardır. Evliliğin kalitesi; evlilik uyumu, evlilik doyumunu ve evlilikteki mutluluğu kapsayan geniş bir kavramdır (Erberk vd., 2005: 40). Evlilik kalitesinin yüksek olması; eşler arası uyum, etkili iletişim ve evlilik doyumunun yüksek olması ile ilgilidir (Spanier ve Lewis, 1980: 826). Evlilik uyumu eşlerin birbirleri ile etkili iletişim kurabilme, aile ve evlilik ile ilgili konularda fikir birliğine varabilme, evlilik ve aile ile ilgili sorunları olumlu bir şekilde çözebilme becerileri ile ilgilidir (Erberk vd. 2005: 40). Evlilik mutluluğu, duygusal bir özellik olarak ele alınırken, evlilik doyumunu kavramı ise bilişsel bir kavram olarak değerlendirilmektedir (White, 1983: 511). Genel olarak evlilik uyumunda çiftler arasındaki ilişkinin niteliğinden bahsedilirken evlilik doyumunda ise eşlerin evlilik hakkındaki kişisel algısı ve memnuniyetleri ele alınmaktadır.

Sokolski, Hendrick (1999) evlilik doyumunu “evlilik kurumunun içinde varlığını sürdüren çevresel (eşlerin, kararlarda eşitliği, baskınlığı, kazanç, çalışma problemleri, paylaşma vs.) ve kişisel (eşlerin birbirlerine gösterdiği sevgi tarzı tutumu, cinsel doyum, iletişim biçimi, kendilerini ifade edebilmeleri gibi) boyutlardan eşlerin elde ettiği psikolojik tatmin” olarak tanımlamaktadır (Sokolski ve Hendrick’ten aktaran Çelik ve Yazgan, 2009: 249). Hawkins (1968) evlilik doyumunu, eşlerin evlilik ilişkisi içerisinde

kendilerini mutlu hissetmeleri olarak tanımlamıştır. Evlilik doyumu, eşlerin kendi evlilik ilişkilerine yönelik olumlu ya da olumsuz tutumunu ifade etmektedir (Yıldız ve Baytemir, 2016: 72)

Haylı vd.' ne göre (2017), insanlar cinsel birliktelik, ekonomik bağımsızlık, başarı, ebeveyn olma, sosyal statü kazanma, duygusal destek gibi bir takım beklentiler ile evlenmektedir. Fiziksel, psikolojik ve sosyal beklentilerin karşılandığı evlilik ilişkisinde eşlerin mutlu olduğu ve doyum sağladığı, beklentilerin karşılanmadığı evlilik ilişkisinde ise eşlerin muylu olmakta zorlandığı ve evliliklerinin işlevselliğini kaybettiği tespit edilmiştir.

Evlilik doyumu, “bireyin kendi evlilik ilişkisindeki gereksinmelerini karşılama derecesine ilişkin algısı olarak tanımlanabilir” (Tezer, 1996: 1)

Evlilikten sağlanan doyum aynı zamanda bireylerin genel yaşamdan sağladıkları doyuma da büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

İnsanların evlilik ilişkisini devam ettirmelerindeki en önemli nedenlerden biri evlilikten aldıkları doyumdur.

2.3. Evlilik Doyumunu Etkileyen Unsurlar

Evlilik; biyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere birçok boyutu olan bir yapıdır. Evlilik; cinsiyet, yaş, cinsel uyum, eğitim, aile içi rol ve sorumluluklar, çocuk sayısı, eş desteği gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Evlilik ilişkisinden alınan doyumunda buna bağlı olarak birçok faktörle ilişkisi bulunmaktadır.

Araştırmalarda kadın ve erkeklerin evlilikten aldıkları doyumun farklı nedenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Eskin'e göre (2012: 235) erkeklerin evlilikteki doyumunu artıran faktörlerin başında çocuk sahibi olmalarının olduğunu ortaya koymuştur. Eşlerin kendilerini dikkate almama, empati kuramama, duygu ve isteklerini anlayamama, dinlememe gibi olumsuz davranışların ise evlilik doyumunu azaltan konular olduğunu ortaya koymuştur. Kadınların ise kendi duygu, düşünce, istek ve sorunlarını eşleriyle paylaşamamalarının evlilik doyumlarını azaltırken geç evlenmelerinin evlilik doyumlarını artırdığını ortaya koymuştur. Çocuk sahibi erkeklerin, aile içindeki babalık statülerinin onların ilişkide konumlarını güçlendirmekte ve erkeklerin ilişkiden aldıkları doyumunu artırmaktadır. Geç evlenen kadınlar ise daha fazla eğitim alarak, sosyal ve kültürel yönden kendileri desteklemeleri kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler olarak ilişkiden aldıkları doyumunu artırmaktadır.

Kadın ve erkeklerin aldıkları evlilik doyumlarının nedenleri farklılık gösterse de yapılan araştırmalarda kadın ve erkelerin evlilik doyum oranlarında farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Kabasakal ve Soylu'nun (2016: 212) yaptıkları çalışmaya göre evlilik doyumunun cinsiyet açısından farklılaşmadığını belirtmiştir. Çağ ve Yıldırım ise (2013: 19) Eğitim durumu, cinsel yaşam ve eş desteğinin evlilik doyumu üzerinde anlamlı

farklılıklar bulurken; cinsiyet, eşler arası yaş farkı, çocuk sayısı, ailenin gelir düzeyi gibi değişkenlerin evlilik doyumunu yordamadığını saptamıştır.

Güngör Houser (2009) yaptığı çalışmada; cinsiyet, eğitim, çalışma durumu gibi demografik değişkenlerin evlilik doyumunu etkilediği üzerinde durmuştur. Eğitim seviyesinin yüksek oluşunun evlilik doyumunu ile anlamlı ilişkili olduğunu, özellikle ülkemizdeki erkeklerin evliliklerinde kadınlardan daha fazla doyum aldıklarını belirtmiştir. Yapılan bir araştırmada, çalışan kadınların çalışmayan kadınlara göre iş yerinde yaşadıkları sorun ve stres nedeniyle ev idaresi konusunda sorun yaşadıklarını ve problem çözme konusunda yetersiz kaldıkları ve evlilik doyumlarının daha düşük olduğu saptamıştır. Ancak bazı araştırma sonuçlarının da bulunduğu görülmüştür. Bazı çalışmalarda, kadının çalışmasından kaynaklı ev ile ilgili sorumluluklarda destek alması nedeniyle sorumlulukların paylaşılması sonucu evlilik doyumunun arttığı görülmüştür.

Evlilik doyumunu etkileyen değişkenlerden bir tanesi de bireylerin boş zaman etkinlikleridir. Vaughn ve Baier (1999), eşlerin boş zaman etkinliklerini birlikte değerlendiren çiftlerin evlilik ilişkilerinin ve etkileşimlerinin güçlendiği ve evlilik doyumlarının arttığını ortaya koymuştur. Evlilik doyumunu düşük çiftlerin eşler arasındaki iletişimin bozulması nedeni ve etkileşimin azalması nedeniyle çiftlerin birbirinden uzaklaşarak bireysel boş zamanı değerlendirme etkinliklerini tercih ettiğini vurgulamıştır Vaughn ve Baier'den aktaran Şen, 2009: 17).

Bazı araştırmacılar aile yaşam döngüsü içerisinde evlilik doyumunun sabit olmadığını, döngüdeki gelişim görevlerine ve evreler arasındaki geçiş sürecine göre evlilikteki doyumunun da değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Vaillant ve Vaillat'ın (1993), yaptığı çalışmada evlilik doyumunun evliliğin ilk ve son yıllarında yüksek olduğu, orta dönemde ise düşük çıktığı, özellikle ilk ebeveynliğe geçiş döneminde yeni rol ve sorumluluklara uyum sürecinde eş ilişkisine dair pozitif duygularda azalma olduğu ve çiftlerin evlilikten daha az doyum sağladığı görülmüştür (Güngör Houser, 2009: 16).

Yogev ve Brett (1985), evlilikte eşlerin çocuk bakımı ile ilgili rol ve sorumlulukları yerine getirirken rol paylaşımının yapılmasının evlilik doyumlarını artırdığını, ancak çocuk bakımı konusundaki rol paylaşımının adil olmaması ve çocuğun bakımının eşlerden birinin üstlenmesinin evlilikten alınan doyumunu düşürdüğünü belirtmektedir.

Evlilik doyumunu demografik değişkenlerin yanı sıra birçok faktörden etkilenmektedir. Evlilik ilişkisi içinde eşlerin duygu ve düşüncelerini paylaşma biçimleri, hayata dair öncelikleri, kararların ortak alınması, boş zamanı değerlendirme becerileri ve birlikte geçirilen vaktin niteliği, kök aile ile ilişki durumları, mali konuları nasıl idare ettikleri gibi konularda eşler arasındaki doyum etkilenmektedir. Bu faktörlerden duyulan memnuniyet ve mutluluk artıkça evlilik doyumunda da artış olduğu gözlemlenmiştir (Şener ve Terzioğlu, 2002: 10). Eşlerin ev ile ilgili sorumlulukları paylaşmaları, sabırlı olmaları, ortak değerlere sahip olmaları, bireysel deneyimleri paylaşmaları, eş ilişkileri

yanında arkadaş ilişkilerinden hoşnut olmaları, çatışmaları sağlıklı çözebilmeleri eşlerin evlilik doyumlarını artıran faktörler arasındadır (Bacanlı ve Işık Terzi, 2015: 348).

Levis ve Speiner (1979) evlilik doyum düzeylerini etkileyen değişkenleri 3 faktör olarak ele almıştır. Bunlardan ilki, eşler arası benzerlik, eşlerin evliliğe getirdiği bireysel kaynaklar, ebeveyn modelleri ve aile ve arkadaşlardan alınan destekten oluşan evlilik öncesi faktörlerdir. Evlilik öncesi ırk, dini inançlar, zekâ, yaş, sosyo-ekonomik statü gibi faktörlerdeki benzerlik ne kadar fazlaysa evlilikteki doyumda o kadar yüksek olmaktadır. Eş seçimini onaylayan ebeveynler ve arkadaşlardan gelen destekte evliliğin niteliğini artırmaktadır. Eşlerin çocukluk çağında sağlıklı bir ortamda yetişmesi ve ebeveynleri ile olan sağlıklı ilişkileri kendi evlilik ilişkilerindeki işlevselliği ve doyumu artırmaktadır. Evlilik doyumunu etkileyen ikinci faktör ekonomik yönden iyi olmayı, iş statüsünü ve aile üyelerinin sayısını içeren sosyo-ekonomik faktörlerdir. Üçüncü faktör ise kişiler arası ilişkilerdir. Eşlerin birbirlerine karşı olumlu duyguları ve kabulleri, evlilik ilişkisinden elde edilen duygusal faydalar, empati içeren iletişim ve etkileşim, karşılıklı rol paylaşımı konusunda anlaşma, birbirini tamamlama gibi değişkenlerin niteliğinin yükselmesi evlilikteki doyumunda yüksek olmasını sağlamaktadır (Levis ve Speiner'den aktaran Güngör, 2007: 18).

Bradbury, Fincham ve Beach (2000) ise evlilik doyumunu etkileyen faktörleri; kişiler arası süreçler ve evlilikte bağlamsal süreçler olmak üzere iki aşamada ele almıştır. Eşlerin birbirine yaptığı olumlu ya da olumsuz yüklemeleri içeren biliş, duygularda meydana gelen değişimler, eşlerin fizyolojisinde meydana gelen değişimler, eşler arasındaki çatışma düzeyleri kişiler arası süreçler olarak ele alınmaktadır. Bu değişkenler eşler arası etkileşimi olumlu ya da olumsuz etkileyebilmekte ve eşlerin evlilik doyum düzeylerinde etki yaratmaktadır. Bağlamsal süreçler ise evliliği doğrudan etkileyen mikro bağlam ve dolaylı yönden etkileyen sosyal durum ve kurumlardan oluşan makro bağlamdır. Bireylerin evlilik öncesi yaşantıları, kök ailede boşanma öyküsü, bağlanma stilleri, yaşanan travmatik olaylar, aileye çocuk gibi yeni üyenin katılması mikro bağlamlar olarak görülür. Makro bağlamlar ise; sosyal, ekonomik ve kültürel düzey, dindarlık, ırkçılık gibi değişkenlerdir.

Evlilik doyumu sadece çiftlerin bilişlerinden ve düşünme biçimlerinden değil, aynı zamanda olumlu problem çözme becerilerinden de etkilenmektedir. Çiftlerin sorunlarına çözüm getirebilmeleri evlilikten aldıkları doyumu artırmaktadır. Evlilik yaşantısında yaşanan sorunların sıklıkla ortaya çıkması ve çözümlenememesi, eşler arası ilişkilerin bozulmasına, evliliklerin yıpranmasına ve evlilik doyumunun düşmesine neden olmaktadır (Güven ve Sevim, 2007: 51).

Larson (2002) evlilik doyumunu etkileyen faktörleri; bireysel özellikler, çift özellikleri ve çevresel etmenler olmak üzere 3 temel başlık altında toplamış olup, çalışmasına “*evlilikte üçgen modeli*” adını vermiştir. Eşlerin stresle başa çıkma becerileri, aşırı tepkisellik, kızgınlık, saldırganlık depresyon, dışa dönüklük, özgüven, teslimiyet, aşka gibi faktörler

eşlerin evlilik doyumunu etkileyen bireysel özellikler olarak gruplandırılmışlardır. Eşler arası iletişim becerileri, yakınlık, çatışma çözme becerileri, güç paylaşımı, uzlaşma, ilişki tarzları evlilik doyumunu etkileyen çift özellikleri arasında yer almaktadır. Çevresel etmenler ise eşlerin kök ailelerinin evlilik üzerine etkileri, kök aileden bağımsızlaşma düzeyleri, anne-baba evliliği ve sosyal çevreden alınan destek gibi değişkenlerdir(Larson'dan aktaran Akar, 2005: 81).

2.4. Evlilik Doyumunu Açıklayan Kuramlar

Evlilik doyumunu ile ilgili birçok kuramsal yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

2.4.1.Yükleme Kuramı

Yükleme kuramını ilk olarak ortaya atan Heider, insanların diğer insanların davranışlarını anlama çabasını kişinin kendi algısal deneyimleri ile ilgili olduğundan bahsetmektedir. İnsanlar davranışların gözlemlenmesinden çok amaca yönelerek kişisel özelliğe dayalı yüklemeler yapmaktadırlar. İnsanların, diğer insanların davranışlarının altında yatan nedenleri anlama isteği yükleme sürecinin temelini oluşturmaktadır. Bir davranışın oluşumunda da kişisel ve çevresel güçler yer almaktadır. Kişisel güçleri kişinin beceri, yetenek, çaba, deneme konusundaki motivasyonu oluştururken, işin zorluğu, şans, kanun, kader gibi etmenler ise çevresel güçleri oluşturmaktadır. Yapılan davranışın temel bileşenlerini bu güçler oluşturmaktadır (Koçak, 1999: 111). İnsanlar gözledikleri olay ya da eylemleri kişisel ya da çevresel güçlerden birine yüklemektedirler.

Heider insanlarda çevremizdeki dünyaya ilişkin bir görüş oluşturma ve çevremizi kontrol etme olmak üzere iki temel güdüden bahsetmektedir. Bu güdüler sayesinde insanlar diğer insanların nasıl davranacaklarını kestirerek, çevrelerinde olup bitenleri kestirebilirler. Bu çıkarımda bulunamayan insanlar çevrelerine karşı tutarsız, dengesiz ve çevrelerini kontrol etme yeteneğinde yetersiz kalacaklardır (Işınso Halat, 2009: 38).

Bradbury ve Fincham (1990: 5) ise yüklemeleri nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri ile açıklamaktadır. İnsanların davranışlarına kimin ya da neyin sebep olduğu nedensellik yüklemeleri ile açıklanırken davranış için kim ya da kimlerin sorumlu olduğu ise sorumluluk yüklemesi ile ilişkilidir.

Yapılan çalışmalarda stresli ve stressiz eşlerin yüklemelerinde farklılıklar olduğu ortaya konmuştur. Stressiz eşlerin olumlu ilişki olayları genel ve kalıcı nedenlere yüklerken, stresli eşler ise olumsuz ilişki olaylarını genel ve kalıcı olarak değerlendirmekte ve eşlerinin olumsuz kişilik özelliklerine yüklemeler yapmaktadırlar. Sorumluk yüklemelerinde ise stresli kişilerin eşlerini bencil ve kötü niyetli davrandıkları yönünde değerlendirmeleri olduğu görülmüştür. Çalışmalarda kişilerin olumsuz deneyim ve yaşantıları kendilerine ve eşlerine daha az yükleyenlerin evliliklerinde yüksek doyuma sahip oldukları ortaya konmuştur (Güngör House, 2009: 25). Örnek olarak evliliğinde mutlu ve doyumlu olan bir kadın eşinin kendisine ilgisizliğini, kendisi ile ilgili konulara değil, eşinin esinin

islerinin yoğun olmasına yüklerken, evliliğinde mutsuz ve doyumsuz bir kadın ise eşinin kendisini sevmediğine ya da çekici bulmadığına yükleyecektir. Evlilik birliğinde mutlu ve doyumlu bir koca eşinin saçlarını yaptırmasını kendisi için yapmasına yüklerken, evliliğinde mutsuz ve doyum düzeyi düşük bir koca eşinin çok fazla para harcadığına ve tutumlu olmadığına yükleyecektir (Işınsoy Halat, 2009: 44).

Bradbury ve Fincham (1990: 29), yüklemeler ve evlilik ile ilgili yaptıkları araştırmada, evlilik doyumu ve yüklemeler arasında ters yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Evliliklerinde stresli olan çiftlerin evliliklerinde mutlu ve doyumlu olan çiftlere oranla daha fazla nedensel ve sorumluluk yüklemeleri yaptıklarını ve olumsuz olayların etkilerini büyütürken olumlu olayları azalttıklarını ya da görmezden geldiklerini belirtmişlerdir. Özellikle stresli eşlerin olumsuz olayları bütün evliliklerine genellediklerini, olumlu olayları ise duruma özgü anlık ve geçici olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Fincham ve Bradbury'nin (1993: 450) "evlilik doyumu, depresyon, benlik saygısı ve yüklemeler" ile ilgili yaptıkları boylamsal çalışmasında ise yüklemelerin hem kadın hem de erkek eşler için sadece evliliklerindeki o süreçteki doyumu değil, evliliğin sonraki evrelerinde de evlilik doyumunu etkilediğini ortaya koymuştur.

2.4.2. Bağlanma Kuramı

Duygusal bağların nasıl oluştuğu, geliştiği ve nasıl koptuğunu açıklamaya çalışan Bowlby tarafından ileri sürülmüş modeldir. Eşlerin birbiri ile etkileşimlerini ve bağımlılık düzeylerini açıklamaya çalışan bir yaklaşımdır. İlk olarak bebeklikte anneye olan bağlanmanın açıklanması için geliştirilen kuram yetişkinlikte ise evlilik ilişkilerini açıklamak için geliştirilmiştir. Bağlanma duygusal bir bağ olup, insanların yaşamları boyunca devam etmektedir. Bowlby'e göre bebeklerin anne ile kurduğu ilişkinin niteliği kişinin sonraki yaşamında farklı kişiler ile kuracağı ilişkinin niteliğini belirleyeceği düşünülmektedir. Çocuk anne ve babasıyla kurduğu ilişkiler sonucunda, kendisi ve başkaları ile ilgili zihinsel temsiller oluşturmaktadır. Bu zihinsel temsiller ileri yaşantı için bir model görevi görmektedir. Bowlby bu duruma "İçsel Çalışma Modelleri" adını vermiştir. Yetişkinlikteki ilişki, duygu ve davranışlarda bu model kapsamında oluşmaktadır (Kılıç, 2017: 31; Bingöl, 2019: 32; Çınar, 2008: 14).

Kişilerin bebeklikte bakımını üstlenen ebeveyn ya da bakıcıları ile arasında tutarlı ve sıcak bir ilişki varsa, bebeğin ihtiyaçları bu kişiler tarafından karşılanıyorsa bebek güvenli bağlanma gerçekleştirmekte ve kendi benlikleri hakkında olumlu zihinsel temsiller geliştirmektedir. Olumlu benlik modeline sahip olan kişiler ise diğer kişileri güvenilir ve tutarlı olarak olumlu algılamakta ve başkaları hakkında da "Olumlu Başkaları Modeli"ne sahip olmaktadır. Bakıcının bebeğin ihtiyaçlarına karşı hassas olmaması ve bu ihtiyaçları karşılamaması durumunda ise bebek güvensiz bağlanma modeli geliştirmekte ve kendi benliği hakkında sevmeye değer, değersiz gibi olumsuz zihinsel temsiller oluşturmaktadır. Olumsuz benlik modeline sahip kişilerde başkalarının güvenilir ve tutarsız olduğu yönünde "Olumsuz Başkaları Modeli" geliştireceklerdir. Bowlby bu

zihinsel modellerin ve davranış örüntülerinin kişiliğin gelişiminde etkili olduğunu ve kişilerin tüm yaşamı boyunca sosyal ilişkilerini etkileyeceği üzerinde durmaktadır (Işınso Halat, 2009: 59).

Hazan ve Shaver (1987) yaptıkları araştırmada bebeklikte oluşan bu bağlanma tarzlarının yetişkinlerin romantik bağlanma tarzlarını da belirlediğini ortaya koymuşlardır. Araştırmada güvenli bağlanma tarzlarına sahip olan kişilerin romantik ilişkilerindeki memnuniyetlerinin yüksek olduğu, mutlu oldukları, kendilerini güvende hissettikleri, ilişkilerinde istikrarlı oldukları ve ilişkilerinden doyum aldıkları görülmüştür.

Yapılan araştırmalarda yakın ilişki içinde güvenli bağlanma tarzına sahip kişilerin, hem kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma tarzına sahip olan kişilere göre daha fazla ilişkilerine bağlılık, ilişkilerinde doyum ve uyum yaşadıkları tespit edilmiştir. Güvenli bağlanma tarzına sahip olan eşlerin evliliklerinde yüksek düzeyde doyum aldıkları, en düşük doyumun da kaygılı-kararsız bağlanma tarzına sahip eşler tarafından yaşandığı görülmektedir (Tutarek Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006: 63).

2.4.3.Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, öğrenmenin sosyal bir eylem olduğunu ve kişilerin gözlem ve modelleme yolu ile öğrendiğini savunan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre insanlar sosyal çevreden öğrenirler ve etkilendikleri modeller aracılığıyla çevresinin onayını almaya çalışırlar (Orhan ve Dağcı, 2015: 117). Bandura'ya göre, bireyin davranışı öğrenmesi için her zaman doğrudan kendisinin tecrübesine gerek yoktur. İnsanlar başkalarının deneyimlerini gözleyerek de birçok şeyi öğrenebilir. Sosyal davranışlar diğer insanların davranışlarının model alınmasıyla da öğrenilir. Gözlemlenen model ile gözlemleyen özelliğinin benzerlikleri model alınan davranışın benzerliğini de artırmaktadır. Model alınan kişinin yaşı, cinsiyeti, karakteri gibi benzerlikleri modellemenin ve öğrenmenin ne kadar gerçekleşeceği konusunda bilgi verir (Bandura'dan aktaran Demirbaş ve Yağbasan, 2005: 363-382).

Davranışçı yaklaşıma dayanan öğrenme kuramı; aşk ve evliliği edimsel ve tepkisel koşullanma ilkeleri ile açıklamaktadır. Kişilerin birbirine yönelik davranışları, pekiştirmenin temeli olarak tespit edilmiştir. Evlilikte eşlerin birbirlerine ilişkin tutum, davranış ve algılamalarında geçmiş yaşamlarındaki pekiştirdikleri öğrenmeler etkili olabilmektedir (Azizoğlu Binici, 2000: 24). Bu bağlamda Sosyal Öğrenme Kuramı kişilerin evliliklerindeki ilişkilerini ve yaşantılarını kendi ebeveynlerinin evliliklerinden edindikleri gözlem yoluyla edindiklerini gerçekleştirdiğini kabul etmektedir.

2.4.4.Kişiler Arası İletişime Bağlı Sosyal Biliş Kuramı

Miller ve Steinberg'in, eşlerin arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalıştığı İletişime Bağlı Sosyal Biliş Kuramı; insanların başka insanlarla ilgili düşüncelerini açıklamayı amaçlamaktadır. Bu kuram kişilerin başkalarıyla ilgili tutum, inanç ve bilgilerini kendi alt yapısındaki "bilgi bankası" adı verilen birikimlerle oluşturması ve bu oluşumla iletişim

gerçekleştirdiği üzerine kurulmuştur. Evlilik ilişkisinde de eşler arası iletişimin gerçekleşmesi aynı süreç ile gerçekleşmektedir. Eşlerini kendi bilgi bankalarında oluşturdukları geleneksel rollere göre algılamadan onları olduğu gibi kabul eden çiftlerde evlilik doyumunun daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Eşlerin kendilerine yönelik bağımlı ve kontrolcü davranışları olmadan, kendilerine özgü özellikleri ile kabul edilmesi birliktelikte eşitlikçi bir yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır (Gökmen, 2001: 32).

2.4.5. Romantik Aşk Kuramı

Aşk bütün toplumlarda, kültürlerde ve zamanda var olan evrensel bir olgudur. Aşkın tanımı da insandan insana, kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Aşkın ele alınış biçimi de araştırmacıların bakış açısına göre değişmektedir. Freud'a göre aşk cinselliğin yüceltilmesidir. Harlow aşkı bağlanma davranışı olarak Fromm ise ilgi, saygı, anlayış ve sorumluluk olarak tanımlamıştır. Sonuç olarak aşk; insanların sosyal ilişkilerinin tamamlayıcısı olan karmaşık bir duygu, düşünce ve davranışlar bütünüdür (Atak ve Taştan, 2014: 521).

Aşık olmayı duyguların adlandırılması ve sosyal öğrenme ile açıklayan Walster; aşık olmanın toplum içinde yaşanan süre boyunca gazete, dergi ya da kültürel varlıklardan öğrenildiğini öne sürmüştür. İnsanlar bu kaynaklardan aşık olmanın nasıl bir duygu olduğunu, aşık olan kişilerin nasıl davrandığını ve kimlere karşı bu duygunun beslenebileceğini öğrenmektedirler. Kişiler çevrelerinde aşık olunacak bir modelle karşılaştığında, duygularının sebebinin o kişi olduğunu düşünecek ve o kişiye aşık olduğu düşüncesi içine girecektir (Hortaçsu, 1991: 331). Yani insanlar sosyal ve fiziksel çevreden yararlanarak kendi duygularını yorumlamaktadırlar.

Hatfield ve Walster'e göre aşk; diğeriyle birlikte olmak için duyulan istektir. Tutkulu aşkta kişinin istek duyduğu kişiye ulaşması kişide, heyecana, mutluluk duygusuna ve bireyin cinsel doyum yaşamasına neden olmaktadır. Bu bireylerin kurdukları ilişkiden memnuniyeti ve doyumunu artırmaktadır. Aşk konusunda önemli konulardan biri de aşkta ve ilişkideki çatışma ve çıkmazlardır. İlişkilerdeki çatışmalar ilişkide doyum yokluğuna ve mutsuzluğa neden olabilmektedir (Atak ve Taştan, 2014: 521).

2.4.6. Yatırım Kuramı

Yatırım Modeli; Thibaut ve Kelley'nin karşılıklı bağımlılık ve sosyal mübadele kuramından yola çıkan Rusbult tarafından geliştirilmiştir. Sosyal mübadele kuramının temelinde 4 unsur yer almaktadır. Bunlar; karşılaştırma düzeyi, seçenekler için karşılaştırma düzeyi, ödüller ve bedellerdir. Rusbult, kişilerin gözlem ve deneyimleriyle birlikte bir ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair beklentileri olduğundan bahsetmektedir. Bu beklentiler karşılaştırma düzeyine denk gelmektedir. Ödüller ise ilişkide kabul görmek, iyi ve hoş vakit geçirmek gibi ilişkinin memnun edici çıktılarına karşılık gelmektedir. Bedeller ise ilişki için zaman ve emek harcamak, diğer seçenek ve olasılıkları değerlendirmemek gibi ilişkide katlanılması ve göze alınması gereken

durumlardır (Rusbult'tan aktaran Aslan Yılmaz ve Hovardaoğlu, 2015: 937-938). Bireylerin ilişkilerinden elde ettikleri kazanç beklentilerinden yani karşılaştırma düzeylerinden yukarıda ise yaşadıkları ilişkilerini doyumlu, karşılaştırma düzeyinin altında ise ilişkileri doyumsuz olarak nitelendirilmektedir (Terzi İlhan ve Işık, 2017: 185).

Seçenekler için karşılaştırma düzeyi ise kişilerin ilişkilerini sürdürüp sürdürmeyeceklerine dair karar verirken kullandıkları standartlardır. Kişi sürdürdüğü ilişkinin yanı sıra ulaşabileceği diğer ilişkilerden elde edebileceği kazançları da değerlendirebilmektedir. Yani diğer alternatif seçenekler potansiyel ilişkiye oranla daha fazla ödül sağlayıcı olarak değerlendiriliyorsa kişi ilişkisini sonlandırıp bu alternatif seçeneklere yönelebilmekte, eğer daha az ödül sağlayacağı düşünülüyorsa mevcut ilişkiyi sürdürebilecektir (Güngör Hauser, 2009: 21).

Rusbult'un yatırım modeli, kişilerin bağlanım düzeylerindeki değişimlerinin, var olan ilişkiyi sürdürme ya da sonlandırma kararlarını etkileyeceğini ileri sürmektedir. İlişkiyi sonlandırma ya da devam ettirme kararı ilişkinin istikrarını belirleyen bir karardır. Yani ilişkide 'bağlanıma' yol açan bir karardır. Bağlanım; bir ilişkinin sürekliliği için motivasyona ve psikolojik bağlanmaya yol açan duygusal bileşenleri içeren öznel bir durumdur (Işınso Halat, 2009: 14). Rusbult, Thibaut ve Kelley'nin kuramına "yatırım" unsurunu da ekleyerek, ilişkide kişiler arası bağlanımı etkileyen 3 faktörden bahsetmiştir. Bunlar ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımdır. İlişki doyumu, kişinin mevcut ilişkisinden memnuniyetini ve ne kadar doyum aldığını ifade eder. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme; var olan ilişki dışındaki başka bir ilişki, yalnız vakit geçirme, arkadaşlarla vakit geçirme gibi diğer seçenekleri ifade eder. İlişki yatırımı ise ilişki için yapılan maddi ya da manevi (zaman harcama, hediyeler, kendi iç dünyasını açma, ortak maddi yatırımlar gibi) yatırımlardır. Bir ilişkideki yatırım düzeyi, yapılan yatırımın önemi ve miktarı ilişkilidir. Yatırımlar arttıkça ve büyüdükçe var olan ilişkiyi sonlandırmak zorlaşmaktadır (Rusbult'tan aktaran Aslan Yılmaz ve Hovardaoğlu, 2015: 937-938).

Yatırım miktarı; ilişkiye ayrılan kaynaklar ve bu kaynakların büyüklüğü ve önemi olarak tanımlanmaktadır. Yatırımları içsel yatırımlar ve dışsal yatırımlar ve dışsal olarak ikiye ayrılmaktadır. İçsel yatırımlar doğrudan ilişkiye yapılan zaman, kendini karşıdaki kişiye açma, duygusal çaba gibi yatırımlardır. Dışsal yatırımlar ise dolaylı olarak yapılan yatırımlardır. Örneğin maddi yatırımlar, birlikte gerçekleştirilen etkinlikler, statü, anılar, sahip olunan çocuklar ve ortak arkadaşlar gibi ilişkinin etrafında oluşan yapılanmadır. İlişkinin ilerlemesi ile birlikte bireyler ilişkilerine daha çok yatırım yapmaktadır. İlişkinin sonlanması durumunda yapılan bu yatırımlardan vazgeçmek durumunda kalabilmekte ve kişilerin bu yatırımlardan vazgeçiş büyük bir zarar ya da bedel olarak algılanması durumunda ilişkilerini devam ettireceklerdir (Güngör Hauser, 2009: 22).

Yatırım kuramına göre bireyler ilişkisinden doyum almasa da ilişkilerini sürdürebilmektedir. Bireyler doyumsuz ilişkilerinin olmasına rağmen ilişkisine fazla yatırım yaptığını düşünerek ilişkilerini sürdürmektedirler.

Sonuç olarak yatırım modeline göre; ilişkilerinden daha fazla doyum ve bu ilişkiye daha fazla yatırım yapan bireylerin, çekici seçenekleri olumlu olarak algılamadıkları ve romantik ilişkilerine bağlanımlarının daha fazla olduğu ve bu ilişkiyi sürdürme davranışı içinde oldukları bilinmektedir.

BÖLÜM 3

ÂİLE YAŞAM DÖNGÜSÜ İÇERİSİNDE EVLİLİK DOYUMUNUN İNCELENMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

3.1.1. Araştırmanın Modeli

Evli bireylerin aile yaşam döngüsü içerisinde evlilik doyumunun ölçülmesini amaçlayan bu araştırmada, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan model, var olan bir durumu var olduğu şekliyle ortaya koymayı amaçlayan tarama modelidir. Karasar (2014: 77), “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez” şeklinde açıklamıştır.

Araştırmada, aile yaşam döngüsü aşamalarındaki evlilik doyumları düzeyleri karşılaştırılmıştır. Ayrıca cinsiyet, yaş, çalışma durumu, eğitim düzeyi, gelir durumu, evlenme biçimleri, boş zamanı değerlendirme aktiviteleri ve katılımcıların evliliğe yönelik algıları değişkenlerine göre de evlilik doyumunun farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Son olarak bu değişkenlerin aile yaşam döngüsü içindeki evrelere göre de farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

3.1.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmada 18 yaş ve daha üstü İstanbul ilinde yaşayan evli bireylerle çalışılmıştır. Çalışmamızda tesadüfî örnekleme yoluyla katılımcılar belirlenip bu bireylerin her toplumsal kesitten olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmanın evrenini İstanbul’da yaşayan 18 yaşından büyük evli kadın ve erkekler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise İstanbul Avrupa Yakası’nda yaşayan 18 yaşından büyük evli bireylerdir. Örnekleme dâhilindeki katılımcıların evlilik doyumlarını ölçebilmek için en az 6 ay süreyle evli olmalarına dikkat edilerek örnekleme alınmışlardır. Belirlenen katılımcılarımıza sosyo-demografik form ve ölçekler dağıtılıp, aydınlatılmış onamları alındıktan sonra gönüllü olarak çalışmamıza katılıp bize yardımcı olmaları sağlanmıştır. İstedikleri zaman çalışmaya son verebilecekleri ve çalışmamızın tamamen bilimsel çalışmalar için kullanılacağı kendilerine bildirilmiş olup, formlarımızın doldurulmasına yardımcı olmaları sağlanmıştır.

Uygulama esnasında cinsiyet, yaş gibi farklı özellikler taşıyan bireylere eşit oranda ulaşılmaya çalışılsa da, analize alınabilen ölçeklerde eşitlik değişmiştir. Gerçekleştirilen 385 anketten 330 adedi analiz edilmeye uygun bulunmuştur.

3.1.3. Veri Toplama araçları

Bu araştırmada anket ve ölçek yöntemi uygulanmıştır. Katılımcıların sosyo demografik bilgilerini ve aile yaşam döngüsü evrelerini tespit etmek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” ve evlilik doyumlarını ölçmek için “Evlilik Yaşam Ölçeği” uygulanmıştır.

3.1.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada, araştırmaya katılan bireyleri tanımak, aile yaşam döngülerini tespit etmek ve araştırmanın amacına ulaşmasında gerekli olabileceği düşünölen bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu, meslek, sosyo-ekonomik durum, evlenme biçimleri, çocuk sayısı ve çocuklar hakkında demografik bilgiler ve boş zaman değerlendirme aktivitelerini öğrenmeye yönelik 16 adet sorudan oluşmaktadır.

3.1.3.2. Evlilik Yaşam Ölçeği

Evlilik Yaşam Ölçeği, eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyum düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiş 10 maddeden oluşan beş dereceli Likert tipi bir ölçektir (Tezer, 1996).1 puan “kesinlikle katılmıyorum”, 2 puan “katılmıyorum”, 3 puan “kararsızım”, 4 puan “katılıyorum” ve 5 puan “ kesinlikle katılıyorum” ifadelerini temsil etmektedir. Ölçekteki olumsuz anlam içeren 3 madde ters çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 50 en düşük puan ise 10 dur. Alınan puanın düşük olması evlilik doyumunun düşük olduğunu ve yüksek olması da evlilik doyumunun yüksek olduğunu göstermektedir.

Bireylerin yanlış anlamalarını önlemek için ölçeğin adında “doyum” sözcüğü kullanılmamıştır. Aslında ölçek evlilikten alınan doyumunu ölçmektedir. En yüksek puan, evlilik doyumunun en üst düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

“Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.85 olarak saptanmıştır. İç tutarlık katsayısı ise, ilk uygulamada 0.91, ikinci uygulama grubunda ise 0.89 olarak bulunmuştur. Bu bulgular Evlilik Yaşamı Ölçeğinin olduğuça yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir” (Tezer, 1997: 4).

3.1.4. Verilerin Analizi

Yapılan bu çalışmada katılımcılardan elde edilen tüm veriler Sosyal Bilimlerde İstatistiksel Analizler yapmaya olanak sağlayan SPSS 20 paket programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Bireylerden toplanan demografik özellikler için tanımlayıcı istatistiklerden olan frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanarak yorumlanmıştır. Testlerde hata oranı (alfa= 0,05) belirlenip $p < 0.05$ olduğu durumlarda gruplar arası fark istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Sayısal gelişmelerle ilgili veriler tablolar haline getirilip yorumlanmış, bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı $\alpha = 0.05$ hata payında test edilmiştir. Verilerin çözümlenmesi ile oluşturulan tablolar ışığında yorumlar yapılmıştır.

3.2. Bulgular ve Yorum

3.2.1.Evli Bireylerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	Yüzde
Kadın	180	54,5
Erkek	150	45,5
Toplam	330	100,0

Tablo verilerine göre, araştırmaya katılan evli bireylerin %54,5'inin kadın ve %45,5'inin erkek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	N	Yüzde
18-24 Yaş	16	4,8
25-34 Yaş	79	23,9
35-44 Yaş	109	33,0
45-59 yaş	75	22,7
60 Yaş ve üstü	51	15,5
Toplam	330	100,0

Araştırmaya katılanların yaşlarına göre dağılımı Tablo 5'te verilmiştir. Tabloya verilerine göre katılımcıların %33,0' ünün 35-44 yaş arası, %23,9' unun 25-34 yaş arası, %22,7'sinin ise 45-59 yaş arası olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yalnızca %4,8'inin 18-24 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	N	Yüzde
İlkokul Mezunu	53	16,1
Ortaokul Mezunu	53	16,1
Lise Mezunu	97	29,4
Meslek Yüksel Okul Mezunu	27	8,2
Fakülte Mezunu	83	25,2
Yüksek Lisans/Doktora	17	5,2
Total	330	100,0

Tablo verilerine göre, araştırmaya katılan evli bireylerin %29,4'ünün lise mezunu ve %25,2'sinin fakülte mezunu olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin %8,2'sinin meslek yüksek okul ve %5,2'sinin yüksek lisans/doktora mezunu olduğu saptanmıştır.

Tablo 7. Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

Çalışma Durumu	N	Yüzde
Ev Hanımı	70	21,2
İşveren	8	2,4
Ücretli/Maaşlı	194	58,8
Kendi Hesabına Çalışan	29	8,8
Emekli	29	8,8
Toplam	330	100,0

Araştırmaya katılanların çalışma durumlarına göre dağılımları Tablo 7’de verilmiştir. Tabloya verilerine göre katılımcıların %58,8’inin ücretli/maaşlı çalıştığı, %21,2’sinin ev hanımı olduğu, %8,8’inin kendi hesabına çalışan bireyler olduğu, %8,8’inin emekli olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yalnızca %2,4’ünün işveren olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Aylık Hane Halkı Gelir Düzeylerine Göre Dağılımları

Hane Halkı Gelir Düzeyi	N	Yüzde
0-2500 TL	15	4,5
2501-5000 TL	117	35,5
5001-7500 TL	102	30,9
7501-10.000 TL	41	12,4
10,000 ve Daha Fazla	55	16,7
Toplam	330	100,0

Tablo verilerine göre, araştırmaya katılan evli bireylerin %35,5’inin gelir durumunun 2501-5000 TL ve %30,9’unun 5001-7500 TL olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan evli bireylerden %16,7’sinin aylık gelirlerinin 10,000 TL ve daha fazla olduğu, %12,4’ünün 7501-10,000 TL olduğu ve %4,5’inin 2500 TL ve altında gelirinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Evlenme Biçimlerine Göre Dağılımları

Evlenme Biçimleri	N	Yüzde
Flört (Anlaşarak, kendimiz karar verdik)	187	56,7
Görücü usulüyle	96	29,1
Akraba evliliği	40	12,1
Kaçarak (kaçırarak)	7	2,1
Toplam	330	100,0

Araştırmaya katılanların evlenme biçimlerine göre dağılımları Tablo 9’da verilmiştir. Tablo verilerine göre katılımcıların %56,7’sinin flört ederek, %29,1’inin, görücü usulü ile %12,1’inin ise akraba evliliği yaparak evlenmiş oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların yalnızca %2,1’inin kaçarak/kaçırarak evlendikleri tespit edilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların Çocuk Durumuna Göre Dağılımları

Çocuk Durumu	N	Yüzde
Hayır	52	15,8
Evet	278	84,2
Toplam	330	100,0

Tablo verilerine göre, araştırmaya katılan evli bireylerin %84,2’si çocuk sahibiyken, %15,8’inin çocuk sahibi olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 11. Katılımcıların Yaşlı Bakım Sorumluluğuna Göre Dağılımları

Yaşlı Bakım Sorumluluğu	N	Yüzde
Hayır	292	88,5
Evet	38	11,5
Toplam	330	100,0

Tablo verilerine göre, araştırmaya katılan evli bireylerin %88,5’inin yaşlı bakım sorumluluğu yokken, %11,5’inin yaşlı bakım sorumluluğunun olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12. Katılımcıların Aile Yaşam Döngülerine Göre Dağılımları

Aile Yaşam Döngüsü	N	Yüzde
Yeni Evli Çift	52	15,8
Küçük Çocuğu Olan Aileler	86	26,1
Ergenlik Çağında Çocuğu Olan Aileler	72	21,8
Çocuğu Evden Ayrılan Aile	69	20,9
İleri Dönemdeki Aile	51	15,5
Toplam	330	100,0

Araştırmaya katılan evli bireylerin aile yaşam döngülerine göre dağılımları Tablo 12’de verilmiştir. Tablo verilerine göre katılımcıların %26,1’ini küçük çocuğu olan aileler, %21,8’ini ergenlik çağında çocuğu olan aileler, %20,9’unu çocuğu evden ayrılan aileler ve %15,8’ini yeni evli çiftler oluşturduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %15,5’ini ise ileri dönemdeki aileler oluşturduğu saptanmıştır.

Tablo 13. Katılımcıların Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları

Boş Zaman Değerlendirme	N	Yüzde
Boş zamanım yok	26	7,9
Ailemle vakit geçiririm	58	17,6
Arkadaşlarımla vakit geçiririm	26	7,9
Sosyal ve kültürel etkinliklere katılım	76	23,0
Evde vakit geçiririm/dinlenirim	58	17,6
Ev işleri ile ilgilenirim.	31	9,4
Dışarıda vakit geçiririm (Avm, park, doğa gezintisi vb.)	45	13,6
Seyahat ediyorum	10	3,0
Toplam	330	100,0

Tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılan evli bireylerin %23'ü boş zamanlarını sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak, 17,6'sı ailesi ile vakit geçirerek, 17,6'sı evde vakit geçirerek ve dinlenerek, %13,6'sı dışarıda vakit geçirerek, %9,4'ü ev işleri ile ilgilenerek, %7,9'u arkadaşları ile vakit geçirerek, %3'ü ise seyahat ederek geçirdikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların % 7,9'u ise boş vakitlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 14. Katılımcıların Evlilik Hakkındaki Düşüncelerine Göre Dağılımları

Evlilik Hakkında Düşünceler	N	Yüzde
Evliliği tavsiye etmiyorum	20	6,1
Evliliği tavsiye ediyorum	80	24,2
Evlilik fedakarlık, sabır ve sorumluluk gerektiriyor	58	17,6
İyi bir aile yaşantısı için ailede ortak kararlar alınmalı ve sorumluluklar paylaşılmalı	40	12,1
İyi bir aile yaşantısı için öncelikle saygı ve anlayış gereklidir	26	7,9
İyi bir aile yaşantısı için eşlerin birbirini iyi tanıyarak evlenmesi gerekir	22	6,7
Kararsızım	84	25,5
Toplam	330	100,0

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik hakkındaki düşüncelerine göre dağılımları Tablo 14'te verilmiştir. Tablo verilerine göre katılımcıların %24,2'sinin evliliği tavsiye ettikleri, %17,6'sının evliliğin fedakârlık, sabır ve sorumluluk gerektirdiğini düşündükleri, %12,1'inin iyi bir aile yaşantısı için ailede ortak kararlar alınması ve

sorumlulukların paylaşılması gerektiğini düşündükleri, %7,9'unun iyi bir aile yaşantısı için öncelikle saygı ve anlayış gerektiğini düşündükleri, %6,7'sinin ise iyi bir aile yaşantısı için eşlerin birbirlerini iyi tanıyarak evlenmesi gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %6,1'inin ise evliliği tavsiye etmediği tespit edilmiştir. Katılımcıların %25,5'inin ise evlilik hakkındaki düşüncelerinde kararsız oldukları tespit edilmiştir.

3.2.2. Evli Bireylerin Evlilik Doyumlarının İncelenmesine Yönelik Bulgular

Tablo 15. Katılımcıların, Cinsiyet Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	Ss	t	p
EYÖ	Kadın	180	36,66	0,881	2,835	0,003
	Erkek	150	39,26	0,735		

Kadın ve erkeklerin evlilik doyum düzeyleri karşılaştırılması için yapılan t testi sonrasında kadın ve erkeklerin evlilik doyumları anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Tablo verilerine göre; kadınlar için evlilik yaşam ölçeği ortalaması 36,61, erkekler içinse ortalama 39,18'dir.

Buna göre erkeklerin evlilik doyum düzeylerinin kadınların evlilik doyum düzeylerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 16. Katılımcıların Yaş Durumu Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Yaş Grubu	N	X	Ss	F	P	Anlamlı fark
18-24 Yaş	16	35,25	0,883	2,773	0,027	1-2
25-34 Yaş	79	40,11	0,764			
35-44 Yaş	109	36,78	0,872			
45-59 yaş	75	36,80	0,821			
60 Yaş ve üstü	51	38,56	0,761			

Yaş gruplarına göre, evlilik doyum düzeylerinin karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda evlilik doyumunu ile yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p < 0,05$).

Tablo verilerine göre en yüksek ortalamanın 25-34 yaş arası evli bireylerde ($X=40,11$) olduğu tespit edilmiştir. Bunu 60 yaş ve üstü grubu ($X=38,56$), 45-59 yaş grubu ($X=36,80$) ve 35-44 yaş grubu ($X=36,78$) evli bireyler izlemektedir. En düşük ortalamanın ise 18-24 yaş evli bireylerde ($X=35,25$) olduğu tespit edilmiştir.

Farklılığın kaynağının saptanması için yapılan Post Hoc testlerinden Tukey analizi sonuçlarına göre puan ortalamalarındaki farkın yönü 18-24 yaş ve 25-34 yaş grubu olarak bulunmuştur.

Tablo 17. Katılımcıların Yaş Durumu Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Yaşı	Cinsiyet	X	Ss	N	P
18-24 Yaş	Kadın	34,80	0,895	15	Cinsiyet=0,091
	Erkek	42,00	.	1	
25-34 Yaş	Kadın	39,20	0,831	39	
	Erkek	41,00	0,690	40	
35-44 Yaş	Kadın	35,47	0,875	59	
	Erkek	38,32	0,852	50	
45-59 yaş	Kadın	35,05	0,905	39	
	Erkek	38,69	0,682	36	
60 Yaş ve üstü	Kadın	38,89	0,856	28	
	Erkek	39,04	0,614	23	
Toplam	Kadın	36,66	0,881	180	
	Erkek	39,26	0,735	150	

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet ve yaş değişkeni göre cinsiyet ana etkisi açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda yaş değişkenine göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. ($p>0.05$)

Tablo 18. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Eğitim Durumu	N	X	Ss	F	P	Anlamlı Fark
İlkokul	53	35,60	0,968	2,936	0,013	1-4, 1-5,
Ortaokul	53	35,17	0,860			2-3, 2-4,
Lise	97	38,27	0,680			2-5
Meslek Yüksel Okulu	27	39,77	0,702			
Fakülte	83	39,26	0,823			
Yüksek Lisans/Doktora	17	39,52	0,997			

Tablo 17’de eğitim durumu değişkenine göre evlilik doyumu puan ortalamalarının farklılaşma düzeylerini incelemek için yapılan “Tek Yönlü Varyans Analizi” sonuçlarına göre evlilik doyumunun eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Farklılığın kaynağının saptanması için yapılan Post Hoc testlerinden Tukey analizi sonuçlarına göre ilkökul mezunu ve meslek yüksek okulu mezunu, ilkökul ve fakülte

mezunu, ortaokul ve lise mezunu, ortaokul ve meslek yüksek okulu mezunu, ortaokul ve fakülte mezunu grupları arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Tablo verilerine göre anlamlı fark bulunan gruplardan en yüksek ortalamanın meslek yüksek okulu ($X=39,77$) ve en düşük ortalamanın ortaokul mezunu ($X=35,17$) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 19. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Eğitim Durumu	Cinsiyet	X	Ss	N	P
İlkokul Mezunu	Kadın	32,27	0,995	29	Cinsiyet=0,115
	Erkek	40,16	0,756	24	
Ortaokul Mezunu	Kadın	34,67	0,977	31	
	Erkek	36,04	0,659	22	
Lise Mezunu	Kadın	37,91	0,721	56	
	Erkek	38,85	0,630	41	
Meslek Yüksel Okul Mezunu	Kadın	39,46	0,866	13	
	Erkek	40,07	0,539	14	
Fakülte Mezunu	Kadın	38,10	0,859	48	
	Erkek	40,85	0,756	35	
Yüksek Lisans/Doktora	Kadın	41,33	0,208	3	
	Erkek	39,14	0,099	14	
Toplam	Kadın	36,66	0,881	180	
	Erkek	39,26	0,735	150	

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet ve eğitim durumu değişkenine göre cinsiyet ana etkisi açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda eğitim durumu değişkenine göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. ($p>0.05$)

Tablo 20. Katılımcıların Çalışma Durumu Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Çalışma Durumu	N	X	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Ev Hanımı	70	35,85	0,866	2,139	0,076	-
İşveren	8	34,25	0,712			
Ücretli/Maaşlı	194	38,41	0,823			
Kendi Hesabına Çalışan	29	37,10	0,812			
Emekli	29	39,89	0,737			

Çalışma durumlarına göre, evlilik doyum düzeylerinin karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda çalışma durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 21. Katılımcıların Çalışma Durumu Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Çalışma Durumu	Cinsiyet	X	Ss	N	P
Ev Hanımı	Kadın	35,94	0,862	70	Cinsiyet=0,726
	Erkek	35,60	0,572	5	
İşveren	Kadın	32,00	1,000	3	
	Erkek	37,07	0,896	91	
Ücretli/Maaşlı	Kadın	39,62	0,739	103	
	Erkek	33,80	1,109	5	
Kendi Hesabına Çalışan	Kadın	38,00	0,745	24	
	Erkek	40,33	0,944	9	
Emekli	Kadın	40,00	0,643	20	
	Erkek	36,66	0,881	180	
Toplam	Kadın	36,66	0,881	180	
	Erkek	39,26	0,735	150	

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet ve çalışma durumu değişkenine göre cinsiyet ana etkisi açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda çalışma durumu değişkenine göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 22. Katılımcıların Aylık Hane Halkı Gelir Düzeyleri Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Hane Halkı Gelir Düzeyi	N	X	Ss	F	P	Anlamlı Fark
0-2.500 TL	15	32,13	0,935	3,057	0,017	1-4,1-5
2.501-5.000 TL	117	37,18	0,762			
5.001-7.500 TL	102	37,64	0,802			
7.501-10.000 TL	41	39,56	0,815			
10.001 ve Daha Fazla	55	39,52	0,926			

Tablo 19’da katılımcıların aylık hane halkı gelir düzeylerine göre evlilik doyum düzeylerinin karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda evlilik doyumunu ile evlenme biçimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Farklılığın kaynağının saptanması için yapılan Post Hoc testlerinden Tukey analizi sonuçlarına göre aylık gelirleri 0-2.500 arası olan evli bireylerle aylık hane gelirleri 7.501.-10.000 arası olan evli bireyler arasında ve aylık gelirleri 0-2.500 arası olan evli bireylerle aylık hane gelirleri 10.001 ve daha üstü olan evli bireyler anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Tablo verilerine göre anlamlı fark bulunan gruplardan en yüksek ortalamanın ve evlilik doyumunun en yüksek olduğu grubun 7.501-10.000 arası aylık geliri olan evli bireyler ($X=39,56$) olduğu, en düşük evlilik doyumu düzeyinin ise 0-2.500 aylık geliri olan evli bireylerde olduğu saptanmıştır. Tablo incelendiğinde aylık geliri düzeyi arttıkça evlilik doyumunun da arttığı tespit edilmiştir.

Tablo 23. Katılımcıların Aylık Hane Halkı Gelir Düzeyleri Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Hane Halkı Gelir Düzeyi	Cinsiyet	X	Ss	N	P
0-2500 TL	Kadın	29,90	0,978	11	Cinsiyet=0,015
	Erkek	38,75	0,427	4	
2501-5000 TL	Kadın	35,05	0,855	54	
	Erkek	39,17	0,613	63	
5001-7500 TL	Kadın	36,93	0,875	62	
	Erkek	38,82	0,672	40	
7501-10.000 TL	Kadın	39,96	0,809	26	
	Erkek	38,86	0,849	15	
10,000 ve Daha Fazla	Kadın	38,85	0,812	27	
	Erkek	40,35	1,028	28	
Toplam	Kadın	36,66	0,881	180	
	Erkek	39,26	0,735	150	

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet ve aylık hane gelir düzeyi değişkenine göre cinsiyet ana etkisi açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda hane halkı gelir düzeyi değişkenine göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo verilerine göre evli bireylerin hane halkı gelir durumları düştükçe kadınların erkeklere göre evlilik doyumlarının daha çok azaldığı saptanmıştır.

Tablo 24. Katılımcıların Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Evlenme Biçimi	N	X	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Flört (Anlaşarak, kendimiz karar verdik)	187	39,43	0,757	7,134	0,000	1-2, 1-3, 3-1
Görücü usulüyle	96	36,45	0,851			
Akraba evliliği	40	33,67	0,940			
Kaçarak (kaçırarak)	7	35,42	0,582			

Tablo 20’de katılımcıların evlenme biçimlerine göre evlilik doyum düzeylerinin karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda evlilik doyumunu ile evlenme biçimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Farklılığın kaynağının saptanması için yapılan Post Hoc testlerinden Tukey analizi sonuçlarına göre flört ederek evlenen evli bireyler ile görücü usulü evlenen evli bireyler arasında ve flört ederek evlenen evli bireyler ve akraba evliliği yapan evli bireyler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Tablo verilerine göre anlamlı fark bulunan gruplardan en yüksek ortalamanın ve evlilik doyumunun en yüksek olduğu grubun flört ederek evlenen evli bireyler olduğu ($X=39,43$) tespit edilmiştir. Bunu görücü usulü ile evlenen evli bireyler ($X=36,45$) izlemektedir. Anlamlı bulunan gruplardan en düşük ortalamanın ve evlilik doyum düzeyinin düşük olduğu grup ise akraba evliliği yapan evli bireyler ($X=33,67$) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 25. Katılımcıların Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Evlenme Biçimi	Cinsiyet	X	Ss	N	P
Flört (Anlaşarak, kendimiz karar verdik)	Kadın	38,83	0,781	97	Cinsiyet=0,006
	Erkek	40,11	0,729	90	
Görücü usulüyle	Kadın	35,94	0,943	54	
	Erkek	37,35	0,720	42	
Akraba evliliği	Kadın	30,40	0,844	25	
	Erkek	39,26	0,828	15	
Kaçarak (kaçırarak)	Kadın	33,00	0,571	4	
	Erkek	40,33	0,321	3	
Toplam	Kadın	36,66	0,881	180	
	Erkek	39,26	0,735	150	

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet ve evlenme biçimleri değişkenine göre cinsiyet ana etkisi açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine

ilişkin iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda evlenme biçimleri değişkenine göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo verilerine göre akraba evliliği yapan erkeklerin, akraba evliliği yapan kadınlara oranla evlilik doyumlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve akraba evliliği yapan erkeklerin evlilik doyumlarının kadınlara göre çok daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 26. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Çocuk Durumu	N	X	Ss	t	p
EYÖ	Evet	278	37,37	0,826	2,476	0,013
	Hayır	52	40,36	0,794		

Katılımcıların çocuk sahibi olma durumlarına göre evlilik doyumu düzeyleri karşılaştırılması için yapılan t testi sonrasında çocuk sahibi olan evli bireylerle çocuk sahibi olmayan evli bireylerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Tablo verilerine göre; çocuk sahibi evli bireylerin evlilik yaşam ölçeği ortalaması 37,37, çocuk sahibi olmayan evli bireylerin ise 40,36'dır.

Buna göre çocuk sahibi olmayan evli bireylerin evlilik doyum düzeylerinin çocuk sahibi olan evli bireylerin evlilik doyum düzeylerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 27. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Çocuk Durumu	Cinsiyet	X	Ss	N	P
Evet	Kadın	35,89	0,873	147	Cinsiyet=0,126
	Erkek	39,03	0,739	131	
Hayır	Kadın	40,09	0,848	33	
	Erkek	40,84	0,709	19	
Toplam	Kadın	36,66	0,881	180	
	Erkek	39,26	0,735	150	

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet ve çocuk sahibi olma değişkenine göre cinsiyet ana etkisi açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda çocuk sahibi olma değişkenine göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Tablo 28. Katılımcıların Yaşlı Bakım Sorumluluğu Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

	Yaşlı Bakım Sorumluluğu	N	X	Ss	t	p
EYÖ	Evet	38	35,63	0,929	1,759	0,041
	Hayır	292	38,13	0,810		

Katılımcıların yaşlı bakım sorumluluklarının olma durumlarına göre evlilik doyumu düzeyleri karşılaştırılması için yapılan t testi sonrasında yaşlı bakım sorumluluğu olan evli bireylerle yaşlı bakım sorumluluğu olmayan evli bireylerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Tablo verilerine göre; yaşlı bakım sorumluluğu olan evli bireylerin evlilik yaşam ölçeği ortalaması 35,63, yaşlı bakım sorumluluğu olmayan evli bireylerin ise 38,13'dür.

Buna göre yaşlı bakım sorumluluğu olmayan evli bireylerin evlilik doyum düzeylerinin yaşlı bakım sorumluluğu olmayan evli bireylerin evlilik doyum düzeylerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 29. Katılımcıların Yaşlı Bakım Sorumluluğu Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Yaşlı Bakım Sorumluluğu	Cinsiyet	X	Ss	N	P
Evet	Kadın	33,26	1,008	23	Cinsiyet=0,005
	Erkek	39,26	0,671	15	
Hayır	Kadın	37,16	0,853	157	
	Erkek	39,25	0,744	135	
Toplam	Kadın	36,66	0,881	180	
	Erkek	39,26	0,735	150	

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet ve yaşlı bakım sorumluluğu değişkenine göre cinsiyet ana etkisi açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda yaşlı bakım sorumluluğu değişkenine göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo verilerine göre yaşlı bakım sorumluluğu olan erkeklerin, yaşlı bakım sorumluluğu olan kadınlara oranla evlilik doyumlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve yaşlı bakım sorumluluğu olan kadınların evlilik doyumlarının erkeklere göre çok daha düşük olduğu saptanmıştır.

Tablo 30. Katılımcıların Aile Yaşam Döngüsü Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Aile Yaşam Döngüsü Evreleri	N	X	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Yeni Evli Çift	52	40,36	0,794	15,872	0,000	1-2, 2-3, 3-1,
Küçük Çocuğu Olan Aileler	86	40,05	0,740			3-4, 3-5, 1-4,
Ergenlik Çağında Çocuğu Olan Aileler	72	31,56	0,748			1-5, 2-4, 2-5,
Çocuğu Evden Ayrılan Aile	69	38,91	0,780			
İleri Dönemdeki Aile	51	38,96	0,761			

Katılımcıların içinde buldukları aile yaşam döngüsü evrelerine göre evlilik doyum düzeylerinin karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda evlilik doyumunu ile aile yaşam döngüsü evreleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0,05$).

Farklılığın kaynağının saptanması için yapılan Post Hoc testlerinden Tukey analizi sonuçlarına göre bütün evreler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Tablo verilerine göre anlamlı fark bulunan gruptan en yüksek ortalamanın ve evlilik doyumunun en yüksek olduğu grubun yeni evli çift ($X=40,36$) olduğu görülmüştür. Bunu küçük çocuğu olan aileler ($X=40,05$), çocuğu evden ayrılan aile ($X=38,91$) ve ileri dönemdeki aileler ($X=38,96$) izlemektedir. Anlamlı bulunan gruptan en düşük ortalamanın ve evlilik doyum düzeyinin düşük olduğu grup ise ergenlik çağında çocuğu olan aileler ($X=31,56$) olduğutespit edilmiştir.

Tablo 31. Katılımcıların Aile Yaşam Döngüsü Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Aile Yaşam Döngüsü	Cinsiyet	X	Ss	N	P
Yeni Evli Çift	Kadın	40,09	0,848	33	Cinsiyet=0,032
	Erkek	40,84	0,709	19	
Küçük Çocuğu Olan Aileler	Kadın	38,54	0,779	35	
	Erkek	41,09	0,700	51	
Ergenlik Çağında Çocuğu Olan Aileler	Kadın	29,97	0,687	45	
	Erkek	34,22	0,783	27	
Çocuğu Evden Ayrılan Aile	Kadın	38,20	0,848	39	
	Erkek	39,83	0,684	30	
İleri Dönemdeki Aile	Kadın	38,89	0,856	28	
	Erkek	39,04	0,614	23	
Toplam	Kadın	36,66	0,881	180	
	Erkek	39,26	0,735	150	

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet ve aile yaşam döngüsü değişkenine göre cinsiyet ana etkisi açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda aile yaşam döngüsü değişkenine göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo verilerine göre aile yaşam döngüsü içerisinde ergenlik çağından çocuğu olan ailelerde kadınlar ve erkeklerin evlilik doyumlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve ergenlik çağına çocuğu olan kadınların bu dönemdeki erkeklere göre evlilik doyumlarının daha çok düştüğü saptanmıştır.

Tablo 32. Katılımcıların Boş Zamanı Değerlendirme Değişkenine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Boş Zamanı Değerlendirme	N	X	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Boş zamanım yok	26	35,69	1,015	5,906	0,000	2-5, 2-6, 3-7, 4-6, 5-7, 6-7
Ailemle vakit geçiririm	58	40,20	0,682			
Arkadaşlarımla vakit geçiririm	26	34,61	0,852			
Sosyal ve kültürel etkinliklere katılımım	76	39,35	0,877			
Evde vakit geçiririm/dinlenirim	58	35,70	0,763			
Ev işleri ile ilgilenirim	31	32,35	0,876			
Dışarıda vakit geçiririm (Avm, park, doğa gezintisi vb.)	45	40,91	0,529			
Seyahat ediyorum	10	40,30	0,603			

Tablo 22’de katılımcıların boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerine göre evlilik doyum düzeylerinin karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda evlilik doyumunu ile boş zaman etkinlikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Farklılığın kaynağının saptanması için yapılan Post Hoc testlerinden Tukey analizi sonuçlarına göre aile ile vakit geçiren evli bireyleri ile evde vakit geçiren/dinlenen evli bireyler arasında, aile ile vakit geçiren evli bireyle ve ev işi ile ilgilenen evli bireyler arasında, arkadaşları ile vakit geçiren evli bireyler ve dışarıda vakit geçiren evli bireyler arasında, sosyal ve kültürel etkinliklere katılan evli bireyler ve ev işleri ile ilgilenen evli bireyler arasında, evde vakit geçiren evli bireyler ve dışarıda vakit geçiren evli bireyler arasında, ev işleri ile ilgilenenler ve dışarıda vakit geçiren evli bireyler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Tablo verilerine göre anlamlı fark bulunan gruplardan en yüksek ortalamanın ve evlilik doyumunun en yüksek olan grubun evlilik ilişkisi içinde boş zamanlarını dışarıda vakit geçiren evli bireylerin ($X=40,90$) olduğu görülmüştür. Bunu sırasıyla aileleriyle vakit geçiren evli bireyler ($X=40,20$), sosyal ve kültürel etkinliklere katılan evli bireyler ($X=39,35$), evde vakit geçiren/dinlenen evli bireyler ($X=35,70$) ve arkadaşları ile vakit geçiren evli bireyler izlemektedir. Anlamlı bulunan gruplardan en düşük ortalamanın ve evlilik doyumu düzeyinin düşük olduğu grup ise boş zamanlarında ev işleri ile ilgilenen evli bireylerin ($X=32,35$) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 33. Katılımcıların Boş Zamanı Değerlendirme Değişkenine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Boş Zamanı Değerlendirme	Cinsiyet	X	Ss	N	P
Boş zamanım yok	Kadın	29,07	0,855	13	Cinsiyet=0,024
	Erkek	42,30	0,683	13	
Ailemle vakit geçiririm	Kadın	39,41	0,790	29	
	Erkek	41,27	0,545	29	
Arkadaşlarımla vakit geçiririm	Kadın	35,84	0,898	13	
	Erkek	33,53	0,827	13	
Sosyal ve kültürel etkinliklere katılırım	Kadın	39,56	0,820	39	
	Erkek	39,13	0,944	37	
Evde vakit geçiririm/dinlenirim	Kadın	34,51	0,878	29	
	Erkek	37,10	0,589	29	
Ev işleri ile ilgileniyorum.	Kadın	32,35	0,876	31	
	Erkek				
Dışarıda vakit geçiririm	Kadın	41,73	0,511	19	
	Erkek	40,46	0,556	26	
Seyahat ediyorum	Kadın	39,00	0,687	7	
	Erkek	43,33	0,152	3	
Toplam	Kadın	36,66	0,881	180	
	Erkek	39,26	0,735	150	

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet ve boş zamanı değerlendirme biçimleri değişkenine göre cinsiyet ana etkisi açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda boş zamanı değerlendirme biçimleri değişkenine göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo verilerine göre boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerini arkadaşları birlikte vakit geçiren, sosyal ve kültürel etkinliklere katılan ve dışarıda vakit geçiren kadınların erkeklere göre evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu, boş zaman etkinliklerini ailesi

ile vakit geçiren ve evde vakit geçiren erkeklerin kadınlara oranla evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır

Tablo 34. Katılımcıların Evlilik Hakkındaki Düşüncelerine Göre Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Evlilik Hakkındaki Düşünceler	N	X	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Evliliği tavsiye etmiyorum	20	24,45	0,790	30,185	0,000	1-2, 1-3, 1-4, 1-5, 1-6, 2-3, 2-4, 2-5,
Evliliği tavsiye ediyorum	80	44,50	0,512			2-6, 3-4, 3-5, 3-6, 4-5, 4-6, 5-6
Evlilik fedakârlık ve sorumluluk gerektiriyor	58	36,63	0,611			
İyi bir aile yaşantısı için ailede ortak kararlar alınmalı ve sorumluluklar paylaşılmalı	40	33,25	0,716			
İyi bir aile yaşantısı için öncelikle saygı gereklidir	26	38,46	0,938			
İyi bir aile yaşantısı için eşlerin birbirini iyi tanıyarak evlenmesi gerekir	22	36,45	0,836			
Kararsızım	84	37,65	0,640			

Katılımcıların evlilik hakkındaki düşünceleri ile kendi evlilik doyum düzeylerinin karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda evlilik doyumunu ile evlilik algıları ve düşünceleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Farklılığın kaynağının saptanması için yapılan Post Hoc testlerinden Tukey analizi sonuçlarına göre bütün evlilik düşünceleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Tablo 23'de görüldüğü gibi evliliği tavsiye etmeyen evli bireylerin evlilik doyumları en düşük ortalamaya ($X=24,25$), evliliği tavsiye eden bireylerin evlilik dorumlarının en yüksek ortalamaya ($X=44,50$ sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 35. Katılımcıların Evlilik Hakkındaki Düşüncelerine Göre Cinsiyet Açısından Evlilik Yaşam Ölçeğine Ait Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Evlilik Hakkındaki Düşünceler	Cinsiyet	X	Ss	N	P
Evliliği tavsiye etmiyorum	Kadın	21,54	0,704	11	Cinsiyet=0,046
	Erkek	28,00	0,777	9	
Evliliği tavsiye ediyorum	Kadın	44,56	0,578	39	
	Erkek	44,43	0,448	41	
Evlilik fedakârlık ve sorumluluk gerektiriyor	Kadın	35,46	0,705	26	
	Erkek	37,59	0,515	32	
İyi bir aile yaşantısı için ailede ortak kararlar alınmalı ve sorumluluklar paylaşılmalı	Kadın	33,68	0,590	38	
	Erkek	28,50	2,616	2	
İyi bir aile yaşantısı için öncelikle saygı gereklidir	Kadın	39,11	0,893	17	
	Erkek	37,44	1,030	9	
İyi bir aile yaşantısı için eşlerin birbirini iyi tanıyarak evlenmesi gerekir	Kadın	35,27	0,870	18	
	Erkek	41,75	0,377	4	
Kararsızım	Kadın	36,22	0,725	31	
	Erkek	38,69	0,579	53	
Toplam	Kadın	36,66	0,881	180	
	Erkek	39,26	0,735	150	

Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet ve evlilik hakkındaki düşünceleri değişkenine göre cinsiyet ana etkisi açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda evlilik hakkındaki düşüncelerine göre kadın ve erkeklerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

3.2.3.Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngülerinin İncelenmesine İlişkin Bulgular

Tablo 36. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları

		Çalışma Durumu					Toplam
		Ev Hanımı	İşveren	Ücretli/Maaşlı	Kendi Hesabına Çalışan	Emekli	
Aile Yaşam Döngüsü Aşamaları	Yeni Evli Çift	N 8	0	42	1	1	52
		% 15,4	0,0	80,8	1,9	1,9	100,0%
		%	%	%	%	%	
	Küçük Çocuğu Olan Aileler	N 12	1	69	4	0	86
		% 14,0	1,1	80,2	4,7	0,0	100,0%
		%	%	%	%	%	
Ergenlik Çağında Çocuğu Olan Aileler	N 18	1	42	11	0	72	
	% 25,0	1,4	58,3	15,3	0,0	100,0%	
	%	%	%	%	%		
Çocuğu Evden Ayrılan Aile	N 20	6	25	10	8	69	
	% 29,0	8,7	36,2	14,5	11,6	100,0%	
	%	%	%	%	%		
İleri Dönemdeki Aile	N 12	0	16	3	20	51	
	% 23,5	0,0	31,4	5,9	39,2	100,0%	
	%	%	%	%	%		
Toplam	N	70	8	194	29	29	330
	%	21,2%	2,4%	58,8%	8,8%	8,8%	100,0%

$$X^2=12,603$$

$$P= 0,000$$

Tablo verilerine göre araştırmaya katılan evli bireylerin aile yaşam döngüleri içerisinde çalışma durumlarına göre dağılımlarını belirlemek amacıyla yapılan Ki-Kare (chi-square) testi sonucunda gruplar arasındaki ilişkinin anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür (p <0.05).

Araştırmaya katılan yeni evli çift aşamasındaki evli bireylerin toplamda %82,7'sinin bir işte çalıştığı, %17,3'ünün ise ev hanımı ya da emekli durumda olduğu tespit edilmiştir. Küçük çocuğu olan ailelerde ise evli bireylerin %86'sının çalıştığı, %14'ünün ise ev hanımı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ergenlik çağında çocuğu olan ailelerden %75'inin bir işte çalıştığı, %25'inin ise ev hanımı olduğu tespit edilmiştir. Çocuğu evden ayrılan ailelerde ise evli bireylerin %59,4'ünün bir işte çalıştığı %40,6'sının ise ev hanımı ya da emekli olduğu tespit edilmiştir. İleri dönemdeki ailelerdeki evli bireylerin %37,3'ünün bir işte çalıştığı, %62,7'sinin ise emekli ya da ev hanımı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 37. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Çocuk Bakımında Yardım Alma Durumlarına Göre Dağılımları

		Çocuk Bakımında Yardım		Toplam	
		Alma Durumu			
		Hayır	Evet		
Aile Yaşam Döngüsü Aşamaları	Yeni Evli Çift	N	52	0	52
		%	100,0%	0,0%	100,0%
	Küçük Çocuğu Olan Aileler	N	58	28	86
		%	67,4%	32,6%	100,0%
	Ergenlik Çağında Çocuğu Olan Aileler	N	65	7	72
		%	90,3%	9,7%	100,0%
	Çocuğu Evden Ayrılan Aile	N	69	0	69
		%	100,0%	0,0%	100,0%
	İleri Dönemdeki Aile	N	51	0	51
		%	100,0%	0,0%	100,0%
	Toplam	N	295	35	330
		%	89,4%	10,6%	100,0%

$X^2=64,17$
 $P= 0,000$

Tabloda verilerine göre araştırmaya katılan evli bireylerin aile yaşam döngüleri içerisinde çocuk bakımında yardım alıp almama durumlarına göre dağılımlarını belirlemek amacıyla yapılan Ki-Kare testi sonucunda gruplar arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$).

Araştırmaya katılan evli bireylerden yalnızca küçük çocuğu olan aileler ve ergenlik çağında çocuğu olan aileler çocukları ile birlikte yaşıyor olup; küçük çocuklu ailelerden %67,4'ü çocuk bakımında yardım almazken %32,6'sı çocuk bakımında yardım aldığı tespit edilmiştir. Ergenlik çağında çocuğu olan ailelerden %90,3'ü çocuk bakımında yardım almazken yalnızca %9,7'sinin çocuk bakımında yardım aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 38. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Yaşlı Bakım Sorumluluğu Durumlarına Göre Dağılımları

		Yaşlı Bakımı Sorumluluğu		Toplam	
		Hayır	Evet		
Aile Yaşam Döngüsü Aşamaları	Yeni Evli Çift	N	50	2	52
		%	96,2%	3,8%	100,0%
	Küçük Çocuğu Olan Aileler	N	73	13	86
		%	84,9%	15,1%	100,0%
	Ergenlik Çağında Çocuğu Olan Aileler	N	60	12	72
		%	83,3%	16,7%	100,0%
	Çocuğu Evden Ayrılan Aile	N	61	8	69
		%	88,4%	11,6%	100,0%
	İleri Dönemdeki Aile	N	48	3	51
		%	94,1%	5,9%	100,0%
Toplam	N	292	38	330	
	%	88,5%	11,5%	100,0%	

$X^2=7,560$

$P= 0,109$

Araştırmaya katılan evli bireylerin aile yaşam döngüleri içerisinde yaşlı bakım sorumluluğuna göre dağılımlarını belirlemek amacıyla yapılan Ki-Kare testi sonucunda gruplar arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 39. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Ev İşlerinde Yardım Alma Durumlarına Göre Dağılımları

		Ev İşlerinde Yardım Alma Durumları		Toplam	
		Hayır	Evet		
Aile Yaşam Döngüsü Aşamaları	Yeni Evli Çift	N	41	11	52
		%	78,8%	21,2%	100,0%
	Küçük Çocuğu Olan Aileler	N	75	11	86
		%	87,2%	12,8%	100,0%
	Ergenlik Çağında Çocuğu Olan Aileler	N	65	7	72
		%	90,3%	9,7%	100,0%
	Çocuğu Evden Ayrılan Aile	N	62	7	69
		%	89,9%	10,1%	100,0%
	İleri Dönemdeki Aile	N	44	7	51
		%	86,3%	13,7%	100,0%
Toplam	N	287	43	330	
	%	87,0%	13,0%	100,0%	

$X^2=4,256$

$P= 0,372$

Tabloda verilerine göre araştırmaya katılan evli bireylerin aile yaşam döngüleri içerisinde ev işlerinde yardım alma durumlarına göre dağılımlarını belirlemek amacıyla yapılan Ki-Kare testi sonucunda gruplar arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 40. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarına Göre Dağılımları

		Boş zamanlarınızı nasıl geçirirsiniz?									Toplam
		Boş zamanım yok	Ailemle vakit geçiririm	Arkadaşlarımla vakit geçiririm	Sosyal ve kültürel etkinliklere katılıyorum	Evde vakit geçiririm/dinlenirim	Ev işleri ile ilgileniyorum.	Dışarıda vakit geçiririm	Seyahat ediyorum		
Aile Yaşam Döngüsü Aşamaları	Yeni Evli Çift	N	4	4	7	23	3	4	5	2	52
		%	7,7	7,7	13,5	44,2	5,8	7,7	9,6	3,8	100,0
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	Küçük Çocuğu Olan Aileler	N	12	33	3	14	11	1	9	3	86
		%	14,0	38,4	3,5	16,3	12,8	1,2	10,5	3,5	100,0
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ergenlik Çağında Çocuğu Olan Aileler	N	6	5	6	14	23	14	3	1	72	
	%	8,3	6,9	8,3	19,4	31,9	19,4	4,2	1,4	100,0	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Çocuğu Evden Ayrılan Aile	N	3	7	6	17	12	6	16	2	69	
	%	4,3	10,1	8,7	24,6	17,4	8,7	23,2	2,9	100,0	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
İleri Dönemdeki Aile	N	1	9	4	8	9	6	12	2	51	
	%	2,0	17,6	7,8	15,7	17,6	11,8	23,5	3,9	100,0	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Toplam	N	26	58	26	76	58	31	45	10	330	
	%	7,9	17,6	7,9	23,0	17,6	9,4	13,6	3,0	100,0	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	

$X^2 = 99,385$

$P = 0,000$

Tablo verilerine göre araştırmaya katılan evli bireylerin aile yaşam döngüleri içerisinde boş zamanlarını değerlendirme aktivitelerine göre dağılımlarını belirlemek amacıyla yapılan Ki-Kare testi sonucunda gruplar arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$).

Araştırmaya katılan evli bireylerin aile yaşam döngülerine göre boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri ile ilgili bilgilerin dağılımları Tablo 28’de verilmiştir. Tablo verilerine göre yeni evli çiftlerin %44,2 gibi büyük bir bölümünün boş zamanlarını sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak geçirdiği, %13,5’inin ise arkadaşları ile birlikte vakit geçirdiği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan yeni evli çiftlerin boş vakitlerini çoğunlukla kendi gelişimlerine yönelik etkinlikler ile geçirdikleri tespit edilmiştir.

Katılımcılardan küçük çocuğu olan evli bireylerin %38,4’ünün boş zamanlarını aileleriyle vakit geçirerek değerlendirdiği, %16,3’ünün ise sosyal ve kültürel etkinliklere katıldığı tespit edilmiştir. Küçük çocuğu olan ailelerde yer alan evli bireylerin %3,5’i gibi küçük bir bölümünün arkadaşları ile vakit geçirmekte ve yine %3,5’i seyahat etmektedir. Katılımcılardan %14’ünün ise boş zamanlarının olmadığını belirtmiştir. Küçük çocuklu ailelerin boş vakitlerini çoğunlukla yeni kurulan aileler ile birlikte geçirdikleri tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcılardan ergenlik çağında çocuğu olan ailelerin %31,9’unun boş zamanlarını evde geçirdikleri ya da evde dinlenerek vakit geçirdikleri, %19,4’ünün ev işleri ile ilgilendikleri, %19,4’ünün ise sosyal ve kültürel etkinliklere katıldıkları tespit edilmiştir. Ergenlik ağında çocuğu olan ailelerden yalnızca %1,4’ünün seyahat etmekte, %4,2’si ise dışarıda vakit geçirdiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan ergenlik çağında çocuğu olan ailelerin boş vakitlerini çoğunlukla ev içinde geçirdikleri tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcılardan çocuğu evden ayrılan ailelerdeki bireylerin %24,6’sının sosyal ve kültürel etkinliklere katıldığı, %23,2’sinin dışarıda vakit geçirdikleri, %17,4’ünün ise evde dinlenerek vakit geçirdikleri tespit edilmiştir. ocuğu evden ayrılan ailelerden yalnızca %2,9’unun seyahat ettiği, %4,3’ünün ise boş vaktinin olmadığını tespit edilmiştir. ocuğu evden ayrılan ailelerin boş vakitlerini çoğunlukla ev dışında geçirdikleri tespit edilmiştir.

Katılımcılardan ileri dönemdeki ailelerdeki bireylerin %23,5’inin boş zamanlarında dışarıda vakit geçirdiği, %17,6’sının ailesi ile vakit geçirdiği, %17,6’sının evde dinlenerek vakit geçirdiği tespit edilmiştir. Katılımcılardan %11,8’inin boş zamanlarında ev işleri ile ilgilendiği tespit edilmiştir. İleri dönemdeki ailelerden yalnızca %3,9’unun seyahat ettiği saptanmıştır. Katılımcılardan yalnızca %2’si boş zamanın olmadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan ileri dönemdeki ailelerin boş vakitlerini ev içinde geçirdikleri gibi ev dışında da geçirdikleri görülmüştür.

Tablo 41. Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü İçinde Evlilik Hakkındaki Düşüncelerine Göre Dağılımları

		Evlilik Hakkındaki Düşünceler								
		Evliliği tavsiye etmiyorum	Evliliği tavsiye ediyorum	Evlilik fedakarlık ve sorumluluk gerektiriyor	Kararsızım	İyi bir aile yaşantısı için öncelikle saygı ve anlayış gereklidir	İyi bir aile yaşantısı için eşlerin birbirini iyi tanıyarak evlenmesi gerekir	İyi bir aile yaşantısı için ailede ortak kararlar alınmalı ve sorumluluklar paylaşılmalı	Toplam	
Aile Yaşam Döngüsü Aşamaları	Yeni Evli Çift	N 3	22	5	6	6	7	3	52	
		% 5,8	42,3%	9,6%	11,5%	11,5%	13,5%	5,8%	100,0%	
	Küçük Çocuğu Olan Aileler	N 2	23	25	16	5	5	10	86	
		% 2,3	26,7%	29,1%	18,6%	5,8%	5,8%	11,6%	100,0%	
	Ergenlik Çağında Çocuğu Olan Aileler	N 10	3	15	18	1	6	19	72	
		% 13,9%	4,2%	20,8%	25,0%	1,4%	8,3%	26,4%	100,0%	
Çocuğu Evden Ayrılan Aile	N 4	12	13	25	8	2	5	69		
		% 5,8	17,4%	18,8%	36,2%	11,6%	2,9%	7,2%	100,0%	
İleri Dönemdeki Aile	N 1	20	0	19	6	2	3	51		
		% 2,0	39,2%	0,0%	37,3%	11,8%	3,9%	5,9%	100,0%	
Toplam	N 20	80	58	84	26	22	40	330		
	% 6,1%	24,2%	17,6%	25,5%	7,9%	6,7%	12,1%	100,0%		

$X^2=95,47$

P= 0,000

Tablo verilerine göre araştırmaya katılan evli bireylerin aile yaşam döngülerine göre evlilik hakkındaki düşüncelerinin dağılımlarını belirlemek amacıyla yapılan Ki-Kare testi sonucunda gruplar arasındaki ilişkinin anlamlı şekilde farklılaştığı saptanmıştır (p <0.05).

Araştırmaya katılan evli bireylerin aile yaşam döngülerine göre evlilik hakkındaki düşünceleri ile ilgili bilgilerin dağılımları Tablo 29'da verilmiştir. Tablo verilerine göre evli çiftlerin %42,3 gibi büyük bir bölümünün evliliği tavsiye ettiği tespit

edilmiştir. Yeni evli çiftlerden %13,5'i iyi bir aile yaşantısı için eşlerin birbirlerini iyi tanıyarak evlenmeleri gerektiğini düşünürken, %11,5'i ise iyi bir aile yaşantısı için öncelikle saygı ve anlayış gerektirdiğini düşünmektedirler. Araştırmaya katılan yeni evli çiftlerin büyük bir çoğunluğu evlilik hakkında olumlu duygulara sahipken %5,8 gibi küçük bir kısmı evlilik hakkında olumsuz duygulara sahip olduğu ve evliliği tavsiye etmedikleri tespit edilmiştir.

Katılımcılardan küçük çocuğu olan evli bireylerin %29,1'inin evliliğin büyük sorumluluk ve fedakârlık gerektirdiğini, %11,6'sının iyi bir aile yaşantısı için ailede ortak kararlar alınması ve sorumlulukların paylaşılması gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Küçük çocuğu olan ailelerdeki evli bireylerin %26,7'sinin evliliği tavsiye ettiği saptanmıştır. Araştırmaya katılan küçük çocuğu olan ailelerdeki evli bireylerin yalnızca %2,3 gibi küçük bir bölümü evliliği tavsiye etmemektedir.

Araştırmaya katılan katılımcılardan ergenlik çağında çocuğu olan ailelerin %26,4'ünün iyi bir aile yaşantısı için ailede ortak kararlar alınması ve sorumlulukların paylaşılması gerektiğini, %20,8'inin evliliğin fedakârlık ve sorumluluk gerektirdiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Ergenlik çağında çocuğu olan ailelerden %13,9'u evliliği tavsiye etmezken yalnızca %4,2'si evliliği tavsiye etmektedirler.

Araştırmaya katılan katılımcılardan çocuğu evden ayrılan ailelerdeki bireylerin %36,2'sinin evlilik hakkındaki düşüncelerinde kararsız oldukları, %18,8'inin evliliğin fedakârlık ve sorumluluk gerektirdiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Çocuğu evden ayrılan ailelerden %17,4'ünün evliliği tavsiye ettikleri tespit edilmiştir.

Katılımcılardan ileri dönemdeki ailelerdeki bireylerin %37,3'ünün evlilik hakkındaki düşüncelerinde kararsız oldukları, %11,8'inin iyi bir aile yaşantısı için öncelikle saygı ve anlayış gerektirdiğini düşündükleri tespit edilmiştir. İleri dönemdeki ailelerdeki evli bireylerin %39,2'si gibi büyük bir çoğunluğunun evliliği tavsiye ettiği görülmekte olup, katılımcılardan yalnızca %2'sinin evliliği tavsiye etmediği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ileri dönemdeki ailelerdeki evli bireylerin çoğunlukla evlilik hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Aile yaşam döngüsü içerisinde evlilik doyumunun incelenmesi amacıyla hazırlanan bu çalışmada katılımcıların tanıtıcı özellikleri saptanmıştır. Ayrıca evlilik doyumları; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu, gelir düzeyleri, evlenme biçimleri, aile yaşam döngüleri, boş zamanlarını değerlendirme biçimleri ve evlilik hakkındaki düşünceleri gibi değişkenlere göre incelenmiştir. Son olarak araştırmaya katılan katılımcıların aile yaşam döngüleri özellikleri saptanmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma durumu, gelir durumu, evlenme biçimleri, çocuk ve yaşlı bakım sorumluluğu, aile yaşam döngüsü gibi değişkenleri ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu yönünde alt hipotezler oluşturulmuştur. Değişkenler ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yapılan çalışmada analiz bulgularına göre erkek katılımcıların evlilik doyumlarının kadın katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgular literatürde yapılan diğer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Güngör Houser (2009), Çağ (2011), Ryne (1981) ve Başat (2004) yaptıkları çalışmalarında cinsiyet ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuşlardır. Güngör Houser çalışmasında kadın katılımcıların evlilik doyumlarının erkek katılımcılara oranla daha yüksek olduğunu tespit etmiş, ancak Ryne ve Başat ise çalışmalarında erkeklerin kadınlara oranla evliliklerinden daha fazla doyum aldığını saptamıştır. Akar'da (2005), erkeklerin kadınlara göre evliliklerinden daha fazla doyum aldığı bulgularına ulaşmıştır. Eskin (2012) erkeklerin evlilik doyumlarının yüksek olmasında çocuk sahibi olmalarının önemli bir etken olduğunu ve babalık statüsünün erkeklerin ilişkilerindeki konumlarını güçlendirdiğini ve ilişkilerinden aldıkları doyumu artırmasına katkı sağlamasıyla açıklamıştır. Toplumumuzda toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı kadınların yüklendiği rol ve sorumluluklarının ağırlığı kadının evlilik yaşantısında daha fazla yük altına girmesine neden olmaktadır. Modernizasyon sürecinde kentleşme ve refah düzeylerinin artması ile birlikte kadınların bağımsızlık duyguları artmaktadır. Buna karşın geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlara yüklediği sorumluluklar nedeniyle bağımsızlıklarından özveride bulunmak zorunda kalmaları nedeniyle kadınların evlilikten aldıkları doyumu azaltabilmektedir. Ancak cinsiyet değişkeni ile farklı araştırma sonuçlarına da ulaşılmıştır. Örneğin; Çağ ve Yıldırım (2013) çalışmalarında cinsiyet değişkeninin evlilik doyumunu yordamadığı sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan çalışmada yaş değişkenine göre katılımcıların evlilik doyum düzeyleri arasında anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Benzer şekilde Yaşın dökmen ve Tokgöz (2002) çalışmalarında yaş değişkeni ve evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Araştırmaya katılan katılımcılardan evlilik doyumlarının en yüksek olduğu yaş grubu 25-34, evlilik doyumunun en düşük olduğu yaş grubu ise 18-24 yaş arası olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmada yaş değişkeni cinsiyetler açısından analiz edildiğinde yaş değişkenine göre cinsiyetler açısından anlamlı bir fark görülmemiştir.

Ancak Eskin (2012) çalışmasında özellikle geç yaşta evlenen kadınların evlilik doyumlarının yüksek olduğunu saptamıştır.

Çalışmadan elde edilen verilere göre eğitim düzeyi ve evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ilkokul ve ortaokul mezunu evli bireylerinin evlilik doyumlarının düşük olduğu, yüksek öğretim mezunu evli bireylerin evlilik doyumlarının ise yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışmaya göre evli bireylerin eğitim düzeyleri yükseldikçe evlilik doyumları da artmaktadır. Üncü (2007) yaptığı çalışmada benzer bulgulara ulaşmış olup, araştırmasında en düşük evlilik doyum ortalamasının ilköğretim mezunu, en yüksek ortalamasının ise lise mezunu evli bireylerde olduğunu saptamıştır. Kişilerin eğitim durumu insanların sosyal ve evlilik hayatından neler bekledikleri konusunda belirleyici bir etken olabilmektedir. Eğitim ve bu süreçte edinilen deneyimlerin bireylerin evlilik ve ilişki becerileri konusunda yeterli donanıma sahip olmasına katkı sağlamaktadır. Bireylerin eğitim düzeylerinin yüksek olması onların problem çözme becerileri, stresle başa çıkma, kriz yönetimi gibi becerilerle ilişkilerinde yaşadıkları çatışma ve çıkmazları daha kolay çözümlenebileceğini düşündürmektedir. Evli bireyler empati gibi sağlıklı iletişim yöntemleri ilişkide mutsuzluğa ve doyumsuzluğa yol açan çatışmaları ortadan kaldıracaklardır ve evliliklerinden duydukları memnuniyet ve doyum düzeyleri artacaktır. Çağ ve Yıldırım'da (2013) çalışmalarında evlilik doyumu ile eğitim düzeyi değişkeni arasında ilişki olduğunu saptamış olup, bu ilişkinin ters yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Çalışmalarına göre bireylerin eğitim düzeyleri arttıkça evlilik doyumları azalmaktadır. Yapılan çalışmada eğitim durumu cinsiyetler açısından analiz edildiğinde eğitim durumuna göre cinsiyetler açısından anlamlı bir fark görülmemiştir. Benzer şekilde Kabasakal ve Soylu (2016) çalışmalarında eğitim seviyesi arttıkça cinsiyetin evlilik doyumu üzerinde farklılaştırıcı etkisinin ortadan kalktığını ortaya koymuşlardır. Gürsoy (2004) ve Yüksel (2013) ise yaptıkları çalışmada kadınların eğitim seviyelerinin yükseldikçe evlilik doyumlarının da arttığını fakat erkekler açısından eğitim durumunun evlilik doyumunda etkisinin olmadığını ortaya koymuştur.

Araştırma kapsamında çalışma durumu ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu yönünde kurulan alt hipotezde, çalışma durumu ile evli bireylerin evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Aynı zamanda çalışmada cinsiyet ana etkisi bakımından da çalışma durumu ve evlilik doyumu arasından farklılık bulunmamıştır. Güngör Houser (2009) yaptığı çalışmasında benzer şekilde; çalışma durumunun evlilik doyumunu etkilediği üzerinde durmuştur. Çalışan kadınların ev ile ilgili sorumluluklarına ek olarak iş yerinde aldıkları sorumluluklar ve yaşanan stresin ev yaşamlarına yansıtacağı düşünülmüş ve stres yaratan konuların bireylerin problem çözme becerilerinde yetersiz kalacakları bu durumda aile yaşam kalitesini düşüreceği düşünülmüştür. Ancak araştırma verileri beklenen sonuçla örtüşmemektedir.

Araştırma bulgularına göre gelir durumu ve evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Alanyazına bakıldığında Şener ve Terzioğlu'nun (2008) yaptıkları araştırma ile benzer verilere ulaşmak mümkündür. Verilere göre katılımcıların gelir durumlarının arttıkça evlilik doyumlarının da arttığı bulunmuştur. Gelir düzeyinin yüksek olması evli bireylerin aile yaşantısında yaşam kalitelerini artıracak ve ekonomik stres kaynaklarını azaltacağından dolayı bireylerin evlilikten ve aile yaşantısından duyacakları memnuniyet artabilmektedir. Yapılan çalışmada gelir durumu cinsiyetler açısından analiz edildiğinde gelir durumuna göre cinsiyetler açısından farklılık saptanmıştır. Gelir durumunun azalması ise birlikte kadınların erkeklere göre evlilik doyum düzeylerinin çok daha düşük çıktığı görülmüştür. Yüksel (2013), yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmış olup; düşük gelirlili kadınların iyi olanlara göre düşük evlilik uyum ve doyumu ve çift birlikteliği yaşadığını tespit etmiştir. Doğan (1998) benzer bir şekilde çalışmasında kadınların gelir durumlarının arttıkça evliliklerini "iyi" olarak nitelendirdiklerini ortaya koymuştur. Hane halkı gelir düzeyinin düşmesi özellikle çalışmayan kadınlar için temel ve özel ihtiyaçlarının karşılanmasında stres oluşturduğu ve kadınların yaşam kalitesini düşürdüğü düşünülmektedir. Bedir (2018) ise yaptığı çalışmada kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulamamıştır.

Çalışmada evli bireylerin evlenme biçimleri ile evlilik doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalışmada flört ederek (anlaşarak, kendimiz karar verdik) evlenen evli bireylerin evlilik doyum düzeylerinin görücü usulüyle evlenen evli bireylerin evlilik doyum düzeylerinden daha fazla olduğu bulunmuştur. Akraba evliliği yapan evli bireylerin ise düşük evlilik doyumuna sahip olduğu görülmüştür. Çimen (2007), Yıldırım (2017) ve Yıldız ve Büyükşahin Çevik (2016) çalışmalarında flört ederek yani severek ve anlaşarak evlenen bireylerin en yüksek evlilik doyumuna sahip olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Fışiloğlu (2011) yaptığı çalışmada akraba evliliği yapan grupların evlilik doyumlarının daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Görücü usulü ve akraba evliliklerinin bireylerin kendi iradelerinden çok ailelerinin isteği ve desteği ile yapılmaktadır. Bu durum eşler arası duygusal yakınlıkların ve bağlanmaların evlilik ilişkisi içinde daha geç ve az oluşmasına neden olacağı düşünülmektedir. Severek ve flört ederek evlenen bireyler ise evlilik ilişkisi öncesinde yakın romantik ilişkilerine başlamakta ve evlilik öncesi güvenli bağlanma şekline sahip olmaktadır. İlişkilerinde bağlanma düzeyleri yüksek olan bireylerin ilişkilerinde kendilerini güvende hissetmekte ve mutlu olmaktadır. Bu durum da bireylerin ilişkilerinden doyum almalarını sağlamaktadır. Görücü usulü ya da akraba evliliklerini daha çok geleneksel bireylerin yaptığı düşünülmektedir. Geleneksel kişilerin daha kapalı ve duygularını ifade etmeyen, fazla sosyal ilişkileri olmayan bireyler olduğu düşünüldüğünde evlilik ilişkisindeki duygusal tatminin de azalacağını söylemek kaçınılmazdır. Severek evlenen bireyler ise sevgilerini birbirlerine daha açık ve sık gösterdiklerinden dolayı ilişkiden memnuniyet artmaktadır. Ancak çalışmada cinsiyetler açısından analiz edildiğinde gelir durumuna göre cinsiyetler açısından farklılık saptanmıştır. Bu farklılık akraba evliliği yapan evli

bireyler arasında olduğu ve akraba evliliği yapan erkeklerin akraba evliliği yapan kadınlara oranla evlilik doyumlarının çok daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yılmazçoban (2008) çalışmasında erkelerin evliliklerinde geleneksel tutum ve ilişki anlayışının devam ettirme eğiliminde olduğunu belirtmiş olup, akraba evliliği yapan erkeklerin evlilik doyumlarının yüksek olması bu çalışmayı destekler niteliktedir. Çelik (2006) yaptığı çalışmada benzer bir şekilde evlenme biçimlerine göre cinsiyet ana etkisi bakımından farklılıklar saptamış ve kadınların evlilik doyumlarının daha düşük olduğunu belirtmiştir.

Çalışmada evli bireylerin çocuk sahibi olma durumları ve evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakılmış ve çocuk sahibi olma ile evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Çalışmada çocuk sahibi olmayan evli bireylerin evlilik doyumlarının çocuk sahibi olan evli bireylerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgular literatürde yapılan diğer çalışmalarla tutarlılık göstermiştir. Çağ (2011), Çınar (2008) ve Kubat (2012) yaptıkları çalışmalarda çocuğu olmayan evli bireylerin evlilik doyumunun çocuğu olan evli bireylere göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Çocuğun aileye katılmasıyla birlikte evli bireylerin aile içi rol ve ilişki yapıları da değişmektedir. Bireylerin ebeveynlik rollerine hazır olmamaları, yeterli ebeveynlik becerilerini geliştirememeleri, çocuğun ekonomik ihtiyaçlarını karşılama konusundaki sıkıntılar aile içi rol ve ilişkileri büyük ölçüde etkilemekte ve evlilik doyumunu azaltabilmektedir. Ancak bu konu ile literatürde çok farklı sonuçlar elde edilmiş olup; Guttman ve Lazar (2004), çocuk sahibi olan ve olmayan çiftlerin oluşturduğu gruplarla yapmış oldukları araştırmalarda ilk kez çocuk sahibi olan evli bireylerin çocuk sahibi olmayanlara göre evlilik doyumunun daha yüksek olduğu saptanmışlardır. Bu durumun evli bireylerin çocuklarının dünyaya gelmesi ile birlikte bebeklerine duydukları sevgi, mutluluk ve memnuniyetten kaynaklandığı düşünülmektedir. Yapılan çalışmada çocuk sahibi olma durumunun cinsiyetler açısından analiz edildiğinde çocuk sahibi olma durumuna göre cinsiyetler açısından anlamlı bir fark görülmemiştir. Bu durumun; günümüzde kadının rolleri gibi görünen çocuk bakımı ve sorumlulukları, aile ilişkileri ve ev işi gibi konularda artık erkeklerinde söz sahibi olmak istemesi ve bu sorumlulukları paylaşmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmada evli bireylerin yaşlı bakım sorumlulukları ve evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakılmış ve yaşlı bakım sorumluluğu ile evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Çalışmada yaşlı bakım sorumluluğu olan evli bireylerin evlilik doyumlarının yaşlı bakım sorumluluğu olmayan evli bireylerden daha düşük olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmada yaşlı bakım sorumluluğu durumunun cinsiyetler açısından analiz edildiğinde cinsiyetler açısından anlamlı bir fark saptanmıştır. Yaşlı bakım sorumluluğu olan kadınların evlilik doyumlarının erkeklere göre çok daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu durumun; kadınların geleneksel cinsiyet rolleri açısından aile ve ev içinde erkeklere göre daha çok rol ve sorumluluk üstlenmeleri ve bu sorumluluklara kök aileden yaşlı ebeveynlerin bakım ve sorumluluğunun da

eklenmesiyle kadınlar hem çocukları, hem ev ile ilgili sorumlulukları hem de ebeveynin bakımını üstlenmek durumunda kalmaktadır. Artan rol ve sorumluluklar kadınlar üzerinde stres yaratabilmekte ve yaşam kalitelerini düşürebilmektedir. Bu da kadınların evlilikten aldıkları doyumun düşmesine neden olabilmektedir.

Çalışmada evli bireylerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri ve evlilik doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Boş vakitlerini dışarıda, ailesiyle ya da sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak geçiren evli bireylerin evliliklerinden daha çok doyum aldıkları, boş zamanlarında ev işi yaparak ya da evde vakit geçiren evli bireylerin ise evlilik ilişkisinden az doyum aldıkları bulunmuştur. Özellikle boş zamanlarını ailesi ile birlikte geçiren evli bireylerin birlikte vakit geçirmesi hem duygusal hem de sosyal etkileşimi artırmakta ve eşler arası bağlanma kalitesine olumlu katkı sağladığı düşünülmektedir. Eşlerin aile yaşantısı içinde üstlendikleri rol ve sorumluluklar dışında sosyal, duygusal ve fiziksel yakınlık kurmaları evliliklerinden ve ilişkilerinden aldıkları memnuniyeti ve doyumunu artıracaktır. Orthner (1975) çalışmasında boş zaman etkinliklerine harcanan zamanın evlilik doyumunu etkilediği ve bireylerin evlilik doyumunu düzenlemede önemli rol oynadığı sonucuna varmıştır. Bu bulgu bu araştırmadaki boş zaman değerlendirme biçimlerinin evlilik doyumunun yordayıcısı olduğu bulgusuyla tutarlıdır. Yapılan çalışmada boş zamanı değerlendirme etkinlikleri cinsiyetler açısından analiz edildiğinde cinsiyetler açısından anlamlı bir fark saptanmıştır. Boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerini sosyal ve kültürel etkinlikleri, arkadaşlar ile vakit geçirme gibi ev dışında geçiren kadınların evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu, boş zaman etkinliklerini ev içinde dinlenerek ve ailesiyle vakit geçiren erkeklerin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yapılan çalışmada bireylerin evlilik hakkındaki algı ve düşünceleri ile evlilik doyum düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Çalışmada evlilik doyumunun yüksek çıktığı evli bireyler evliliği çevresindeki bireylere tavsiye ederken, evlilik doyum düzeylerinin düşük olan evli bireyler evliliği tavsiye etmemektedirler. Bu araştırmanın güvenilirliği ve katılımcıların sorulara samimi cevaplar verdiği ve objektif değerlendirdiklerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Kirby'de (2005), evli bireylerin evlilikten aldıkları doyumun, bireylerin evlilik hakkındaki duygu ve düşüncelerini, evliliğine yönelik olan bakış açılarını ve evlilik algısını etkilediğini ifade etmektedir. Evli bireylerden evlilik doyumunun yüksek çıkan diğer bir gruplar ise iyi bir aile yaşantısı için eşlerin birbirine saygı duyması gerektiğini, evliliğin fedakârlık ve sorumluluk gerektirdiğini, aynı zamanda eşlerin aile içinde ortak kararlar alarak sorumlulukların paylaşılması gerektiğini düşünmektedir. Benzer şekilde Kanbur (2017) çalışmasında, evli bireylerin mutlu evlilik algılarının eşlerin birbirine sevgi ve saygı göstermesi gerekliliği ile oluştuğu, maddi ve manevi fedakârlıklar gerektirdiği, paylaşım ve sorumluluk sahibi olmak gibi ölçütlerle oluştuğu bulgularına ulaşılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular literatürle benzerlik göstermektedir. Yapılan çalışmada bireylerin evlilik hakkındaki algı

ve düşünceleri cinsiyetler açısından analiz edildiğinde cinsiyetler açısından anlamlı bir fark görülmemiştir.

Araştırmanın genel hipotezi olan evlilik doyumunun aile yaşam döngüsü evrelerine göre değişkenlik gösterdiği yönündeki bulgulara göre, evlilik doyumunun aile yaşam döngüsü evrelerine göre anlamlı derecede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada analiz bulgularına göre yeni evli çiftlerin evlilik doyumlarının en yüksek düzeyde olduğu, çocuk sahibi olduktan sonra evlilik doyumlarının düşmeye başladığı ve çocukların ergenlik dönemine gelmesiyle birlikte evlilik doyumlarının en alt seviyeye geldiği, çocukların evden ayrılmasıyla birlikte evlilik doyumlarının tekrar arttığı bulunmuştur. Ülkemizde aile yaşam döngüsü ve yaşam dönemlerindeki evlilik doyumuna yönelik araştırmalar yeterli olmamakla birlikte Tezer'in (1994), yaptığı çalışma ile benzer bulgulara ulaşılmıştır. Yavuz'un (2015) "Aile Yaşam Döngüsünün 4. ve 5. Evresindeki Evli Bireylerin Stresle Başetme Tarzları ve Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması" konusunda yaptığı çalışmada da benzer şekilde evreler arasında anlamlı fark bulmuştur. Rollins ve Feldman (1970) benzer şekilde yaptıkları çalışmada evlilik doyumunu ve aile yaşam dönemleri arasında U biçimli doğrusal olmayan ilişki bulmuşlardır. Aile yaşam döngüsü içerisinde yer alan gelişim görevleri ve aşamalarda bireylerin yaşamlarında meydana gelen olaylara ve bu olaylara yönelik eşerlin uyumu evlilik yaşantılarını etkilemektedir. Bradbury'de (2000), çocuk bakımı ve diğer sosyal rollerde zaman içinde oluşan değişimler nedeniyle evlilikten alınan doyumun değiştiğini belirtmektedir. Yapılan çalışmada aile yaşam döngüsü evreleri cinsiyetler açısından analiz edildiğinde cinsiyetler açısından anlamlı bir fark saptanmıştır. Kadın ve erkeklerin evlilik doyumlarının ergenlik dönemi olan aileler evresinde farklılaştığı saptanmıştır.

Çalışma sonucunda evli bireylerin aile yaşam döngülerinin ayrıntılı incelenmesine ilişkin bulgulara bakıldığında aile yaşam döngüleri ile çalışma durumu, çocuk bakımında yardım alma, boş zamanı değerlendirme ve evlilik hakkındaki düşünceleri arasında anlamlı ilişki olduğu bulgularına ulaşılırken, bireylerin ev işlerinde yardım alma ve yaşlı bakım sorumluluklarının olup olmaması gibi değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Aile yaşam döngüsü ve evlilik doyumunu konusu ülkemizde çalışılmadığından, literatür karşılaştırmaları daha çok döngüler içerisindeki bazı yaşam olayları ile ilgili yapılmıştır.

Araştırma katılan aile yaşam döngüsünün ilk evresinde olan ve evlilik doyumunun en yüksek çıktığı grup olan yeni evli çiftlerin %82,7'si gibi büyük bir bölümünün çalışma hayatının olduğu, boş zamanlarını çoğunlukla sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak ve arkadaşları ile vakit geçirdikleri dikkat çekmiştir. Bu aşamada evli bireylerden beklenen rol ve sorumluluklar diğer aşamalara oranla daha almakla birlikte, bu roller, karı-koca yani eş rolleridir. Rol sayısının azlığı bireylerin rollere uyum göstermesi bakımından daha işlevsel olmaktadır. Rol ve sorumlulukların azlığı aynı zamanda bireylerin aile yaşamında stres ve kriz yaratacak yaşamsal olaylarında azalmasını sağlayacak ve

bireylerin evlilik ilişkisine uyumuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu evrede bireylerin boş zamanı değerlendirme etkinlikle daha çok kendilerine ve eşlere yönelik etkinlikler olacağı tahmin edilebilir bir durumdur. Çalışma bulgularından elde edilen sonuçta bu bilgiyi doğrular niteliktedir. Bu evredeki katılımcıların büyük çoğunluğu boş zamanlarını sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak geçirmektedir. Sosyal ve kültürel etkinlikler bireylerin kendi kişisel gelişimlerine katkı sağlamakta ve bu kişilerin yaşamdan aldıkları doyumunu artırmaktadır. Yaşam doyumunu ve evlilik doyumunu birbirinden bağımsız değişkenler olarak düşünülmemektedir. Literatürde her iki değişkenin birbirinin yordayıcısı olduğuna dair araştırmalar mevcuttur. Çelik ve Tümkaya (2012), Soylu ve Kabasakal (2016), Yıldız ve Baytemir (2016) yaşam doyumunu ile evlilik doyumunu arasında anlamlı ilişki saptamışlardır. Çalışma bulgularına göre yeni evli çiftlerin en büyük çoğunluğunun evliliği tavsiye ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmadaki yeni evli çiftlerin evlilik doyumunun en yüksek grup çıkması ile tutarlı bir sonuçtur. Bulgulara göre yeni evli çiftlerin önemli bir kısmı da iyi bir aile yaşantısı için eşlerin birbirini iyi tanıyarak evlenmeleri gerektiğini düşünmektedir. Bu evrede ortaya çıkan önemli kavramlardan biri “uygun eş seçimidir”. Bu dönemde ortaya çıkabilecek sorun ve zorluklardan biride uygun eş seçimine bağlı evlilik sorunlarıdır. Bireyler ilişkilerinde ortak bir ev yaşantısını çoğunlukla evlendikten sonra deneyimlemektedir. Bu süreçte bireyler birbirlerini daha iyi tanımaya başlamakta ve uyum sağlamaya çalışmaktadır. Birbirlerini yeterince tanıyamadan evlenen eşlerde zaman zaman kişilik çatışmaları çıkmakta ve bu çatışmalarla baş edemeyen çiftlerin yaşam kalitesinde ve evlilik doyumunda düşüşler ortaya çıkabilmektedir. Eşlerin bu evrede kişilik çatışmalarını çözümede sağlıklı iletişim kurarak iş birliği içinde davranmaları sağlıklı ve yüksek doyumlu evlilikler açısından önemli rol oynayacaktır.

Araştırma katılan aile yaşam döngüsünün ikinci evresi olan küçük çocuğu olan ailelerde evlilik doyumunun ilk evreye göre düştüğü saptanmıştır. Evli eşlerin hayatına bir çocuğun katılımıyla birlikte bireylerin karı-koca rol ve sorumluluklarına ebeveynlik görevlerinin de eklenmesiyle bireylerin çocuk bakımı ile ilgili zorluklar ve stres yaratan konular yaşayabilmektedir. Bu zorluklarla ve stresle mücadeleye edemeyen çiftlerin ilişkisi azaltabilmekte aile mutlulukları ve evlilikten aldıkları doyum düşebilmektedir. Chapin vd. (2001) çocuk bakımının zorluğu ve yarattığı stres ve kaygıların ve çocuklara karşı eşlerin farklı davranış biçimleri sergilemeleri gibi konuların eşler arasında çatışmalara yol açarak evlilik ilişkisinden aldıkları doyumun azalmasına neden olduğu ve eşler arası ilişki kalitesinin düştüğü üzerinde durmuşlardır. Özellikle evlilik doyumunun daha düşük olduğunu bulduğumuz kadınların çalışma hayatlarının da olması da çocuk bakımındaki rol ve sorumlulukları üstlenmelerinde zorluklar yaşamalarına neden olmaktadır. Araştırma bulgularına göre bu evredeki katılımcıların %86,00'sinin çalışma hayatlarının aktif bir şekilde devam ettiği bulunmuştu. Özdemir Kemahlı (2019) çalışmasında çalışan kadınların, çocuk bakımı rol ve sorumluluklarının getirdiği zorluklardan etkilendiği, kadınların çalışma saatlerinden dolayı ebeveynlik rollerini yeterince sergileyemediklerini

ve kadınların biyolojik ve psikolojik olarak yorulmalarına ve evlilik ilişkilerinin zedelendiğini ortaya koymuştur. Çalışmada küçük çocuğu olan ailelerden çocuk bakımı konusunda yardım alan ailelerin almayan ailelere oranla daha az olduğu, ancak çocuk bakımında alınan desteğin, bireylerin rol ve sorumluluklarının azalmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu durumun çocuk sahibi olduktan sonra da sadece çocukların değil kendi duygu, his, istek ve ihtiyaçlarını da ön planda tutmasını sağlayarak evlilikten aldıkları doyumun devam etmesini sağlaması açısından önemli olacağı düşünülmektedir. Araştırma verilerine göre küçük çocuğu olan aileler boş zamanlarının büyük çoğunluğunu aileleri ile geçirmektedir. Her ne kadar bu evrede evlilik doyumu düşmeye başlasa da verilere göre evlilik doyumunun yüksek yaşandığı ikinci evredir. Çocukların aileye katılması bir takım zorlu rol ve görevleri de beraberinde getirirse de çoğunlukla çocukların varlığının çiftlerin yaşamlarına anlam kattığı da bilinen bir durumdur. Çocukların varlığı eşler arasındaki ilişkilerin güçlenmesine ve kişilerin tam bir aile gibi hissetmesini sağlamaktadır. Özellikle boş zamanlarını bu çalışmada olduğu gibi birlikte geçiren ailelerin etkileşimlerinin arttığı ve bu durumda evlilik doyumuna pozitif bir etkisinin olduğu düşünülmektedir. Özdemir Kemahlı'da (2019) çalışmasında araştırma verilerine uygun bir şekilde eşlerin birlikte ve aileleri ile zaman geçirdiklerinde yüksek nitelikli evlilik ilişkisine sahip oldukları bulgularına ulaşmıştır. Çalışma verilerine göre küçük çocuğu olan ailelerin evlilik hakkındaki düşünce ve algıları evliliğin fedakârlık ve sorumluluk getirdiği yönünde oluşmuştur. Bu durumun aileye yeni katılan bebek ve çocukların ihtiyaçlarının ön plana çıkarak eşlerin kendi duygu, his ve isteklerini geri plana atmalarından ve çocuk yetiştirme sorumluluğu baskısının daha ön plana çıkmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma katılan aile yaşam döngüsünün üçüncü evresi olan ergenlik çağında çocuğu olan aileler evlilik doyumunun en düşük olduğu evredir. Ergenlik öncesindeki küçük çocuklar genellikle aile yaşantısı ile uyumludur ve ebeveynler ile çok fazla çatışmaya girmezler. Çocukların büyümesi ve ergenlik dönemine girmesiyle ergen çocuklar kendi isteklerini ön plana alarak aileden bağımsız bir kimlik oluşturmaya başlarlar. Bu durum ailede stres yaratan bir süreç olmakla birlikte ebeveynler zorlu bir süreçten geçmektedirler. Eşler bu zorlu evrenin getirdiği gelişimsel sorunları yaşarken kendi evlilik ilişkileri ve eş etkileşiminden uzaklaşarak evlilik doyumları azalmaktadır. Gülşen ve Özer (2009) çalışmalarında ergenlik çağında çocuğu olan ailelerin stresle baş etmede boyun eğici yaklaşım sergileyerek çocuklardan kaynaklanan sorunları çözme eğilimi yerine kabullenici davrandıkları sonucunu elde etmişlerdir. Bu durum çiftlerin aile yaşantısında tükenmişlik duygularına yol açacağı ve yaşadıkları ilişkiden ve yaşamdan alacakları doyum düşüreceği düşünülmektedir. Çalışmada özellikle ailelerin sadece %9,7 gibi küçük bir kısmının çocuk bakımında yardım aldığı görülmüş olup, çoğu aile çocuk bakım sorumluluğunu kendileri üstlenmişlerdir. Bu bağlamda eşlerin kendilerine ayıracakları kişisel zaman da azalmaktadır. Çalışmada ergenlik çağında çocuğu olan ailelerin önemli bir kısmı boş vakitlerini evde vakit geçirerek değerlendirmekte önemli

bir kısmı da ev işleri yaparak vakitlerini değerlendirmektedir. Çoğu birey, boş zamanlarını kendi sosyal, kültürel ve duygusal gelişimlerine katkı sağlayacak etkinliklere ayırırken ergenlik çağında çocuğu olan evli bireyler rol ve sorumluluklarının dışında kalan vakitlerini evde dinlenerek ya da ev işleri yaparak geçirmekte ve yaşamdan aldıkları doyumun azalmasına neden olmaktadır. Bu durum eşler arasındaki ilişki ve etkileşimi de olumsuz etkileyecek ve evlilikten ve aile yaşantısından aldıkları doyumun düşmesine neden olacaktır. Ergenlik dönemindeki ailelerin evlilik ile ilgili düşüncelerine baktığımızda, ailelerin büyük bir çoğunluğunun iyi bir aile yaşantısı için eşlerin ortak kararlar alması ve sorumlulukların paylaşılması gerektiğini düşünmektedir. Önemli bir kısım katılımcı da evliliğin fedakârlık ve sorumluluk getirdiğini düşünmektedir. Evlilik doyumunun en düşük çıktığı bu evrede sorumlulukların paylaşılması gerektiği konusu önemli bir konudur. Çağ (2011) çalışmasında “Ev içi sorumlulukların paylaşımı” değişkenin; evlilik doyumunu üzerinde önemli bir değişken olduğunu, evli bireylerin ev içi sorumluluklarını paylaştıkça evlilik doyumunu düzeylerinin de arttığını ortaya koymuştur. Yogev ve Brett (1985) de evlilikte evli bireylerin çocuk bakımı ile ilgili rol ve görevleri yerine getirirken sorumluluklarını paylaşılmasının evlilik doyumlarını artırdığını belirtmiştir. En zorlu süreçlerden biri olan ve evlilik doyumunun en düşük çıktığı evre olan bu evrede evliliği tavsiye etmeyen evli bireylerin oranının yüksek çıkması da kaçınılmaz olmuştur

Araştırmanın 4. Evresinde olan çocuğu evden ayrılan ailelerin evlilik doyumlarının tekrar yükselmeye başladığı sonucu elde edilmiştir. Çocukların evden ayrılmasıyla birlikte bireylerin çocuk bakım ve sorumluluklarını tamamlamakta ve bütün enerji ve zamanlarını kendi iç dünyalarına dönerek, kendi istek ve arzularını gerçekleştirmek için kullandıkları düşünülmektedir. Çalışmada küçük çocuğu olan aileler ve ergenlik çağında çocuğu olan ailelerin boş zamanı değerlendirme etkinliklerinde sosyal ve kültürel etkinliklere katılımda azalma saptanmışken çocuğu evden ayrılan ailelerin tekrar sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak zamanlarını değerlendirdikleri ve yine kendi yaşam doyumlarını yükseltmeye yönelik etkinlikler gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Böylece bu evrede tekrar evli bireylerin hem yaşam doyumları hem de evlilik ilişkisinden aldıkları doyum artmaktadır. Çalışmada bu evredeki bireylerin boş zamanlarını değerlendirdikleri diğer bir etkinlik ise dışarıda vakit geçirme olmuştur. Çocuk bakım rol ve sorumlulukları gibi ev içinde azalan rol ve sorumluluklar nedeniyle bireylerin daha çok sosyal hayata katılma fırsatı buldukları düşünülmektedir. Bu evrede bireyler sadece kendi iç dünyalarına değil, eşleriyle olan ilişkilerini de güçlendirmektedir. Evlilik ilişkisinde eşlerin yakın olması ile evlilik doyumunu arasında doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çocukların evden ayrılmasıyla birlikte eşler arasında yakınlığın artması, eşlerin evlilik doyumunu da artırmaktadır. Spainer, Lewis ve Cole (1975), yaptıkları çalışmada evlilik yıllarının ilerlemesi ile birlikte eşlerin birbirlerine olan yakınlıkları nedeniyle evlilik doyumlarının ilerleyen yıllarda arttığını saptamışlardır. Bu evredeki evli bireyler çoğunlukla evliliğin fedakârlık ve sorumluluk getirdiğini düşünmekte olup, evliliği tavsiye etmektedirler.

Araştırma verilerine göre aile yaşam döngüsünün son evresinde olan ileri dönemdeki ailelerin evlilik doyumunda düzeyinin tekrar arttığı sonucu elde edilmiştir. Eşlerin ileriki yaş dönemlerinde de azalan sorumlukları sayesinde karı-koca rollerine dönerek, birbirlerine ayırdıkları vaktin artmasını sağlamakta ve bu eşlerin iletişim ve etkileşimlerinin kalitesini artırmaktadır. Aynı zamanda bu evrede bireylerin yalnızlık duygusu ile baş etme konusunda birbirlerinin desteklerine ihtiyaç duymaları evlilik doyumlarının artmasını sağlamaktadır. Çağ ve Yıldırım (2013), eş desteği ve evlilik doyumunu konu alan araştırmalarında eş desteğinin evlilik doyumunu pozitif yönde yordadığını bulmuşlardır. Çalışmada da ilerideki dönemdeki ailelerin boş zamanlarını en çok ailesi ile geçirdiğini ya da evde dinlenerek vakit geçirdikleri ve bu dönemdeki bireylerin evlilik doyumlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Bu evrede ileri yaş dönemdeki ailelerde anneanne, babaanne ve dede gibi farklı rollerde tanımlanmakta ve ileri yaş dönemdeki ailelerde torun ilişkisi ön plana çıkmaktadır. Bu ilişki aile için ilişkilerin artmasını sağlayacağı ve evli bireylerin aile ilişkilerinden doğan doyumun artacağı düşünülmektedir. Evlilik doyumunun yükseldiği bu evrede çalışmada evredeki evli bireylerin evliliği herkese tavsiye ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu evredeki bireyler iyi bir aile yaşantısı için öncelikle saygı ve anlayış gerektiğini belirtmişlerdir. Demir ve Durmuş (2015), uzun süredir evli olan ileri dönemdeki evli bireyler ile yaptığı araştırmada katılımcıların evliliklerinin uzun yıllar sürmesinin nedeni olarak, saygı, aileye bağlılık ve mutluluğu eşinde arama gibi değişkenlerin olduğunu saptamıştır. Çalışmalarından elde ettikleri diğer bir bulgu ise uzun süre evli olan ileri yaş dönemdeki bireylerin kendilerini saygılı ve anlayışlı olarak tanımlamaları olmuştur. Aynı zamanda bu araştırmada çalışmamızla tutarlı olarak iyi bir aile yaşantısı ve uzun evlilik için saygı, anlayış ve sadakatin her şeyden daha önemli olduğu saptanmıştır.

ÖNERİLER

Evlilik ve aile yaşantısının biyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere çok boyutlu karmaşık bir yapıya sahip olması, evlilik doyumunun da çok değişkenli faktörle ilişkili olmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada evlilik doyumu aile yaşam döngüsü içerisinde incelenmiş olup, aile yaşam döngüsü evrelerinde evlilik doyumunun evrelerdeki gelişimsel görevler ve çeşitli değişkenler doğrultusunda farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Bu bağlamda aşağıda yer alan öneriler geliştirilmiştir:

1. Aile yaşam döngüsü evrelerine özgü gelişimsel görevler evlilik doyumunu etkilemektedir. Bu nedenle evlilik alanında çalışan uygulayıcıların çiftler ile çalışırken bu değişkeni göz önünde bulundurması önemlidir. Aile yaşam döngüsü modelleri ve gelişim görevleri aile alanında çalışan uygulayıcılar tarafından iyi bilinmesi gereklidir.
2. Evli çiftlerle çalışan uygulayıcılar açısından sağlıklı aileler ve doyum sağlanan evlilikler yaratmak için alternatif önleyici stratejileri üretmek açısından evlilik doyumundaki rol dinamikleri ve aile yaşam döngüsündeki riskli aşamalar daha anlaşılır hale getirilmelidir.
3. Evli bireylerin aile yaşam döngüsünde aşamaları içinde karşılaşmaları muhtemel stres ve krizlerle baş etme becerilerini geliştirici eğitim programları geliştirilmelidir. Düzenlenecek olan eğitimlerde, aile yaşam döngüsünün farklı aşamalarında yaşanabilecek gelişimsel zorlukların, stres kaynaklarının ve olası krizlerin ailelerle paylaşılması ve koruyucu faktörlere dikkat çekilmesi düzenlenecek olan eğitimlerin işlevselliğini artıracaktır.
4. Bireylerin evliliklerindeki beklentilerin karşılanmadığı durumlarda evlilik doyumu düşmekte ve boşanma ile sonuçlanabilmektedir. Boşanmaların ve aile içi uyuşmazlıkların giderilmesi amacıyla uzmanlık mahkemesi olarak kurulan aile mahkemelerinde ailede yaşanan sorunların çözümüne yönelik mesleki ve bilimsel çalışmaların gerçekleştirilmesi için atanan sosyal çalışma görevlilerinin aileye yönelik koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler alabilecek yeterlilikte olmasına dikkat edilmelidir. Aile alanında bilirkişi incelemesi olarak ele alınan ve aile mahkemelerinin ayrılmaz bir parçası haline gelen sosyal inceleme raporlarının sosyal hizmet uzmanı tarafından hazırlanan mesleki raporlar olmalıdır.
5. Evlilik ve çift danışmanlığında çiftlerin evlilik doyumunun bireyin yaşam doyumuna olan etkisi de dikkate alınarak müdahaleler gerçekleştirilmelidir.
6. Evliliğe ilişkin algıların, düşüncelerin ve beklentilerin evlilik doyumunda önemli belirleyici etkenlerden olduğu düşünüldüğünde evlilik öncesi eğitim ya da danışma programlarında çiftlerin evliliğe ilişkin algı, düşünce ve beklentilerin önemi konusunda farkındalık kazandırılmalıdır.

7. Hem kişisel hem de aile düzeyinde boş zaman değerlendirme etkinliklerinin evlilik doyumunu artırmada önemli bir etken olduğu düşünüldüğünde evli bireyler ve aileler için boş zaman deneyimi tasarlamak ve onları bu sürece dâhil etmek önemli olacaktır.
8. Yapılan çalışmada evlilik doyumunun aile yaşam döngüsü evreleri ile ilişkili olduğu elde edildiği için, bu ilişkiyi açıklamak ve literatüre daha fazla kaynak sağlamak için “Gelişimsel Evlilik Kuramı” na ihtiyaç duyulmaktadır.
9. Bu araştırmada Carter ve McGoldrick’in aile yaşam döngüsüne göre belirlenmiş evrelerde bulunan evli bireyler üzerinden yapılmıştır. Aile yaşam döngüsünün diğer modellerine göre ayrılmış evrelerde bulunan katılımcılar üzerinden benzer araştırmalar yapılmalı ve sonuçlar karşılaştırılmalıdır.
10. Yurt dışı araştırmalarında ortaya konulan aile yaşam döngüsü modellerinin kültürler arasındaki farklılıkları her zaman değerlendirmede yeterli olmayacağı düşünüldüğünde yerel kültür, değer ve inançları doğrultusunda literatürde tekrar gözden geçirilerek uyarlanması gerekebilmektedir.
11. Araştırmanın çalışma grubu İstanbul’da yaşayan evli bireylerden oluşmaktadır. Ancak Türkiye’de bölgesel özellikleri ve yapılarındaki farklılıklar araştırma sonuçlarını etkileyebilecektir. Özellikle büyük kentlerdeki aile yaşantısını etkileyen ekonomik, sosyal ve kültürel faktörler kırsal bölgelere göre değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle kırsal ve kentsel alan ve yapılarında bulunan katılımcılarla çalışmaların ve karşılaştırmaların yapılması daha objektif sonuçlara ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.
12. Çalışmada evli bireylerin bireysel olarak araştırmaya katılması yeterli görülmüştür. Daha sonra yapılacak çalışmada çift olarak eşler çalışmaya dâhil edilebilir.
13. Evli bireylerin evlilik doyumlarına ilişkin çalışmalar incelenirken, yaşam doyumunu, evlilik doyumunu, evlilik uyumu gibi kavramların net tanımlanmadığı ve bu kavramların birbiri yerine kullanıldığı gözlemlendiğinde bu kavramları ölçme ve değerlendirmede ölçekler kullanıldığından dolayı kavramların doğru değerlendirilmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aile Planlaması ve İslam Din.* (1999). Ankara: Türkiye Aile Planlaması Derneği Yay.
- Akar, H. (2005). *Psikiyatrik Yardım Talebi Olanlar ile Yardım Talebi Olmayan ve Boşanma Aşamasında Olan Çiftlerde; Çift Uyumu ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması.* (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi. İstanbul
- Akan, V. (1990). Çağdaş Sosyolojide Bir Kuram: "Sosyal Alışveriş". *Eğitim ve Bilim Dergisi.* 14(76). (10-15): <<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5986>>. Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2019
- Aksoy, P. (2017). Aile İçi İlişkiler ve İletişim. Gülen Baran (Ed.). *Aile Yaşam Dinamiği* içinde (69-112). Ankara: Pelikan Yay.
- Aktu, Y. (2016). Levinson'un Kuramında İlk Yetişkinlik Döneminin Yaşam Yapısı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.* 8(2). (162-177).doi:10.18863/pgy.12690
- Aluş, Y. (2016). *Türk Ailesinde Eşler Arası Mutluluk Algısı ve Beklentileri: Sakarya Örneği.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya
- Aslan Yılmaz, H. ve S. Hovardaoğlu (2015) :937-938).Yakın İlişkilerde Yatırım Modeli UNSURLARININ ve Bazı Değişkenlerin Yüksek ve Düşük İzlenim Ayarlamacılığı ile İlgisi. *International Journal of Human Sciences.* 12(2). (932-949).doi:10.14687/ijhs.v12i2.
- Atak H. ve N. Taştan (2012). Romantik İlişkiler ve Aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.* 4(4). (520-546). doi:10.5455/cap.20120431
- Azizoğlu Binici, S. (2000). *Psikolojik Yardım İçin Başvuruda Bulunan ve Bulunmayan Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirilmelerinin Karşılaştırılması.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Bacanlı, H. ve Ş Işık Terzi (2015).*Yetişkinlik ve Yaşlılık: Gelişimi ve Psikolojisi.* İstanbul: Açılım Kitap Yay.
- Baran, G. ve S. Atlı. (2017). Tarihsel Süreçte Aile ve Aile Kuramları. Gülen Baran (Ed.). *Aile Yaşam Dinamiği* içinde (35-66). Ankara: Pelikan Yay.
- Baran, G. ve A. Yurteri Tiryaki. (2017). Aile Yaşam Döngüsü. Gülen Baran (Ed.). *Aile Yaşam Dinamiği* içinde (1-34). Ankara: Pelikan Yay.
- Başak, S. (2003). Kuramsal Yaklaşımlarda Yapıya İlişkin İkilemler. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi.* 3(). (133-160).
- Başat,Ç. (2004). *Cinsel Doyumun Evlilik Doyumu Kontrol Odağı ve Kendilik Değeri Üzerinden Yordanması.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Battal, A. (2008). *Boşanma Sebepleri, Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları (Nihai Rapor).* İstanbul: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay.

- Bedir, İ. (2018). *Evli Bireylerde Evlilik Doyumunu Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Bilen, M. (2009). *Sağlıklı İnsan İlişkileri*. Ankara: Anı Yay.
- Bingöl, Z. (2019). *Gebelik Dönemindeki Evlilik Doyumunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Cerrah Paşa Linsansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul
- Blacker, L. ve N. Garcia-Preto. (2014). Families at Midlife: Launching Children and Moving On. *The Expanding Family Life Cycle: Individual, Family, and Social Perspective* içinde (241-254). Essex: Pearson Education Limited.
- Bradbury, T.N., F.D. Fincham ve S.R.H. Beach. (2000). Research on the Nature and Determinants of Marital Satisfaction: A Decade in Review. *Journal of Marriage and Family*. 62. (964-980).
- Bradbury, T. N. ve F.D. Fincham. (1990). Attributions in Marriage: Review and Critique. *Psychological Bulletin*, 107(1). (3-33).
- Bulut, I. (1993). *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yay.
- Büyüktaşkapu Soydan, S. (2018). Aile Kuramları. Kezban Tepeli, Ender Durualp (Ed.). *Aile Yaşam Döngüsü* içinde (67-88). Ankara: Hedef Cs Basın Yay.
- Canatan, K ve E. Yıldırım (2013). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap Pınar Yay.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul
- Carter, B., M. McGoldrick ve B. Petkov. (2014). Becoming Parents: The Family With Young Children. *The Expanding Family Life Cycle: Individual, Family, and Social Perspectives* içinde (203-224). Essex: Pearson Education Limited.
- Çağ, P. (2011). *Evli Bireylerde Eş Desteği ve Evlilik Doyumu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çağ, P. ve İ. Yıldırım (2013). Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(39). (13-23)
- Çakır, O. (2014). *Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model: Uyumsuz Şemalar, Bağlanma Stilleri ve Duygusal Düzenleme*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çamur Duyan, G. (2018). Aile Yaşam Döngüsü. Kezban Tepeli, Ender Durualp (Ed.). *Aile Yaşam Döngüsü* içinde (89-112). Ankara: Hedef Cs Basın Yay.
- Çamur Duyan, G. (2003). Aile Yaşam Döngüsü ve Gelişimsel Farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 14(2). (33-41)

- Çelik, M. (2006). *Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana
- Çelik, M. ve S. Tümkaya. (2012). Öğretim Elemanlarının Evlilik Uyumu ve Yaşam Doyumlarının İş Değişkenleri ile İlişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 13(1). (223-238).
- Çelik, M. ve Yazgan İ. B. (2009). Evlilik Doyum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 18(2). (247-269).
- Çınar, L. (2008). *Evlilik Doyumu: Cinsiyet Roller ve Yardım Arama Tutumu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Çimen, Ş. E. (2007). Görücü Usulü ve Anlaşarak Evlenen Bireylerin Çeşitli SosyalPsikojik Faktörler Yönünden Karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Davaslıgil, Ü. (1997). Ekolojik Yaklaşımın Psikoloji ve Eğitime Uygulanması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 21(103). (66-79).
- Demir, Y. Ve E. Durmuş (2015). Uzun Evlilikler: Bir Yastıkta Kırk Yıl. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(36). (636-645).
- Demirbaş, M. ve R. Yağbasan. (2005). Sosyal Öğrenme Teorisine Dayalı Öğretim Etkinliklerinin, Öğrencilerin Bilimsel Tutumlarının Kalıcılığına Olan Etkisinin İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18(2). (363-382)
- Demiröz, F. (2003). Ailede Krizler ve Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 14(1). (85-98).
- Doğan, E. (1998). *Evlilerde Yalnızlık, Depresyon, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İnancı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Dökmen, Z. (2009). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.
- Duval, E. M. (1988). Family Development's First Forty Years. *Family Relations*. 37 (2). (127-134)
- Duyan, V. (2003). Aileye Yönelik Planlı Müdahale Sürecinin Aşamaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 14(1). (41-61)
- Emiroğlu, V. (1995). *Yaşlılık ve Yaşlının Sosyal Uyumu*. Ankara:Şafak Yay.
- Erbek, E., E. Beştepe, H. Akar, N. Eradamlar ve R. L. Alpkan (2005). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam:Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*. 18 (1). (39-47)
- Ertürk, H. G. (2010). Aile Kuramları. Tülin Güler (Ed.). *Anne Baba Eğitimi* içinde (17-33). Ankara: Pegem Akademi Yay.

- Eskin, M. (2012). Evlilik Terapisi İçin Başvuran Çiftlerin Evlilik Doyumu ve Evlilik Terapisiyle Hakkındaki Görüşleriyle İlişkili Etmenler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 15. (226-237)
- Eslek, D. ve D. Yılmaz Irmak. (2018). Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Göçmen Çocuklar ve Oyunları Üzerine Bir Derleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20(3). (347-362).
- Fıfıloğlu, H. (1992). Lisans Üstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu. *Psikoloji Dergisi*. 7(28). (16-23).
- Fincham, F. D. ve T. N. Bradbury. (1993). Marital Satisfaction, Depression, and Attributions: A Longitudinal Analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(3). (442-452).
- Gander, M. J. Ve H. W. Gardiner. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev. Ali Dönmez, Nermin Çelen, Bekir Onur). Ankara: İmge Kitapevi Yay.
- Gladding, S.T.(2012). *Aile Terapisi*. (Çev.: İbrahim Yıldırım, İbrahim Keklik). Ankara: Pdrem Yay.
- Garcia-Preto, N. (2014). Transformation of the Family System During Adolescence. *The Expanding Family Life Cycle: Individual, Family, and Social Perspective* içinde (225-240). Essex: Pearson Education Limited.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Dergisi* 8(1-2)
- Gökmen, A. (2001). *Evli Eşlerin Birbirlerine Yönelik Kontrolçülük Ve Bağımlılık Algılarının Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Görgün Baran, A., V. Kalinkara, N. Aral, G. Akın, G. Baran ve Y. Özkan. (2005). *Yaşlı ve Aile İlişkileri*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay.
- Güleç, G. (2012). *Aile Yapısı ve İlişkileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Gülşen, B. Ve F. G. Özer. (2009). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Stresle Baş Etme Durumları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 8(5). (413-420).
- Güneş, F. (2017). Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 27(2). (245-256).
- Güngör, H. C. (2007). *Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Güngör Houser, A. (2009). *Evli Bireylerin Sahip Oldukları İletişim Çatışması Türü, Romantik Kıskançlık ve Duygusal Zekâ Düzeylerinin Evlilik Doyumları Üzerine Etkisi*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Gürsoy, F. Ç. (2004). *Kaygı ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.

- Güven, S. (1991). *Aile Yaşam Dönemleri ve Özelliklerini Ev İdaresi İlkeleri Yönünden İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Güven, S. (2000). Yaşlılıkta Aile İlişkileri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 1(10). (92-99).
- Güven, N ve A.S. Sevim. (2007). İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Algılanan Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumunu Yordama Gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3(28). (49-61).
- Hallaç, S ve F. Öz (2014). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 6(2) doi:10.5455/cap.20130625102321
- Hawkins, J. L. (1968). Associations between companionship, hostility, and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*. 30(4). (647-650) doi: 10.2307/349510.
- Haylı, R. G., E Durmuş ve A. Kış, A. (2017). Evlilik Doyumunun Cinsiyet Açısından İncelenmesi: Bir Meta-Analiz çalışması. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3328-3342. doi:10.14687/jhs.v14i4.4830
- Hazan, C. ve P. Shaver. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*. 52(3). (511-524).
- Hortaçsu, N. (1991). Relation Between Depression And Attachment Styles in Parent and İnstitution Reared Turkish Children. *The Journal of Genetic Psychology*. 154(3). (329-337).
- İşinsu Halat, M. (2009). *Yatırım Kuramı Bağlamında Evli Çiftlerde Uyum, Nedensel ve Sorumluluk Yüklemeleri ile Yalnızlık Arasındaki Bağlantılar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- İçli, G. (1997). Aile Araştırmalarında Yöntem ve Yaklaşım. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(). (59-68).
- İl, S.(2001). Aile Yaşamı ve Gereksinimler. Veli Duyan, Aliye Mavili Aktaş (Ed.). *Prof. Dr. Nihal Turan'a Armağan Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları*. içinde (139-145). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu yay.
- İl, S. (2001). Polisin Aile Yaşamı. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 12(3). (50-58).
- İşmen, A.E. (2004). Aile Yaşam Döngüsü. Haluk Yavuzer (Ed.). *Evlilik Okulu* içinde (19-39). İstanbul: Remzi Kitapevi Yay.
- Kabasakal, Z. ve Y. Soylu. (2016). Evli Bireylerin Evlilik Doyumunun Cinsiyet ve Eş Desteğine Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 5(4). (209-214).
- Kanbur, D. (2017). *Türk Ailesinde Kocaların Perspektifinden Evlilik Deneyimi ve Mutlu Evlilik Algıları: Balıkesir Kentsel Kocalar Örneği*. (yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
- Kapinus, C. A. ve M. P. Johnson. (2003). The Utility of Family Life Cycle as a Theoretical and Empirical Tool, Commitment and Family Life-Cycle Stage. *Journal Of Family Issues*. 24(2). (155-184) DOI: 10.1177/0192513X02250135

- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yay.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal Değişme ve Aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*.12(2). (89-98).
- Kasapoğlu, A. (2011). Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları. Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner (Ed.). *Aile Sosyolojisi içinde* (2-27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- Kılıç, E. (2017). *Bağlanma Biçimlerinin Evlilik Doyumu İle İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(36). <http://dergipark.org.tr/esosder/issue/6150/82609>
- Koçak, A. (1999). Davranışların Nedenlerini Algılama: Yükleme Kuramları. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*. 1(1). (108-120)
- Kongar, E. (1972). *İzmir'de Kentsel Aile*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yay.
- Kubat, D. E. (2012). *Evli Bireylerde Aldatma Eğilimi ve Evlilik Doyumu İlişkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi Yay.
- Mavili Aktaş, A. (2000). Evlilik Danışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 1(-). (53-68).
- McGoldrick M., B. (2014). Becoming A Couple. *The Expanding Family Life Cycle: Individual, Family and Social Perspectives* içinde (185-202). Essex: Pearson Education Limited.
- McGoldrick, M.; B. C. Carter ve N. Garcia Preto. (2014). Overview: The Life Cycle in Its Changing Context Individual, Family and Social Perspectives. *The Expanding Family Life Cycle: Individual, Family, and Social Perspective* içinde (1-20). Essex: Pearson Education Limited.
- Miller, P.H. (2008). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. (Çev. Zeynep Gültekin). Ankara: İmge Kitapevi Yay.
- Murphy, P. E. ve W. A. Staples. (1979). A Modernized Family Life Cycle. *The Journal Of Consumer Research*. 6(-). (6-22)
- Nazlı, S. (2013). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yay.
- Obalar, S. ve S. Ada. (2010). Ekolojik Bakış Açısı ve Sosyal Kapital Kuram Çerçevesinde Öğrencilerin İlk Okuma Yazma Becerilerinin İncelenmesi. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 32(), (141-168).
- Onat, Ü. (2000). Yaşlılık ve Sağlıklı Yaşlanma. Gönül Erkan, Vedat Işıkhhan (Ed.). *Antropoloji ve Yaşlılık: Prof. Dr. Vedia Emiroğlu'na Armağan*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yay.
- Onur, B. (2000). *Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*. Ankara: İmge Kitapevi Yay.

- Orhan, F. ve A. Dağcı. (2015). Ergenlikte Dini Kimliğin İnşası: Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Bir Değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 4(7). (115-132).
- Orthner, D. K. (1975). Leisure Activity Patterns and Marital Satisfaction over the Marital Career. *Journal of Marriage and the Family*, 37(1). doi:10.2307/351033
- Özdemir-Kemahlı, H. P. (2019). *Yüksek Nitelikli Evlilikler Yaratmak: Mutlu Çiftlerin Deneyimleri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Özdemir, Ş., C. Vatandaş ve Ö. Torlak (2009). Sosyal Problemleri Çözmede Aile Yaşam Döngüsünün (AYD) Önemi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay.
- Özdemir, Ş., Ö. Torlak ve C. Vatandaş (2013). *Aile Yaşam Döngüsü ve Tüketimi*. İstanbul: Sekam Yay.
- Özgüven, İ. E. (2012). *Cinsellik ve Cinsel Yaşamı*. Ankara: Nobel Akademik Yay.
- Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yay.
- Peterson, G. W. ve B. C. Rollins. (1987). Parent-Child Socialization. Marvin B. Sussman, Suzanne K. Steinmetz (Ed.). *Handbook of Marriage and the Family* içinde. (471-507). Boston: Springer
- Polat Uluocak, G. ve I. Bulut. (2011). Aile Terapilerinin Feminist Teori Açısından İncelenmesi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. 7(24). (9-24).
- Rodgers, R. H. ve J. M. White. (1993). Family Development Theory. *Sourcebook of Family Theories and Methods*. (225-257). doi:10.1007/978-0-387-85764-0_10
- Rollins, B. C ve H. Feldman. (1970). Marital Satisfaction over the Family Life Cycle. *Journal of Marriage and the Family*, 32(1). doi:10.2307/349967
- Rollins, B. C. Ve K. L. Cannon. (1974). Marital Satisfaction over the Family Life Cycle: A Reevaluation. *Journal of Marriage and the Family*, 36(2). doi:10.2307/351153
- Russell-Chapin, L. A, T. J. Chapin ve L. G. Sattler. (2001). The Relationship of Conflict Resolution Styles and Certain Marital Satisfaction Factors to Marital Distress. *The Family Journal*, 9(3). doi:10.1177/1066480701093004
- Satir, V. (2016). *Temel Aile Terapisi*. (Çev.: Selim Yeniçeri). İstanbul, Beyaz Yay.
- Schnittger, M. H. ve G.W. Bird (1990). Coping among Dual-Career Men and Women across the Family Life Cycle. *Family Relations*, 39(2). (199-205)
- Schram, R. W. (1979). Marital Satisfaction over the Family Life Cycle: A Critique and Proposal. *Journal of Marriage and the Family*, 41(1).doi:10.2307/351726

- Selman, A. (2017). *Dindarlığın Aile Yaşam Döngüsü Süreçlerine Etkisi.(Batı Akdeniz Örneği)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Sezal, İ. (1981), *Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar*, Ankara: Birlik Yay.
- Sokolski, D.M. ve S. S. Hendrick. (1999). Marital Satisfaction. *American Journal of Family Therapy*. 26. (39-49).
- Soylu, Y.ve Z. Kabasakal. (2016). Evli Kadınların Yaşam Doyumunun Evlilik Doyumu ve Çalışma Durumu ile İlişkilerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4). ISSN: 2146-9199.
- Spanier, G. B. Ve R. A. Lewis (1980). Marital Quality: A Review of the Seventies. *Journal of Marriage and Family*. 42(2). (825-839).
- Spanier, G.B., R. A.Lewis ve C. L. Cole. (1975). Marital Adjustment over the Family Life Cycle: The Issue of Curvilinearity. *Journal of Marriage and the Family*. 37(2). (263-275). doi:10.2307/350960
- Sungur, Z. (2014). Toplumsal Yapıyı Açıklayan Kuram ve Kavramlar. Zerrin Sungur (Ed.). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı* içinde.(2-27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- Şen, B. (2009). *Evlenmek Üzere Başvuruda Bulunan Bir Grup Nişanlı Çiftin Evlilik ve "Evlilik Öncesi Çift Eğitimi"ne İlişkin Bilgi, Görüş Ve Değerlendirmeleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Şener, A ve R. G. Terzioğlu. (2002). *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay.
- Şener, A ve R. G. Terzioğlu. (2008). Bazı Sosyo-Ekonomik ve Demografik Değişkenler ile İletişimin Eşler Arası Uyuma Etkisinin Araştırılması. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. 4(13). (7-20).
- Tarhan, N. (2005). *Kadın Psikolojisi*. İstanbul: Nesil Yay.
- Tepeli, K. (2018). Ailenin Tanımı, Türleri ve İşlevleri. Kezban Tepeli, Ender Durualp (Ed.). *Aile Yaşam Döngüsü* içinde (14-38). Ankara:Hedef Cs Basın Yay.
- Terzi İlhan, s. ve Ş. Işık (2017). Evli Bireylerin İlişki Bağlanımları: Yatırım Modeli Temelli Nitel Bir Çalışma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 15(2). (184-199).
- Terzioğlu, G., S. Güven, O. Hazer, H. Öztop ve A. Şener. (2004). Yaşlılıkta Sosyal ve Ekonomik Yaşam. *Yaşlılık Gerçeği* içinde. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma Merkezi.
- Tezcan, M. (1993). *Eğitim Sosyolojisinde Çağdaş Kuramlar ve Türkiye*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay.
- Tezer, E. (1994). Evli Esler Arasındaki Çatışmalar ile Çeşitli Demografik Değişkenlerin Evlilik Doyumuna Etkisi: Kadın Eşin Bir İşte Çalıştığı ve Çalışmadığı Esler Üzerinde Bir Araştırma. *3P-Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*. 2(3). (209-216).

- Tezer, E. (1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doym: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Damşma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (7). (1-7).
- Tutarek Kışlak, Ş ve Ş Çavuşoğlu (2006). Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. 3(9). (61-68).
- Türkaslan, N. ve S. Yurtkuran Demirkan. (2007). *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğın Kuruluşuna İlişkin Görüş ve Düşünceleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2018). *İstatistiklerle Aile, 2017*. Sayı:27597
- Üncü, S. (2007). *Duygusal Zeka ve Evlilik Doymu İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Walsh, F. (2014). Families in Later Life: Challenges, Opportunities, and Resilience. *The Expanding Family Life Cycle: Individual, Family, and Social Perspectives* içinde (255-272). Essex: Pearson Education Limited.
- White, L. K. (1983). Determinants of Spousal Interaction: Marital Structure or Marital Happiness. *Journal of Marriage and Family*. 43(3). (511-519).
- Yan, S. ve Y. Zhou. (2016). Research of Work-Family Balance Based on Family Life Cycle. *Open Journal of Social Sciences*. 4 (-). (218-224).doi.org/10.4236/jss.2016.411018
- Yaşın Dökmen, Z. ve Ö. Tokgöz. (2002). Cinsiyet, Eğitim, Cinsiyet Rolü İle Evlilik Doymu, Eşle Algılanan Benzerlik Arasındaki İlişkiler. *XII. Ulusal Psikoloji Kongresi Güncel Sorunlar ve Psikoloji Kongre Kitabı*. Ankara: Türk Psikologlar Derneğı Yay.
- Yavuz, Y. (2015). *“Aile Yaşam Döngüsünün 4. ve 5. Evresindeki Evli Bireylerin Stresle Başetme Tarzları ve Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Yavuzer, H. (1995). *Anne Baba ve Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.
- Yazgan İnanç, B., M. Bilgin ve M. Kılıç Atıcı. (2004). *Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Adana: Nobel Kitabevi Yay.
- Yıldız, M. A. ve G. Büyüksahin Çevik. (2016). Evli Bireylerin Evlilik Doymlarının ve Yaşam Doymlarının İncelenmesi. *International Journal of Human Science*. 13(1). (227-242). doi:10.14687/ijhs.v13i1.3417.
- Yıldız, M. A. ve K. Baytemir. (2016). Evli Bireylerde Evlilik Doymu ile Yaşam Doymu Arasındaki İlişkide Benlik Saygısının Aracılığı. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17(1). (67-80). DOI: 10.17679/ıuefd.17181627
- Yılmazçoban, A. M. (2008) *“Flört ve Görücü Usulü Evliliklerde Psiko-Sosyal Özelliklerin Etkisi: Demirci Örneğı”*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.

Yogev, S. ve J. Brett (1985). Perception of The Division of Housework And Child Care And Marital Satisfaction, *Journal of Marriage and the Family*. 47. (609-618).

Yüksel, Ö. (2013). *Kadınlarda Evlilik Uyumu Ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki: Stresle Baş Etme Biçimleri Ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Tutumlarının Aracı Rollerini*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

EKLER

EK 1.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcı, bu anket Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı'nda hazırlanan "Aile Yaşam Döngüsü İçerisinde Evlilik Doyumunun İncelenmesi: İstanbul Örneği" başlıklı tez kapsamında uygulanmaktadır.

Sorulara vereceğiniz cevaplar bilimsel amaçlar doğrultusunda yalnızca bu araştırmada kullanılacaktır. Bu yüzden isminizi ve kimliğinizle ilgili bilgileri yazmayınız. Vereceğiniz samimi cevaplar bilimsel çalışmamızın kalitesini artıracığından lütfen soruları dikkatle okuyarak, bütün soruları tamamen doldurunuz. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Sinem KELEŞ
Yüksek Lisans Öğrencisi

Prof. Dr. Fethi GÜNGÖR
Danışman

1. Yaşınız?(Rakamla)

2. Cinsiyetiniz?

- a. Kadın
- b. Erkek

3. Eğitim durumunuz?

- a. Okur-yazar değil
- b. İlkokul mezunu
- c.Ortaokul mezunu
- d. Lise mezunu
- e. Meslek Yüksek Okulu mezunu
- f. Fakülte mezunu
- g. Yüksek Lisans/Doktora mezunu

4. Mesleğiniz?.....

5. Çalışma durumunuz?

- a. Ev hanımı
- b. İşveren
- c. Ücretli/maaşlı
- d. Kendi hesabına çalışan
- e.Emekli
- f. Diğer

6. Aylık ortalama hane halkı gelir düzeyiniz?.....

7.Eşinizle hangi şekilde evlendiniz?

- a. Flört (anlaşarak, kendimiz karar verdik)
- b.Görücü usulüyle

- c. Akraba evliliği
- d. Kaçarak (kaçırarak)
- e. Başlık parası vererek/alarak
- f. Diğer.....

8. Çocuk sayısı ve yaşları?

1. çocuk: Kız () Erkek () Yaşı: Öğrenimi: İşi:
2. çocuk: Kız () Erkek () Yaşı: Öğrenimi: İşi:
3. çocuk: Kız () Erkek () Yaşı: Öğrenimi: İşi:
4. çocuk: Kız () Erkek () Yaşı: Öğrenimi: İşi:
5. çocuk: Kız () Erkek () Yaşı: Öğrenimi: İşi:

9. Çocuklarınızın kiminle yaşıyor?

- a. Bizimle birlikte
- b. Evli/kendi ailesiyle birlikte
- c. Şehir dışında üniversite okuyor
- d. Şehir dışında çalışıyor
- e. Diğer.....

10. Çocuk bakımında herhangi bir yardım alıyor musunuz?

- a. Hayır
- b. Evet

11. Yaşlı bakımı sorumluluğunuz var mı?

- a. Hayır
- b. Evet

12. Yaşlı bakımında herhangi bir yardım alıyor musunuz?

- a. Hayır
- b. Evet

13. Ev işlerinde herhangi bir yardım alıyor musunuz?

- a. Hayır
- b. Evet

14. Ev işlerinde kimlerden yardım alıyorsunuz?

- a. Aile bireyleri
- b. Arkadaş/dost
- c. Ücretli çalışan (sıklığını belirtiniz).....
- d. Diğer.....

15. Boş zamanlarınızı nasıl geçirirsiniz?

.....
.....

16. Evlilik hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

.....

.....

.....

.....

Sorularımız burada bitmiştir. Çalışmamıza katıldığınız için teşekkür ederiz.

EK 2.

EVLİLİK YAŞAM ÖLÇEĞİ

Değerli Katılımcı, bu anket Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı'nda hazırlanan "Aile Yaşam Döngüsü İçerisinde Evlilik Doyumunun İncelenmesi: İstanbul Örneği" başlıklı tez kapsamında uygulanmaktadır.

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden her birinin yanında "asla katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum", "kesinlikle katılıyorum" seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uygun seçeneğe çarpı (×)koyarak işaretleyiniz. Sizden isminizi yazmanız istenmemektedir. Sonuçlar yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır ve kesinlikle gizli tutulacaktır. İçtenlikle vereceğinize inandığımız cevaplarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Sinem KELEŞ

Prof. Dr. Fethi GÜNGÖR

Yüksek Lisans Öğrencisi

Danışman

Sorular / Seçenekler		Asla katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
		1	2	3	4	5
	(Seçeneklerin rakamsal karşılığı)	1	2	3	4	5
1.	Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.					
2.	Evliliğimizdeki engellerin aşılamaz olduğunu düşünüyorum.					
3.	Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.					
4.	Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.					
5.	Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.					
6.	Huzurlu bir ev yaşamım var.					
7.	Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.					
8.	Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.					
9.	Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaştır					
10.	Baş başa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz.					

ÖZGEÇMİŞ

Sinem KELEŞ, 1983 yılında Ankara’da doğmuştur. Orta öğretim ve lise eğitimini Ankara’da tamamladı. 2001 yılında başladığı Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nden 2006 yılında mezun oldu. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı’nda başladığı yüksek lisans eğitimini Aralık 2019’da enstitüye teslim ettiği iş bu tez çalışmasıyla tamamladı.

Fakülteden mezun olduktan sonra 2006 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nda sosyal hizmet uzmanı olarak göreve başladı. 2007 yılında Adalet Bakanlığına kadro ile atanmış olup, halen Adalet Bakanlığı’nda görevini sürdürmektedir. Aynı süreçte 2010 yılından itibaren Adalet Bakanlığı Eğitim Daire Başkanlığı’na bağlı olarak kurum içi personel eğitimlerinde eğitimci olarak görev yapmaktadır. 2010-2019 yılları arası Adalet Bakanlığı ve çeşitli Sivil Toplum Örgütleri paydaşlığında hazırlanan projelerde eğitimci olarak görev almıştır. 2017 yılından itibaren özel bir üniversitede yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak alan derslerine katılmaya devam etmektedir.